

A lui Teofilact Arhiepiscopului Bulgariei tălcuire la trimiterea Apostolului Pavel cea către Galateni, tălmăcită din tălmăcirea pe prost a cuviosului părinte Nicodim Atonitului pe românie.

Pricina trimiterii ceii către Galateni¹⁾, după *Christosom*, *Teodorit*, *Teofilact* și *Icumenie*.

Pricina pentru care seria Apostolul Pavel trimiterea acésta, este acésta: Galatenii²⁾ mai întâiu s'au învățat de către Pavel și a creșut în *Christos*, iar după ce s'a dus Pavel dela dînșii, acei cart din *Evrei* creșuseră, fiind încă legea cea veche, și coind împreună a fi și a se numi învățători, învățau pre cei-l-alți coind împreună a fi și a se numi învățători, învățau pre cei-l-alți creștinii Galateni, cum că trebuie a se tăia împrejur, și a păzi sberbările sâmbetelor, și lunile nouă, precum învașă legea, pând înaintea lor, că și cîrfelecul Petru și Apostolii cei ce sînt cu dînsul, nu opresc acele luări aminte ale legei și obiceiuri. Și cu adevărat aceta nu le opreau acestea, nu doră că dogmatiseau și diceau că sînt bune acestea, și vrednice de a se păzi, ci pentru-că făceau compogorire la neputința *Evreilor* celor de curând luminași, la cari propoveduiau *Evangelhia* lui *Christos*. Iar Pavel, fiind-ră propoveduia la neamuri, nu avea trebuință de acestfel de compogorire, iar cînd a avut trebuință, atunci și el a făcut acéști compogorire, și a tăiat împrejur pre *Timotei* (*Fapt. XII, 5*) și însuși el s'a curățit după *Legea Veche* (*Fapt. XI, 26*). Dar amăgitorii aceta, adevă că ei ce creșuseră *Evrei*, neșpînd pricinile acéstea ale compogoririi, pentru care Petru și Apostolii cei împreună cu el nu opreau obiceiurile cele după lege, amăgeau pre cei mai proști Galateni, și prihăneau pre Pavel dîcînd, că el une ori tae împrejur, alte ori țarăși surpă țacerea împrejur, și alte ori altele propoveduește.

Și asupra tuturor diceau, că nu se curvine a ne încrodința în Pavel, carele nici pre *Christos* l-a vedut trupeste, nici a stătut

¹⁾ Acésta s'a scris, după *Meletie*, în anul 28 după *Înălțare*, puțin ce-va mai înainte decît cea către *Romani*, sau după alții altmîntrelea *La Biser. Istoric*.

²⁾ Însemnăză, că Galatenii se numeau dela *Galatia*, ceea ce se află în *Asia*, iar *Galatia* țarăși s'a numit dela *Gali* cei dela apus, adevă dela cei ce acum se dîc *Franzei*, căci *Gali* eșind din *Galiu*, povățuitor fiind lor *Vren*, s'au mutat în *Galatia* cea din *Asia*, și întru alle locuri, pentru acésta *Galatia* acésta, mai înainte se numea *Galo-Grechia*, sau *Greco-Galia*, și în urmă s'a numit *Galatia* (*Meletie* în *gheographia*, f. 67). Încă și acésta mai însemnăză, că *Galatiile* acéstea, *Galatia* se numesc după cei grei din afară, precum dîce *Teodorit*, către care (*Galatie*) a mers *Crisc* (*II Timot. IV, 10*).

ucenic al lui *Christos* de-a dreptul, ci este ucenic al ucenicilor și Apostolilor lui *Christos*, iar lui *Petru* și Apostolilor celor cu dînsul, se curvine să urmăim, și cele ce se fac de dînșii să le primim.

Deci pentru tôte acéstea, aprîndîndu-se cu sufletul, fericitul *Pavel*, de rîvnă, a scris trimiterea acésta, nu cu mînile altora, dîc-tăluindu-o, precum a dictăluit tôte cele-l-alte ale sale trimiterii, ci cu însași sfința mîna sa, precum singur o dîce acésta: «Vedeți ce fel de slove am scris vouă cu mîna mea» (*Gal. VI, 11*). Și procurîntarea adevă, după *Teodorit* și *Teofilact*, o scrie cu multă mînie, și mai tōtă epistolia, căci a se arăta cine-va tot-de-una blînd și blajin către ucenicii cei ce au trebuință de certare, nu este însușire a unui învățator adevărat ce voește a fi folosi pre ucenicii săi. Pentru acésta și *Domnul* mai întâiu fericind pre *Petru*, în urmă l-a certat dîcînd: «Mergi în urma mea *Satana*, că nu cugetezi cele ale lui *Dumnezeu*, ci cele ale omenilor» (*Mat. XVI, 16*). Așîdorea și pre cei-l-alți ucenici ai săi, fără pricepere l-a numit, dîcînd: «Încă și voi fără pricepere sinteți» (*Mat. XV, 16*). Deci cu un cliș ca acesta și *Pavel* mai cu asprime a scris și *Corintenilor* mai întâiu, și către *Galatenii* acéști acum. Și mai întâiu răspunde la ceea ce diceau amăgitorii acéști, pentru ca să surpe ipohipsul cel bun și numele lui *Pavel*, că adevă, cei-l-alți Apostoli sînt ucenici ai lui *Christos*, iar *Pavel* este al ucenicilor și Apostolilor lui *Christos* ucenic, și nu al lui *Christos*, apoi îi laudă pre ei pentru curata credință și dragoste ce au în *Christos*, și apoi îi prihănește, pentru ce ca niște lipsiți de minte s'au schimbat.

Serie însă și despre lege, și despre credința cea după *Avram*, și dovedește atît din lege, cît și din femeile lui *Avram*, că țacerea împrejur și tôte ale legei, s'au dat pînă la ore-care vreme și apoi au încetat după arătarea lui *Christos*, și acéstea dovedîndu-le, îi sfătuește pre ei să nu ia aminte la cuvintele amăgitorilor acelorora, ci să păzescă credința cea întru *Christos* și darul, carele dar strică pre țacerea împrejur cea după trup, și așa sfătîndu-i pre ei întru bunele moraluri, și la viață, sfîrșește trimiterea³⁾.

¹⁾ Și nu numai acéști epistolie, ci și pre cea către *Filimon* cu mîna sa o a scris *Dumnezeescul Pavel*, și arată acésta: «Eu *Pavel* am scris cu mîna mea, eu voui răsplăti (către *Filimon XIX*).

²⁾ Însemnăză ca acéști epistolie este a 8-a după rînduțala și a în care a scris *Pavel* trimiterile sale, adevă după cele două către *Tesal*, și după cele două către *Corint*, și după cea l-a către *Timotei*, și după cea către *Tit* și după cea către *Rom.*, precum dîce *Teodorit* în procurîntarea trimiterilor lui *Pavel*.

TĂLCUIRE LA CEA CĂTRE GALATENI

CAP. I.

KIMEN (ADECĂ TEXTUL EPISTOLII)

1. Pavel Apostolul, nu dela ómenî, nici prin om.

TĂLCUIRE.

Îndată la începutul epistoliei aceştia surpră Pavel că nu este ucenic şi Apostol (trimis) de ómenî, pentru-că, ūice, că nu a fost chemat de ómenî, ci de sus, şi dela ceriŭ, şi nu prin vre óre-carele om, ci prin Iisus Christos, fiind-că l-a botezat pre el Apostolul Anania, dar nu şi l-a chemat acela la credinŭă şi la apostolésca epanghelmă; ci Christos l-a chemat din ceriŭ în vreme de amiază-ŭi, prin infricosata aceea vedere ce a strélucit măi mult decăt sórele (Fapt. IX). Pentru ce însă nu a ŭis Pavel: chematul, precum scrie în cea către Rom. şi către Corinteni Trimitere, ci a ŭis: Pavel Apostolul, pentru-că despre acesta era tótă pricina cuvintului, fiind-că ŭiceau cei ce de curând creŭşeră din Evrei, că Pavel de către ómenî s'a ales Apostol, şi nu de Christos de-a dreptul, precum măi înainte am ŭis la începutul pricinei epistoliei aceştia. Decî la cuvintul acesta împotrívindu-se Pavel, a scris acesta: Apostol, arătând cu acesta, că nu este ucenic al ómenilor, nici de ómenî a fost ales Apostol.

Ci prin Iisus Christos şi prin Dumneŭeu Părintele, carele l-a sculat pre el din morŭi.

Faptele Apostolilor arată adecă, cum că Pavel de către Sfîntul Duh s'a rânduít Apostol; «că slujind, ŭice, ei Domnulŭ şi postindu-se, a ŭis Duhul cel Sfînt: osebiŭ mie dar pre Varnava şi pre Savlu la lucrul care eŭ îi chem pre ei» (Fapt. XIII, 2). Aicea însă ŭice Pavel, că s'a rânduít Apostol de către Părintele şi de Fiul, pentru ca să ne invétăm noi, că una este stăpînirea a Tatălui, a Fiului şi a Sfîntului Duh, a Sfîntei Treime

cei nedespărŭite şi de o fiinŭă. Iar măi ales că şi de Fiul s'a trimis, că însuşi a ŭis către dînsul: «Mergî că eŭ la neamuri departe te trimit» (Fapt. XXII, 21). Insemnăză însă că propunerea, prin, se află aicea şi la Tatăl, şi că măi întăi s'a rânduít de Pavel Fiul pentru ereticii acela, carele iscodesc acestea, că fără osebire sint la Pavel rânduilele propunerilor şi ale dumnezeştilor feŭe ale Sfîntei Treime, pentru-că întocmai sint de o fiinŭă, măcar că firésca rânduială a lor se cuvîne a se pázi fără schimbare, precum o a predanisit noué însuşi Domnul la botez, precum scrie Mar. Vasilie, precum şi aiurea am ŭis¹⁾. Însă în cuviincioasa vreme pomeneşte Pavel de mórtea şi învierea lui Christos, pentru ca să înduplece pre Galateni să nu măi ta aminte la lege şi la obiceiurile legei, fiind-că legea nici un folos a pricinuit lor, ci să ta aminte şi să se supue lui Christos, carele a murit şi s'a sculat din morŭi pentru mántuirea lor. Şi că a se despărŭi ei şi a se depărta de un făcétor de bine ca acesta, de Christos adecă, este o faptă de prea mare nemulŭămire. Şi ŭice Pavel, că Tatăl a sculat din morŭi pre Christos, una adecă pentru neputinŭă socotinŭei Galatenilor, şi alta iarăşi pentru-că la Tatăl se dau, ca la rădăcina şi pricina Dumneŭerei, câte Fiul le lucréză şi le-a făcut, fiind-că Fiul nu era neputincios de a se scula pre sineşi din morŭi, carele a dat putere şi altora care a creŭt în el să învieze morŭi cu singură umbra trupurilor lor. Pentru acesta şi a ŭis: «Stricaŭi biserica acesta şi în trei ŭile eŭ o voi ridica pre ea.... El însă o ŭicea pentru lăcaşul trupului seŭ» (Ioan II, 19).

2. Şi fraŭiŭi toŭi cei împreună cu mine.

De vreme ce acei ce creŭşeră din Evrei prihăneau pre Pavel, că singur propovedueşte de a se strica Legea Veche şi obiceiurile cele ale Legei, pentru acesta arată acum aicea, că are pre mulŭi alŭi fraŭi şi împreună Apostoli împreună pártaşi ai acesteiaşi socotinŭe şi conglăsurii întru câte scrie întru această epistolie.

Bisericilor Galatiei.

Veŭi, o cetitoriuile, mánia şi durerea fericitului Pavel! Pentru-că nu a ŭis celor iubiŭi, celor sînŭiŭi, nici bisericilor lui Dumneŭeu, precum obiceiŭeşte a scrie în cele-l-alte epistolii, ci prost a ŭis: «bisericilor Galatiei». Fiind însă că aveau desbinări ei şi se osebeau unul de altul, pentru acesta dupre cuviinŭă bisericii multe îi numeşte pre ei, şi nu o biserică, împreună însă şi ruşinându-l pre ei, cu numirea bisericei, îi în-

¹⁾ Veŭi despre acesta la însemnarea ŭicerei: „Iar acelaşi Dumneŭeu lucréză tóte întru toŭi“ (I Corint. XII, 6).

lui, adecă după buna-voință; dîcînd însă, Părinte al nostru pre Dumneșeu, iarăși ne aduce aminte de făcătorul nostru de bine Christos, care pre Părintelș seș cel fireș l'a făcut și al nostru Părinte după dar. Decî cum voi, o Galatenilor, vê depărtați dela un făcător de bine ca acesta?

5. Cărula slava, în vécurile vécurilor, Amin.

La nici al uneea alteea epistolii început a pus Pavel pre Amin, fără numai al singura acêta, pentru ca să arate că cuvîntul seș l-a sîrșit și că destule sînt câte a dîs spre prihănirea Galatenilor; că aducîndu-le aminte mai sus de nenumératele faceri tenilor; că aducîndu-le aminte mai sus de nenumératele faceri tenilor, de bine ale lui Dumneșeu, de către care se osindeau Galatenii, de fiind-că lăsasera pre datătorul acestora și făcătorul de bine all or fiind-că lăsasera pre datătorul acestora și făcătorul de bine all or Christos, apoi mirîndu-se și înspăimîntîndu-se pentru aceștia, și neavînd ce alt spre lauda acestora a dîce, a sîrșit apoi cuvîntul cu slavo-cuvîntarea și mulțămirea lui Dumneșeu, și slavo-cuvîntarea acêta o a pecetluit, cum este obiceiul cu dîcerea Amin¹⁾.

6. Mě mir cum așa în grabă vê mutați dela cela ce v'a chemat pre voi în Darul lui Christos.

Cu aceste cuvinte arată Pavel că avea ôre-care mare nădejde pentru Galateni, pentru acêta și dîce: mē mir și nu mē dumeresc dacă voi Galatenii, care atît de mult ați ostenit în credința lui Christos atîta mult în grabă vê întorceți dela acêta. Două prihăniiri ale Galatenilor însă arată aicea: una adecă, că s'au întors dela credința lui Christos, iar alta încă, că curînd s'au întors, încât, nici au avut trebuința de multă vreme, cei ce i-au amăgit pre ei, spre a-i rătăci, care acêta arată pre Galateni că sînt deșerti și ușori la socotînță, și nu a dîs că v'ați întors dela credința lui Christos din vremea trecută și sîrșită, ci vê întorceți în timpul de față și nesîrșit, adecă încă nu cred, nici socotesc, că v'ați rătăcit desăvîrșit. Veđi însă, o cetitoriiule, înțelepciunea lui Pavel. Fiînd-că Galatenii fiind Legea Veche, socoteau că cu acêta slujesc și bine plac lui Dumneșeu și Tatălui, pentru acêta Pavel dovedeste cu totul din protivă, că cei ce fau aminte de Legea Veche, nu numai nu bine plac lui Dumneșeu Părintelui, ci și se mută și se depărtăză dela el, că a dîs lor că: «Vê mutați dela cel ce v'a chemat pre voi, adecă dela Tatăl, întru Darul lui Christos, adecă de Tatăl v'ați chemat, pentru ca să vê îndreptați dela Christos nu cu faptele vóstre, ci cu Darul lui; că Tatăl v'a chemat pre voi spre a lua ertarea păcatelor vóstre, iar Christos a dat voué ertarea acêta cu Darul seș.

¹⁾ Despre amin veđi la supținsemnările Cap. II al celei către Rom. Stih 25 pentru ce Apostolul când a pomenit de Dumneșeu Părintele, slavo-cuvîntăză și mulțămeste. Veđi și la supținsemnarea Stih 20 Cap. IV al celei către Filipșeni.

7. La altă Evanghelie, care nu este alta, fără numai sînt ôre-carii, ce vê tulbură pre voi, și voesc să strămute Evanghelia lui Christos.

De vreme ce amăgitorii aceia, cari amăgeau pre Galateni, Evanghelie numeau pre rătăcirea lor, pentru acêta Pavel și întru singur gol numele Evangheliei aceloră, se improtivește și se luptă¹⁾; că dîce: că nu este altă Evanghelie afară de ceea ce voi Galatenii o ați priimit dela mine, căci una este Evanghelia care cuprinde pre drépta slăvire, aceea adecă ce eu o am propovédit voué, afară numai de sînt ôre-carii, ce vê tulbură și vê amătesc ochii sufletului vostru cei gînditori, și după urmare vê fac să vedeți altele în loc de altele, cu socotéla pentru ca să strămute Evanghelia lui Christos, ca și acei ce cu degetul lor clătîndu-și genele lor, își fac ochiul să vadă pre una doué și pre doué să le vadă ca multe. Măcar însă că Evreii cei ce cređuseră în Galatia, nu strămutați tótă Evanghelia, ci învețau numai să se păzescă porunca cea despre Sămbătă, și despre tăerea împrejur, dar însă Pavel arată că și puțin ce-va a clăti cine-va din Evanghelie, acel puțin clătește și răstornă tótă Evanghelia, precum și cela ce puțină ce-va parte tae din moneda împărătescă, pre tótă moneda o face tunsă și netrebnică. Insemnăză însă acêta pentru cei ce cugetăză cu nebagăre de sēmă și dîc, că acesta este un mic păcat și puțină călcare de poruncă și pentru acêta se cuvîne a se erta să se facă²⁾. Iar

¹⁾ Despre Evanghelie veđi la Cap. XIV al celei către Rom. Stih. 24 la supținsemnări.

²⁾ Cât rău este nebagărea de sēmă, se arată de Canonul V al Mar. Vasilei, în carele rógă sfîntul a nu se afla rēul acesta întru episcopii lui dîcînd: «Mě rog lui Dumneșeu a nu se afla întru voi». Și dumneșeescul Isidor Piliusiotul dîce: «A dîce că de acêta nu e nimic, a făcut a glumi rēutatea asupra vieței» (Epist. 1233). Și dumneșeescul Christosom dîce: «Acêta dar și noi să o facem și rēutatea ceea ce este întru noi să o depărtăm cu mare grabă, ca nu sporînd să creșcă bóla; că ranele păcatelor, lenevîndu-se (ne căutîndu-se) se fac mai mari și nu stău până la rane cele ale bólei și ale nesănătaței, ci fac și mórte celui nemuritor. Că precum din început de vom strica pre cele mici nici cele mari se fac» (Tălc. la Psalm VI). Și iarăși dîce: «Și pentru păcatele cele ce se par a fi mici și próste, ori în cuvînt, ori în lucruri, să ne sirguim a le depărta; că așa nici o dinióră vom cădea în păcatele cele mari, de ne vom depărta de cele mici» (Cuv. XIV la Naștere). Și dumneșeescul Isidor Piliusiot. iarăși dîce: «Firește urmăză ca păcatele cele prea mari a se naște din cele mai mici» (Epist. IX către Aetie). Și iarăși Christosom dîce: «Că cumplit este a da încăpere patimelor acestor lor. Pentru acêta trebuie cu tot chipul a opri și a închide intrarea lor. Căci când se vor apuca de suflet și îl vor stăpăni, ca cum ar cădea foc în materie, așa infricoșată văpae aprinde. Pentru acêta, rogu-mě, tóte să faceți, ca se închidă

ereticii Morchioniți apucă dicerea acésta a lui Pavel și dic, ca din acésta se arăta, că nu se cuvine a priimi Evangheliile cele 4 ale dumnezeștilor Evangheliști, ci numai una; acésta una însă mestecându-o ei și curmându-o la multe părți, o a alcătuit așa și o cetesc; că iată, dic ei, că Pavel voește a fi o Evanghelie. Către cari noi răspundem, că ce are a face cuvântul lui Pavel cu înțelegerea acésta ce voi o faceți. Și noi câte 4 Evangheliile ce le primim, dicem că o Evanghelie este, intru o conglăuire ce ai, căci nici Pavel voroște aicea despre numărul și cătimea Evangheliilor, ci despre osebirea glăsuirei și deosebirea Evangheliilor; că de vreme ce, dic, Evanghelia și propoveduirea amăgitorilor și înșelătorilor este protivnică și osebită de Evanghelia ceea ce se propoveduește de Apostoli, pentru acésta aceea nu este Evanghelie, căci de ar fi de un glas cu aceea, negreșit și acésta ar fi fost Evanghelie, adecă propoveduire apostoléscă, în cât cuvintele Morchioniților sint bărfiri.

8. Ci măcar noi, sau anghel din ceri, de ar bine-vesti vouă afară de ceea ce am bine-vestit noi vouă, anatema fie!).

Pentru a nu dic cine-va cum că pentru iubirea de slavă Pavel recomanduește și adevărăz dogmele sale, pentru acésta anatematisește aicea, și însuși pre sineși. Fiind însă că Galatenii năzuiau la deregătorii de omeni, și propuneaș pre virfelnicul Petru, și pre Iacov, și pre Apostolii cei mai aleși, ce erau împreună cu dinși, pentru acésta Pavel dic și pre «angheli». Aș adaus însă și «din ceri» fiind-că și preoții, angheli se numesc, dupre dicerea aceea a lui Malahia: «Buzele preotului vor păzi cunoștința... căci anghel al Domnului a tot-țitorului este» (Cap. II, 7). Drept aceea ca să nu socotescă cine-va că dic acésta pentru prost, pentru acésta cu adăugirea dicerei: din ceri, a arătat că o dic pentru cereștii angheli. Și nu a dic, că de propoveduesc cele dimprotivă, ci că de ar bine-vesti puțin ce-va afară

deși intrarea lor. Nici cu cugetul cel perđetor de suflet să vă mângăiați înși-vă a grămădi totă răutatea dicend: ce e de acésta și ce e de aceea. Că ne număratele rele din acésta se nasc, că diavolul spurcat multă răutate și putere întrebuințază și compogorire spre perđarea omenilor și din cele mai mici prolovește. Pentru acesta trebuie tóte a le face ca incepturile lor să le strici, că să nu cauți la firea păcatului că este mic, ci căci lenevindu-se se face pricină de mare păcat* (Vor. LXXXVI la Matei). Veși și supținsemnarea dicerei: „Intru Darul cel în Christos Iisus” (II Tim. II, 1).

*) Acéstași neputincioasă pricină și covirșire o a întrebuințat Pavel și în dicerea: „Că nădăjduesc că nici mórtea, nici viața, nici angheli, nici începătorii, nici puteri... nici altă făptură va putea pre noi a ne despărți de dragostea lui Dumnezeu (Rom. VIII, 38).

de cele ce noi le-am bine-vestit vouă, să fie anatema!). Și cu tóte că angheli cei buni, precum dic Chrisostom, nu este cu puțință când-va să bine-vestescă afară de Evanghelia lui Christos, cu tóte acestea Pavel acésta cu neputință o a dic dupre prepunere, pentru ca să opréscă cu tot dinadinsul și cu covirșire, ori pre carele ar fi și ar căuta să invete afară de cele rânduite.

Deci anatematiseșind pre angheli cu prepus de cum-va ar inveta ei altele afară de Evanghelie, cu acésta depărtéază pre fieste-ce dregătorie și persónă slăvită, atât ceréscă cât și pământéscă. Anatimatiseșindu-se însă și pre sineși de cum-va cu prepus și el ar inveta cele dimprotivă Evangheliei, cu acésta lépădă afară și pre fieste-care persónă apropiată a lui, ca cum ar dic: Sa nu-mi dici tu, o Galaténule, că iată Petru, și cei-l-alți împreună cu el Apostolii, invataș altă osebită de cele ce tu propoveduești, că eu nici pre sineși mă cruș, ci mă anatematiseșc, dacă v'ăș propovedui altele afară de cele ce v'am propoveduit întâi. Inșă nu le dic acéstea Pavel, pentru ca să prihanéscă pre Apostolii, ci pentru ca să astupe gurile amăgitorilor celor ce amăgeaș pre Galateni, și să arate că nu se rușinéază de nici o dregătorie omenéscă, când este cuvântul despre dogmele credinței.

9. Precum mai înainte am dic, și acum iarăș dic: de bine-vestește cine-va vouă afară de ceea ce ați priimit, anatema fie.

Pentru ca să nu socotéscă Galatenii, că Pavel turburat fiind de mânie, ca din răpire ar fi dic cele de mai sus, pentru acésta și a dóua óră aicea aceleași le dic, pentru ca să arate că nici acelea le-a dic fără judecată, ci întărindu-le pre ele intru sineși cu adevेरire și în statornicie*) așa le-a dic hotăritor.

10. Că aș dór acum ómeni induplec sau pre Dumnezeu? Sau caut ómenilor să plac?

Va să se desvinovățéscă Pavel de cele cu care se prihănea, adecă că nu este ucenic al lui Christos, ci al Apostolilor, de către amăgitori. Și dar ca să nu se mândréscă Galatenii, cum că se judecă cu invetătorul lor și că aș pricină cu dinsul, pentru acésta dic Pavel: nu socotiți că eu mă desvinovățésc, și că mă judec la voi, sau cau să vă incredințéș că sint ucenic al lui Christos și nu al ómenilor; către Dumnezeu fac totă ju-

*) Iar ce va să dică anatema, și cum că nu se cuvine a anatematiseș cine-va, veși la tálc. și supținsemnarea dicerei: „Că m'ăș ruga însu-mi eu anatema a fi dela Christos (Rom. IX, 3).

*) Că semn de adevेरire este, a dic cine-va de 2 ori același cuvint, dupre ritóri.

14. Și spoream în Iudaism mai mult decât mulți din cei ce o vîrstă cu mine într-un neam (meu), foarte rîvnitor fiind părinților mele predanșirilor.

Mai mult, ȳice, decît toți Evreii acela și rîvnitorii legii, ce erau de o vîrstă cu mine, și de atîția ani ca și mine, eu a-rătam ferbîntela și rîvnă mai multă în lege, și spoream, adevărat creșteam în răsboiul cel asupra hrîstianilor; sau ȳicerea: spoream într-un Iudaism, însemnăz, că eram cîștit într-un Iudei, ca un învîțat în lege, și apărător și învîțator al legii. Să nu socotești însă, o cetitorule, că acesta pornire asupra hrîstianilor a lui Pavel ar fi fost ispravă a slavei deșarte, sau a mîniei lui, nu; ci a fost lucru al rîvnei ce avea în Legea cea Veche a lui Dumneșeu. Deci, ȳice, dacă eu mai înainte goneam biserică lui Christos, nu ca să plac omênilor, sau pentru vre-un alt sfîrșit omenesc, ci numai pentru rîvna lui Dumneșeu, măcar de era rîvna rătăcită, cum acum după ce am cunoscut adevêrul, aș propovedui altele și altele pentru plăcerea omenescă? Sau și pentru iubirea de slavă omenescă? Sau cum aș învîța altele, afară de adevêr, și afară de cele ce Christos m'a învîțat? Acesta este cu totul de neurmă și de necredare.

15. Iar cînd a bine-voit Dumneșeu, cela ce m'a ales pre mine din pîntecele maicei mele.

Dacă fericitul Pavel s'a rînduit spre buna vestire a lui Christos din pîntecele maicei sale¹⁾ și dacă s'a ales spre acesta de

¹⁾ Însemnăz, că dumneșeesul Augustin ȳice, cum-că ȳicîndu-se despre Botezătorul Ioan, și despre Prorocul Ieremia, cum-că s'au sfințit din pîntecele maicei lor, să nu se socotescă sfințenia acesta pentru strămoșescul păcat, adevărat să nu se socotescă că aceștia au fost curăți de strămoșescul păcat (că singur Domnul nostru Iisus Christos a fost mai pre sus de acest păcat, ca unul ce nu s'a zîmislit din sîmînță), ci la dinșii numai se socotește sfințenia acesta, pentru dumneșeesca prohotărare, precum fericitul Pavel adevêrează despre sine ȳicînd: „Iar cînd a bine-voit Dumneșeu cel ce m'a osebit din pîntecele maicei mele și m'a chemat prin Darul sîu” (Foaea VII din dodecavivlon a lui Dositeu). Deci din acest cuvînt al sfințitului Augustin pôte cine-va a încheia, căci fiind-că cei sfințiți din pîntecele maicei lor pentru acesta se ȳic sfințiți, pentru-că s'a prohotărât de Dumneșeu cu deosebit chip din pîntecele maicei lor, iar Pavel ȳice aicea că s'a prohotărât de Dumneșeu din pîntecele maicei sale, deci nu este nici o necuviință să ȳicem că și acesta s'a sfințit din pîntecele maicei sale; că dacă patriarhul Iacov a fost sfințit din pîntece, după Amvrosie, și după Iacov fratele lui Dumneșeu, și după Ighisip și după Epifanie, și logodnicul Iosif după Gherșon, și după Ierusalimicescul tipic, și Moisi după Efreim Sirul, și Sanson după Evsevie, și Marele Nicolae, și Sava după ore-care istoricî, ce lucru de mirare este deci că și Pavel Marele Apostol să fi fost sfințit din pîntecele maicei sale.

Dumneșeu, negreșit pentru ore-care altă iconomie a fost rîmas în Iudaism în vremea aceea din mijloc (adecă pînă la descoperirea ce i s'a făcut). Dar care să fi fost iconomia acesta? Ca năprasnică și deșantata lui schimbare într-un credința lui Christos să incredințeze pre mulți Evrei și să i tragă la credința lui Christos. A rînduit însă pre Pavel Dumneșeu spre buna vestire a lui Christos nu după întîmplare și nesortire, ci pentru-că mai înainte l'a cunoscut că este vrednic.

Și m'a chemat prin Darul sîu.

Dumneșeu pentru fapta bună și vrednicia lui Pavel cu adevêrat l'a chemat pre el la evangheliașca propoveduire, că a dis către Anania: «Vas ales este mie acesta» (Faptele IX, 15), iar Pavel smerit cugetînd a ȳis, că prin Darul lui Dumneșeu s'a chemat, și nu pentru vrednicia sa, ci pentru mila lui Dumneșeu.

16. Ca să descopere pre Fiul sîu într-un mine¹⁾.

Nu a ȳis Pavel că Dumneșeu Tatăl a descoperit mie pre Fiul sîu, ci într-un mine adevărat înăuntru, în mine, pentru că să arate cu acesta că nu s'a învîțat numai cu cuvîntul dela Dumneșeu, ci și a umplut inima lui de mult dar și putere a Sfințitului Duh, fiind-că s'a vâpsit cunoștința lui Christos în omul cel din înăuntru, și Christos grăia într-un dînsul²⁾.

Ca să-l bine-vestesc pre el într-un neamuri.

A descoperit, ȳice, Dumneșeu Părintele și a arătat mie cu chip și cu strălucirea mai pre sus de fire pre Fiul sîu, nu ca singur eu să-l vîd și să-l ascund în inima mea, ci pentru ca să-l arăt și la cei-l-alți prin propoveduirea Evangheliei; căci prin dumneșeesca vedenie și descoperirea aceea, de care s'a învîdnicit Pavel, nu numai singur el a creșut, ci și s'a hirotonisit de Dumneșeu spre a propovedui la neamuri³⁾. Deci dacă

¹⁾ Veȳi că măcar că Fiul s'a descoperit pre sineși lui Pavel, prin vedenia ce a strălucit mai mult decît sîrele: „Că eu sint, i-a ȳis, Iisus, pre carele tu gonești” (Fapt. IX, 5), cu tôte acestea Pavel aicea ȳice, că Tatăl i-a descoperit pre Fiul, fiind-că tôte ale Fiului sint și ale Tatălui, pentru-că sint de o ființă. De acesta și Teodorit a ȳis: iarăși aicea a împreunat pre Fiul cu Tatăl și pre acesta l-a ȳis că mai înainte de vîecuri a vîțut cele despre dînsul, și în urmă l'a chemat, în vremea în care l'a cercat.

²⁾ Iar Procopie așă tîlcuește ȳicerea acesta ȳicînd: „Acesta: lată loc la mine, pre Tatăl să l'înțelegem; că precum Fiul descopere pre Tatăl, așă lui Petru și lui Pavel Tatăl a descoperit pre Fiul; că cel dintîiu ca dela Tatăl cunoscînd pre Fiul, se fericește; iar cel al doilea ȳice: Cînd a bine-voit Dumneșeu a mî osebi din pîntecele maicei mele, ca să descopere pre Fiul sîu într-un mine! (Foaea 927 la cele 5 cărți).

³⁾ Că vas ales ȳice este mie acesta, de a purta numele meu înainte

eû m'am învățat de Dumneșeu, cum voi Galatenii dicită că m'am învățat dela ômenî? Și de vreme ce m'am ales de Dumneșeu pentru ca să propăveduesc nu prost, ci la neamuri, cum pot mai mult să propăveduesc tăerea împrejur la neamurile cele netăiate împrejur?

Indată nu m'am lipit de trup și de sânge. Adecă după ce Dumneșeu Tatăl prin strălucirea cea mai pre sus de fire, dăce, a descoperit înlăuntru în inima mea pre Filul său, indată nu am venit în cuvînt și în împreună vorovire, cu Apostolii Domnului; că pre aceștia îi numește trup și sânge, numindu-i pre ei așa dela firescul evreescul neam și rudenie; sau trup și sânge numește de obște pre toți ômenii, ca cum am dăce, că dela nici un om n'am învățat ce-va despre credința cea în Christos, ci m'am îndestulat întru singura dumneșească descoperire¹⁾.

17. Nici m'am suit la Ierusalim către Apostolii cei mai înainte de mine.

Ceea-ce mai sus a o dăis întunecat, că nu m'am lipit de trup și de sânge, acăsta aicea o dăce mai descoperit, că acăcea nu s'a dus la Ierusalim pentru ca să vorovăscă cu cei-l-alți Apostoli. Pentru-ce pricină însă le dăce acestea Pavel? Ôre atât de măndru era încât se socotea pre sine a fi însuși îndestulat de sine și nu are trebuință de alt sfătuitor? Și cum nu a audțit pre Paremiastul ce dăce: «Nu fii înțelept de sineși» (Pild. III, 7); nici pre Isaia dăcend: «Vai celor înțelepți întru sineși, și înaintea loruși știutori» (Isaia V, 21)? Să nu fie dar, să fi fost acest-fel de măndru Pavel! Ci fiind-că cei ce îl pribăneau dăceau, că se cuvine să urmăm celor-l-alți, cari au fost mai înainte de Pavel, și nu lui Pavel carele a fost pre urmă; pentru acăsta, silit a fost Apostolul să le dăce acestea, pentru ca să astupe gurile amăgitorilor acelora ce le dăceau acestea, fiind-că fără cuvînt ar fi fost și cu totul nepotrivit, cela-ce s'a învățat fără mijlocire dela Dumneșeu (adecă de-a dreptul) adecă Pavel, să

neamurilor și a înpăraților și a filor lui Israil (Fapt. IX, 15). Și iarăși: «Mergi, că eû la neamuri depărte te voiî trimite» (Tij. XXII, 21).

¹⁾ Îlcumenie tălcuind dăcerea: «Indată nu m'am lipit de trup și sânge» dăce: «Indată nu m'am plecat spre odihnă și îndulcire, nici ca ôre-ci mare isprăvind am cădut în lenevire și în nelucrare, ci cu dinadinsul m'am apucat de calea Evangheliei; sau așa: nu am protimisit a vedea rudele, sau casa, sau pre cei obicinuiți, sau patria, ci tote lăsându-îe că nici întru acestea mă micșorez decăt Petru și Ioan, indată m'am dus în Aravia și Damasc, și alergam la propoveduire. Vedă și supținsemnarea dăcerii: «Dupre țintă gonesc, către darul chemărei ceii de sus» (Filipseni III, 13), că să vedă cum alerga Pavel ca un grabnic călător, după Vasilie.

mai la aminte la învățăturile ômenilor. Decî nu le dăce acestea Pavel măndrindu-se, ci pentru ca să arate vrednicia propoveduirii sale. Așa a mers Pavel dela Damasc în Ierusalim și prin Varnava s'a întălnit cu Apostolii, precum mărturisesc Faptele (Cap. IX), însă nu ca să se învețe ce-va, ci pentru ca să încredințeze pre cei-l-alți, că cele-ce propoveduește sint și la Apostolii cei din Ierusalim priimate și plăcute; apoi însă și de a mers la Ierusalim și s'a întălnit cu Apostolii, nu a mers indată ca a cređut, ci mai în urmă; și atunce, pentru ca să încredințeze, precum a dăis, pre cei-l-alți, și nu pentru ca să se învețe ce-va dela Apostoli.

Ci m'am dus la Aravia și iarăși m'am întors în Damasc.

Pavel indată ce a cređut umbra prin locurile cele înțelinate și nearate de evanghelăscă propoveduire, căci de ar fi fost el împreună cu Apostolii, s'ar fi oprit propoveduirea și nu s'ar fi lătit atăta în grabă în locurile cele sēlbătime și depărtate. Iar fiind-că era singur Pavel, pentru acăsta alerga pre la neamurile cele mai varvare, precum erau Aravii. Vedă însă smerită cugetare a lui Pavel, căci el numărând cetățile și eparhiile pre unde a propoveduit, nu arată și pre căți ômeni l-a întors la credință. Măcar că și în singur Damasc, adecă în cel ce acum se dăce Sami, atăta mult a turburat și a amețit pre Evreii, cei ce se află acolo, încât a fost vrasmășuit și căuta de a-l prinde de către mai marele neamului și stăpănitorul Damascului, pre carele îl pusese împăratul Areta acolo, precum o dăce singur la sferșitul Cap. XI al ceii I-a către Corintenî. Decî așa Pavel cele ce se par mari a le dăce pentru sine, nu le dăce pentru iubirea de cînste și slavă, ci pentru a nu se vătăma propoveduirea, precum la Cap. XI și XII al ceii a II-a către Corint., fiind-că nu se credea de către cei-l-alți socotindu-se de mai prost și ca ucenic al ucenicilor și al Apostolilor lui Christos.

18. Apoi după 3 ani m'am suit în Ierusalim să istorisesc (cercetez) pre Petru¹⁾.

¹⁾ Îndoială se vede în dăcere între Fapte și între cuvintele acăstea ale Apostolului, că Faptele arată că după întorcerea sa dela Damasc a dus la Ierusalim: «Că viind, dăce, Savlu în Ierusalim, cerca a se lipi de ucenicii și toți se temeau de el, necređend că este ucenic, iar Varnava luându-l l-a dus către Apostoli și a povestit lor, cum pre cale a vedut pre Domnul, și cele-l-alte (Fapt. IX, 26); iar aicea dăce Pavel că după 3 ani dela întorcerea sa a mers în Ierusalim, dar dela ce loc a mers nu arată, ci fiind-că mai sus a dăis, că după întorcerea sa s'a dus în Aravia și iarăși s'a întors în Damasc, pôte zăpăvind în alte locuri acei 3 ani ce rășe s'a întors în Damasc, pôte zăpăvind în alte locuri acei 3 ani ce rășe aicea, iarăși s'a întors în Damasc, și dela Damasc a mers la Ierusalim, și atuncî prin Varnava s'a adus la Apostoli, precum dăce Faptele, că alminterea a se întocmi acăstea nu se pot, precum și Îlcumenie la tăl-

Și acesta este semn al marel smeritei cugetări a lui Pavel, căci acesta ce a isprăvit atâtea, și a propovădit la atâtea locuri, a mers la Petru, nu pentru ca să învețe ce-va și să se folosască de el, ci numai pentru ca să-l istorisască și să-l vadă cinstindu-l pe el ca pe un virfelnic și ca mai mare decât el; pentru acesta nu a spus că s'a dus în Ierusalim să vadă pre Petru, ci pentru ca să-l istorisască, precum obiceiuesc a pre Petru, și pentru ca să-l istorisască și află cetățile cele mari și strălucite și arheologhiile lumei, sau precum și noi dicem și strélucite și arheologhiile lumei, sau precum și noi dicem când mergem să întâlnim pre oare-cară și sfinți bărbați. Ci când mergem să întâlnim pre folosul sufletului nostru, iar Pavel noi mergem la acela pentru folosul sufletului nostru, iar Pavel a mers la Petru pentru singur cinstea lui Petru, și nu pentru folosul său.

Și am rămas la el 15 zile.
Dicerea ca să istorisască Pavel pre Petru, acesta a fost semn de cinste către Petru, iară a rămâne la dinsul, acesta a fost de prietenie și de dragoste multă. Și nu a spus, că m'am învețat dela Petru, ci numai că am rămas la dinsul, adică împreună cu dinsul.

19. Și pre altul din Apostoli nu am vădit, afară numai pre Iacov fratele Domnului¹⁾.

cuirea Faptelor se nevoește și se silește cu 5—6 chipuri ca să învoiască venirea lui Pavel în Ierusalim, atât cele ce se arată în Fapte, cât și cele ce se cuprind în trimiterea acestă către Galateni și nu pôte; și în sfârșit dăce, că Pavel aicea dăce o altă vreme, care Luca la Fapte nu arată, fiind-că prea în scurt scrie, și multe vremi într'una le unește.

¹⁾ Pôte acești 2 Apostoli să fost aceia, către care Varnava a dus pre Pavel, precum istorisesc Faptele. Trei Iacovi însă au fost: unul fratele lui Ioan, pre carele l-a omorât Irod; al II-lea fiul lui Alfeu, cari acești 2 Apostoli erau și din cei 12, și al III-lea fratele Domnului, carele s'a pomenit aicea, și nu era din cei 12 Apostoli, precum dăce Ieronim în tălcuirea epistolei acestia către Galateni și în cartea cea despre conscriitorii bisericești (la Coressie). Acest Iacov se dăcea mic, după Teofilact, spre osebirea lui Iacov fiul lui Zevedei, carele s'ă dăcea mare, ca unul ce era din cei 12 și mai ales, despre carele a spus Marco Evanghelistul: „Era însă și femeii departe privind, între care era Maria Magdalina, și Maria lui Iacov celui mic, și maica lui Iosif (Cap. XV stih. 40), unde Maria se dăce, Născătoare de Dumnezeu, sau ca o maică ce se socotea a lui Iacov acestuia și a lui Iosif fiilor lui Iosif. Iar cum că Iacov acesta era sfințit din pintecele maicei sale și vin și rachiu nu a bătut când-va ca un Nazireu și carne nu a mănăcat, nici s'a ras când-va, nici cu untdelemn s'a uns (precum atunci era obiceiul spre netezirea trupului), nici în bae s'a săl-dat, o scrie Pamfil Evreul Cap. II al Biser. istorii, aducând marturi pre Climent Stromateul și pre Ighisip, cari scriu că nici în picioarele sale a pus sandale pururea pomenitul acesta, ci umbla cu picioarele golé, și torde-una purta haine albe și de în. Pentru acestă dăce și Epifanie și Ieronim, că acesta ar fi fost ténérul acela, care în vremea patimei Mântuitorului

A mers cu adevărat Pavel la Ierusalim pentru ca să istorisască și să vadă pre Petru, fiind-că atăta îl cinstea și îl dorea; a vădit însă și pre Iacov, nu pre fratele lui Ioan, ci pre fratele Domnului, cu cinste însă îl pomeneste pre el și-l dăce; atăta slobod era de 3 ori fericitul Pavel de totă zavistia și pisma. Și cu toate că de ar fi voit să arate pre Iacov cine era, nu-l numea frate al Domnului, ci sau fiu al lui Cleopa după lege, sau fiu al lui Iosif după fire, fiind-că Iacov nu era frate după trup al Domnului, ci se socotea numai a fi. Dar cum era după lege al lui Cleopa? Asculta: Cleopa și Iosif logodnicul Născătoarei de Dumnezeu au fost frați trușști, și fiind-că Cleopa a murit fără fiu, Iosif a luat pre femeia fratelui său al lui Cleopa și a ridicat sămînță aceluia, născând pre acest Iacov și pre alți 3 frați, pre Iosif, pre Iuda și pre Simon și o fiică numită Maria, pre care sfințu Evang. o numeste sora Năs-

a lăsat giulgiul său (adecă prostirea), care purta asuprași, și a fugit, precum scrie Evang. Marco, Cap. XIV. 51. fiind-că numai acesta între Apostoli purta alb. (Pentru acestă după urmasa acestuia s'a apucat obiceiul a purta toți patriarhii Ierusalimului, moștenitorii fericitului Iacov a purta haine albe de mătășă, pentru acestă și sf. Eftimie dela îmbrăcămintea cea albă și strălucită a provădit, cum că Anastasie presviterul urma a se face patriarh al Ierusalimului, precum cu adevărat și s'a întemplat, fôea 402 din dodecavivlu). A păzit încă și feciorie de 3 ori fericitul Iacov în totă viața sa, și din adesele plecări de genunchi ce făcea, i s'a umflat genunchile și s'a făcut vînjoșe ca ale cămilei, aadae însă și Chrisostom, că fiind-că adese-ori își bătea fruntea de pământ, i s'a umflat și s'a făcut negră, iar pôlele hainei sale se întreceau mici și mari ca să le sărute, după Ieronim; ci și într' sfințele sfințelor intra și acolo se ruga pentru ertarea neștiințelor norodului, de unde și s'a numit Olvie adecă drept și potcova cea de aur a arhiereului legii o purta pre capul său, precum mărturisesc Climent și Epifanie. Iar Chrisostom dăce tălcuind dăcerea, apoi s'a arătat lui Iacov, cum că pre acesta mai întâu l-a hirononisit Domnul episcop al Ierusalimului (Vor. XXXVIII, la I Cor.). Și Epifanie la eresul 78 și Eysevite însăși acestă o dăce, măcar că Climent Stromateul dăce, că după înlățirea Domnului Petru și Iacov și Ioan cei mai întâu aleși ai Apostolilor a ales pre acest Iacov să fie episcop al Ierusalimului. Și episcop fiind 20 ani în Ierusalim, s'a învrednicit de mucenicesc sfârșit de 3 ori fericitul, căci suindu-l pre aripa bisericeii nelegiuții preoți și cărturari, fiind-că de acolo au strigat în deul tuturor dăcând: ce mă întrebați pentru Iisus Fiul Omului? Acesta șade de-a dreptă a tot puternicului Dumnezeu și pre nouii cerului va să vie să facă judecată și răsplătire, fiind dar ca acestea de acolo a strigat, îndată au năvălit asupra lui acolo cărturari și preoți și l-au oboară pre el jos de pre aripa bisericeii, și s'a făcut ei vîșători de sânge. El însă plecându-și pre aripa bisericeii, și s'a făcut ei vîșători de sânge. El însă plecându-și pre aripa bisericeii și sfințele picioare și pentru ucișării săi rugându-se, a fost genunchele și sfințele picioare și pentru ucișării săi rugându-se, a fost împroschiat cu petrii. Veți despre acesta în Cart. I, Cap. 1 a Dodecavivlu a lui Dosotei; dăce însă și Marele Atanasie, că Iacov acesta a talmăcit Evanghelia lui Matei cea evreiască în limba elinescă, și veți fôea 9-a a acesteia cărți Dodecavivlu.

cetorei de Dumneđeu (Ioan XIX, 25), întâi adevă ca pre o ru-
defie, și al doilea încă pentru-că Iosif avea purtarea de grijă pen-
tru Născătorea de Dumneđeu ca un părinte, și cu mai multă apro-
piere decât a avea către acesta apropiere de bărbat și așezare.

20. Iar cele ce scriu vouă lată ca înaintea lui Dum-
neđeu, că nu mințesc.

Fericitul Pavel ca cum ar fi avut a da răspuns înaintea ju-
decăței lui Dumneđeu, așa se nevoește și se silește a arăta cu-
vintele sale Galatenilor, pentru ca să se arate lor, că e vrednic
de credință și adevărat.

21. Apoi am venit în părțile Siriei și ale Chilichiei.

22. Însă eram necunoscut la față bisericilor Iudeei ce-
lor în Christos.

23. Ci numai cât aușiseră, că cela ce ôre când ne go-
nea pre noi, acum bine-vestește credința pre care ôre-când
o strica.

Întâiași dată Pavel a mers în Ierusalim numai pentru ca să vadă
pre Petru și iarăși s'a dus de acolo, una adevă, pentru-că s'a
trimis propoveduitor la neamuri și la dinsele trebuia să propo-
veduiască Evanghelia; și alta încă, pentru-că nu suferea să zidescă
asupra temeliei altor Apostoli, adevă să propoveduiască la Evrei,
la care propoveduiau cei-l-alți Apostoli. Ci voia să propovedu-
iască la neamuri sălbatică și varvare, la care încă nu mersese
să propoveduiască vre un Apostol. Pentru această țice, că încă
nu m'a fost văduț în față hristianii cei ce erau în Iudeea, și
dar fiind-că încă nu m'au fost văduț, cum aș fi propoveduit lor
tăerea împrejur, adevă să se tae împrejur, precum mă prihănesc
hristianii cei ce din Evrei au creduț în Galatia? că acesta este
cu totul nepotrivit și neurmat lucru. Și numai, țice, hristianii
cei ce erau în Iudeea auăduț de mine că m'am întors la Chri-
stos și că propoveduiam credința aceea, pre care mai înainte o
goneam și mă apucam să o perd¹⁾.

24. Și proslăveau întru mine pre Dumneđeu.

¹⁾ Pentru ce țice însă Luca la Fapte, cum că, când a dus Varnava
pre Pavel la Apostoli, Pavel era împreună cu dinșii intrând și eșind în
Ierusalim, și îndrăznind întru numele Domnului Iisus, vorvea și se în-
treba către eliniști, iar ei să ispiteau să-l omóre? (Fapt. IX, 28). Decî de
vreme ce Pavel împreună se întreba și se vorvea cu eliniștii adevă cu
Evreii, cei ce priimiseră Sfînta Scriptură precum o a fost tălmăcit pre
ea eliniștii cei 70, cum țice aicea Pavel că nu l-au fost văduț în față
hristianii cei din Iudeea? Sau țice că nu-l știa, și nu l-au fost văduț pre
el hristianii cei ce erau în Ierusalim, căci cu dinșii împreună se întreba,
ci hristianii cei ce locuia în cele-lalte părți ale Iudeei și ale Palestinei.

Și cuvîntul acesta însemnă smerita cugetare a fericitului
Pavel, pentru-că nu a țis că se minuna de mine, sau mă lauda, și
ci da totul la Darul lui Dumneđeu, dicînd că slăveau pre Dum-
neđeu întru mine, carele ori-ce s'a făcut de mine, însuși a is-
prăvit totul, și nu eu¹⁾.

CAP. II.

1. Apoi dupre 14 ani iarăși m'am suit în Ierusalim cu
Varnava, împreună luând și pre Tit.

2. M'am suit însă dupre descoperire.

Pricina întâei suiri la Ierusalim a lui Pavel a fost Petru, a-
devă pentru ca să istorisescă și să vadă pre Petru, precum a
țis mai sus; iar a suirei a Il-a ce o țice aicea a fost pricină
dumneđească și mai pre sus de fire descoperire, ce i s'a făcut.
Și avea, țice, împreună și pre Varnava și pre Tit ca pre niște
marturi ai propoveduiri sale; că adevă propoveduirea sa era
plăcută și priimită și de cei-l-alți Apostoli.

Și am pus înaintea lor Evanghelia, care o propove-
duesc la neamuri.

Adevă am arătat Apostolilor propoveduirea, ce o propove-
duesc la neamuri, fără a propovedui lor ca să se tae împrejur.
Pentru care pricină dar dupre atâtea ani a arătat Apostoli-
lor Evanghelia, ce o propoveduește, în vreme ce se cuvenea
să arate din început, când a creduț, pentru ca să cunoscă de
alergă bine sau rău. Că fără socotela lucru ar fi fost cu ade-
vărat, dupre ce 14 ani și mai mult alerga propoveduind Evan-
ghelia, să aibă trebuință a se învăța apoi, ôre bine alergă, sau
în zadar sau ostenit? Pentru aceasta, de a arătat propovedu-
irea sa Apostolilor pentru ca însuși să se învețe, despre calea
ce a umblat, negreșit așa fără socotela ar fi fost, precum am
țis, și fără gândire cece-ce s'a făcut. Dar fiind-că vedea pre
mulți, cum-că se sminteau, căci Petru priimea tăerea împrejur
și pre mulți îi tăia împrejur, iar însuși Pavel, nu o priimea,
și dupre urmare se prepunea, că face fără de lege, pentru a-
cestă pricină, țic, s'a dus la Ierusalim. Iar acesta, de a merge,
l-a sfătuit pre el Sfîntul Duh, dupre o descoperire mai pre
sus de fire, pentru ca să se incredințeze și să se înduplece
aceia ce se sminteau, că nu este osebite și zmintelă între pro-
poveduirea lui Petru, și între propoveduirea lui Pavel, ci că

¹⁾ Iar Fotie tălcuind țice: „Slăveau pre Dumneđeu întru mine, adevă
pentru mine, și nu pre cutarele, sau cutarele învățator, ci pre însuși Dum-
neđeu; că acesta era carele a descoperit mie și m'a învățat propoveduirea.

dupre economie și compogorare, Iartă Petru tăerea împrejur, fiind-că propovedula la Evreii cei ce se tăeau împrejur. Deci nu a fost fără socotela acestă ce a făcut, de a mers la Ierusalim și a arătat Apostolilor despre propoveduirea sa dupre atâtea ani, pentru-că Duhul cel Sfint l-a pornit pre el să mērga, și el supuindu-se a ascultat cu drept și binecuvintat chip.

În deosebi însă celor ce se socoteau.

Fiind-că mulți erau cei ce se sminteau, pentru acēsta Pavel în osebite a vorovit împreună cu Petru și cu Apostolii cei mai aleși ce erau împreună cu Petru, pentru ca să nu urmeze mai multă turburare și galcăvă, și să nu se facă mai mare smintelă, fiind-că multe decluri de miș erau în Ierusalim și multe miș¹⁾ de Evrei, cari se sminteau, precum am đis, acēstia îndată ce ar fi auđit că Pavel și înlăuntru în Ierusalim aflāndu-se, strică și nu priimește tăerea împrejur, de urmare era să se turbure, și să se ridice pre toți; pentru pricina acēsta dar în deosebi și de o parte a vorovit împreună cu Apostolii²⁾. Avea însă împreună cu sine pre Tit și pre Varnava când a vorovit împreună cu Apostolii, pentru ca să mărturisescă acestea la cei-l-alți, cum că nici Apostolilor s'a arătat Pavel că propoveduește ce-va protivnic; đicēnd însă pre Apostoli că se socoteau și se păreau, nu surpă cu cuvintul acēsta, că nu ar fi fost cu adevērul Apostolii cei de pre lângă Petru, mari și întâi aleși, ci o a đis acēsta, ca împreună să pue și socotela și obșteca hotărire celor mulți cu a sa, adecă ca să arate că, nu numai de Pavel se socotea mari Apostolii cei ce erau pre lângă Petru, ci și de toți cei-l-alți, precum și însuși Pavel chiar acēsta o đice pentru sineși: «Că mi se pare că și eū Duhul lui Dumneđeu am» (I Corint. VII, 40), nu pentru ca se tăgăduescă că cu adevērul avea Duhul lui Dumneđeu

¹⁾ Că așa điceau cei ce erau pe lângă Iacov fratele lui Dumneđeu către Pavel: „Veđi frate, câte decluri de miș de Iudei, ce au cređut sint, și toți sint rivnitori ai legei, și s'au înșuințat de tine că înveți depărtare dela Moisi pre toți Iudeii cei ce se află pre la neamuri, đicēndu-le a nu și tăia împrejur pre copiii lor, nici a umbla dupre obiceiurile legei” (Fapt. XXI, 2).

²⁾ Iar Fotie așa tălcuește đicerea: „În deosebi însă celor socotiți, de nu cum-va în deșert alerg sau am alergat”. Pentru ce în deșert? Ca nu înaintea tuturor arătând să-i smintesc, de curând închegași fiind atuncea cei din tăerea împrejur, și să-i fac pre ei cu totul a se lepăda de credința lui Christos și să perd calea mea și se arăt nevoința mea deșartă, cici cum nu ar fi deșartă a alerga și a umbla în tote părțile, când alergând ca să măntuiesc pre alții, iarăși prin neocotita scumpătate i-aș perde? Cum dar acum și în priveștiștea norodului muștră (tăerea împrejur adecă la Galateni)? Căci era sporire (a credinței adecă) și căci unui îndrāsneau a face iconomia dogmă.

și se arată că il are, ci pentru ca să arate și obșteca socotința a ómenilor, pre lângă care și Pavel socotea și i se părea că are Duhul lui Dumneđeu. Deci Apostolilor celor ce se socoteau, đice, le-am vorovit în deosebi, adecă celor mari și slăviți și de către toți socotiți acest-fel.

Nu cum-va în deșert alerg, sau am alergat.

Adecă ca să înveț pre cei ce se smintesc de mine, că nu alerg nici propoveduesc în deșert și în zadar și nu pentru ca să mă înveț eū, căci cum așa fi avut trebuința a mă înveța eū, căruia mi s'a descoperit dela Dumneđeu Parintele Fiului său, și Evanghelia Fiului său¹⁾, sau cum dupre atâtea ani așa fi avut trebuința a mă încredința de nu alerg în deșert și în zadar, eū carele điceam «Așa alerg nu ca fără știința, așa pumnuesc (mă lupt) nu ca cum aerul așa bate?» (I Corint. IX, 26), că acest lucru ar fi cu totul nepotrivit.

3. Ci nici Tit, carele era cu mine, elin fiind, nu a fost silit a se tăia împrejur.

Tit, đice, cu tote că era elin și netăiat împrejur, nu a fost silit a se tăia împrejur, care acēsta a fost prea mare dovadă, că nici Petru, nici Apostolii cei ce erau cu Petru priimeau tăerea împrejur dupre cuvintul cel de căpetenie, ci dupre economie și compogorire, pentru Evreii cei ce se tăiau împrejur. Pentru acēsta nici au prihănit pre Pavel și propoveduirea lui, al căruia ucenic era Tit cel netăiat împrejur.

4. Iar pentru²⁾ minciñoșii frați cei prea ascunși, cari s'au îndesat ca să iscodescă slobođenia noastră, ce o avem în Christos ca pre noi să ne robescă.

Alcăuirea acēstei cuprinderi este acest-fel: nici pentru minciñoșii frații cei pre ascuns intrați a fost silit a se tăia împrejur (Tit), din afară (în genere) luāndu-se đicerea nici, adecă și cu tote că minciuno-frații cei ce veniseră pre ascuns voiaū și vrājmașuiaū (că acēsta însemnăză pre ascuns intrați) erau față și staū împotriva mea, însă nici pentru acēstia, nici pentru împotrivirea lor, au silit Apostolii pre Tit a se tăia împrejur. Pentru ce însă Pavel numește minciuno-frați pre acela, cari priimeau tăerea împrejur, de vreme ce și Apostolii cei mai aleși

¹⁾ Fotie însă đice, cum că đicerea: de nu alerg în deșert, sau am alergat, pōte a se ceti și cu chip întrebător, adecă: nu cum-va în deșert alerg sau am alergat? Nu adecă nu alerg în deșert, nici am alergat, ci tote le-am făcut cu siguranțe și cu providențe.

²⁾ Însemnăză, că Teodorit voește a fi de prisosit acest „Iar”, și este înțelegerea đicerei acēsta: „Ci nici Tit cel împreună cu mine, deși era elin nu s'a silit a se tăia împrejur pentru minciuno-frații cei pre ascuns intrați, și cele-l-alte.

o priimeală? Pentru-că Apostolii adevăta priimeală tăerea împrejur așa, căci că compogorându-se pentru slăbiciunea Evreilor celor ce creșuseră în Christos, pentru acesta o propoveduia la Evreii cei ce se tăia împrejur. Iar minciuno-frații, și cei pre ascuns intrați, o legiuiau cum că numai decât se cuvine a se face tăerea împrejur, ca să aperse cu acesta pre Legea cea Veche, pentru acesta și minciuno-frații pre dinșii îi numește. Dîcînd însă și că minciuno-frații aceștia pre ascuns au intrat, arată cu dîcînd că minciuno-frații aceștia pre ascuns au intrat, arată cu dîcînd că ei erau vrășmași și luptători, căci cei ce se fac iscoditori și ciarșiți, pentru nici un alt sfîrșit intră pre ascuns prin cetăți, fără numai ca să afle cu amănuntul tóte părțile și locurile cetății, și din acestea să pótă cu lesnire să spargă cetatea aceea și s'o robescă, care acest lucru îl făceau și minciuno-frații și iscoditorii aceia, pentru aceea socoteau și căutau împrejur cari sint netăiați împrejur și au slobozenia cea în Christos, adevăta pentru ca să sint supuși obiceiurilor și robiei Legei ceii Vechi, pentru ca să afle apucare și să-i silescă a se tăia împrejur, și cu acest chip larăși să-i supue robiei lezei, de care robie ne-a slobozit Christos. Decî din amîndouă acestea arătat este, că Apostolii ertaū óre-care obiceiuri (ale lezei), pentru ca să pótă cu incetul a slobodi pre Evrei din robia lezei, iar minciuno-frații aceștia făceau cu totul din protivă, ca să crească adevăta și să întărescă pre robia lezei.

5. Căroră nici ca un cias ne-am plecat supunerei, ca adevărul Evangheliei să rămăe la voi.

Nu a dîs că nici întru puțin nu ne-am induplecat la cuvîntul minciuno-fraților, ci supunerei lor, fiind-că ei nu le făceau acestea pentru ca să ne învețe cele ale lezei, ci pentru ca să ne supue pre noi și să ne robescă lezei. Pentru acesta, Apostolilor ne-am plecat și i-am ascultat, iară de minciuno-frații aceștia nu am ascultat. Pentru ce? Pentru ca să rămăe incredința și adevăratele cele ce am propoveduit la voi. Care? Cum că cele vechi au trecut și că legea a rămas nelucrătoare și a încetat, și că pre cei ce se taie împrejur Christos nu-i priimește nici îi folosește ce-va. Decî fiind-că am stătuț improtiva minciuno-fraților acelora, cu acesta am aratat că sint adevăratele cele ce am propoveduit la voi, de nelucrarea lezei adevăta și de încetarea ei. Decî luați aminte să nu eșiți din adevărul acesta afară¹⁾.

¹⁾ Fotie însă acesta tălcuind dîce cu chip de nedumerire: „Dacă nici Tit n'a fost silit a se tăia împrejur, nici pentru minciuno-frații cei ce

6. Iar de cei ce se socotesc a fi ce-va, ori-ce fel cînd-va ar fi, nici o grijă am, că Dumneđeu față de om nu la.

Fiind-că urmau a se improtiva óre-cari lui Pavel și a-i dîce: Și dar cum Apostolii au poruncit ca cei ce din Evrei au creșut să se taie împrejur? Pentru acesta deslégă aicea pre acesta improtiva dîcere. Și pricina cea adevărată nu o dîce, pentru care Apostolii iconomiceste și dupre compogorire au poruncit a se tăia împrejur, ca nu auđind-o acesta acei ce au fost creșut din Evrei, cum că Apostolii iconomiceste și nu dupre adevăr iartă tăerea împrejur, să se despartă din pricina acesta de Apostoli ca de unii ce strică legea, căci unii ca aceștia pentru acesta alergau la Apostoli la acea vreme, fiind-că păzeau ei legea. Acestă pricină dar Pavel o taie și nu o arată pentru folosul celor ce au fost creșut dintre Evrei, dîce însă un cuvînt fôrte greū pentru Apostoli: «Că eu nici o grijă am», adevăta că eu nici o îngrijire am pentru cei ce se socotesc a fi ce-va, adevăta pentru Apostolii cei mari, va să dîcă, ori de propoveduesc tăerea împrejur, ori de nu o propoveduesc, căci însuși vor da cuvînt despre acesta înaintea lui Dumneđeu, și Dumneđeu de față lor nu se va milostivi, nici se va rușina, fiind-că sint mari și exarhi ai Apostolilor, că neluător de față este Dumneđeu. Veđi însă, o cetitorile, că nu a dîs, ori ce fel sint acum, ci ori ce fel a fost cînd-va, pentru ca să arate că acum dar și Apostolii au încetat de a propovedui așa, și a priimi tăerea împrejur, fiind-că propoveduirea Evangheliei pretutîndi a strălucit și credința lui Christos a sporit și a crescut. Acestea însă le dîce Pavel nu pentru ca să defaime pre Apostoli, ci pentru ca să folosescă pre cei ce îl auđeau.

Că mie cei ce se socotesc nimic mai mult 'mi-au adaus. Că mie, dîce, acei mari și mai aleși din Apostoli, ori ce fel atuncea ar fi fost, Dumneđeu va purta grijă pentru dinșii, iar eu acesta știu că ei mie nimic nu mi s'a improtivit, nici au adaus ce-va mai pre sus de propoveduirea mea sau au adaus pre acesta.

7. Cî dimprotiva, știind ei că mi s'a incredințat Evanpre ascuns se îndesaseră, pentru ce pre Timotei l'a tăiat împrejur și nu de cuvînt de minciuno-frații? Și rîspunde însuși că nici pre acela pentru aceștia l'a tăiat împrejur, să nu fie! Ci pentru ca să dobăndescă pre cei ce se sminteau pentru slăbiciunea cugetărilor; căci pentru cei slabi de socotela trebuie a face compogorămînt cu vindecare blănda a bôlei, iar la cei ce năvălesc din răutate și din violență socotință, nici cît de puțin se cuvine a ne indupleca; căci aceștia nu numai au trebuință de vindecare, patima întărindu-se întru dinșii mai pre sus de tóta vindecarea, și pre cei dupre lăngă dinșii caută să-i umple de bôla lor; pentru acesta dîce și dumneđeescul Pavel: nici la un cias ne-am plecat lor.

ghelia netăerei împrejur, precum lui Petru a tăerei împrejur.

8. Că cela ce a lucrat cu Petru spre apostolia tăerei împrejur, a lucrat și cu mine la neamuri.

9. Și cunoscând Darul lui Dumnezeu cel dat mie Iacov, și Chifa și Ioan, cei ce se socoteau a fi stâlpi, au dat mie și lui Varnava drépta împărtașire ca noi la neamuri iar ei la tăerea împrejur.

Unii așa tâlcuiesc dicerea acésta, că nu numai cei mai aleși Apostoli nimic a îndreptat din propoveduirea mea, ci dinprotivă acela s'au îndreptat de propoveduirea mea. Inse înțelegera lui Pavel nu este așa, căci ce s'ar fi îndreptat Apostolii cei mari de propoveduirea lui Pavel, când fiește-carele dintr'înșii era desăvirșit? Dar acésta o dicé Pavel cu chip sâritor, carea așa se netezește, adecă: «Ci dinprotivă a dat mie drépta împărtașire», apoi cele-l-alte cuvinte sînt in mijloc, știind că mi s'a incredințat Evanghelia netăerei împrejur, și cele-l-alte, Atât de departe, dicé, erau Apostolii de a mē îndrepta pre mine, încât și m'a laudat încă și s'au unit într'un glas, ca eu și cu Varnava se propoveduim Evanghelia la netăerea împrejur, adecă la neamuri, iar ei se propoveduiescă la tăerea împrejur adecă la Evrei; căci tăerea împrejur și netăerea împrejur aicea Pavel, nu numește pre ineseși lucrările góle ale tăerei împrejur și ale netăerei împrejur, ci numește pre cei netăiați împrejur adecă pre neamuri, și pre cei tăiați împrejur, pre Evrei. Se arată însă Pavel aicea pre sine de o cinste cu Petru, fiind-că însuși Dumnezeu ce a dat lui Petru lucrarea Evangheliei și apostolia cea către Evrei, aceștiași Dumnezeu a dat și lui Pavel apostolia la neamuri. Vedē însă cum a arătat, că propoveduirea nu numai a fost plăcută Apostolilor, ci și lui Dumnezeu. Căci cunoscând Apostolii, dicé, Darul lui Dumnezeu, care s'a dat mie, și nu a dīs auđind, ci din ineseși lucrările cunoscând; căci de nu ar fi fost propoveduirea mea plăcută lui Dumnezeu, cum ar fi dat mie Dumnezeu Darul sēu? Ascultă însă cum pomeneste Pavel pre Apostolii cei trei mai aleși, pre Petru, pre Iacov¹⁾ și pre Ioan, cu laudă și cu orație. Că dicé pentru dinșii:

¹⁾ Pre Iacov fratele lui Dumnezeu se vede că îl dicé aicea Pavel, de carele și mai înainte a pomenit dicēnd: „Iar pre altul din Apostoli nu am vedut, fără numai pre Iacov fratele Domnului“ (Galat. I, 19), și dupre puțin va dicé despre acesta: „Că mai înainte de a veni óre-carī dela Iacov“ (Galat. II, 12), dela fratele Domnului adecă, precum tâlcuiește Teofilact, căci Iacov fratele lui Ioan se vede a fi luat cununa muceniei mai înainte, precum mărturisesc Faptele.

Cei ce se socotesc a fi stâlpi, adecă cei mari, pre care toți in tóte părțile îi laudă și îi slăvesc, aceștia sînt, cari mărturisesc că propoveduirea mea este plăcută lui Christos; pentru acésta și a dat mie și lui Varnava drépta împărtașire, adecă s'au unit și ne-au făcut părtași ai lor, și au arătat că le place propoveduirea mea, pentru-că acésta nimic se osebește de a lor.

10. Numai să ne aducem aminte de cei scăpătați (săraci), care și m'am sirguit însuși acésta a o face.

La propoveduirea Evangheliei, dicé, ne am împărțit cu ceilalți Apostoli, și acela adecă propoveduia la Evrei, iar eu și Varnava la neamuri, pre cei scăpătați însă nu l-am împărțit, ci neimpărțiti îi aveam obștești și acela și noi; căci in Ierusalim erau mulți hristianii, cari din Evrei crezuseră, ale cărora să răpiseră averile de către necredincioșii Evrei, și erau lipsiti, in cât nici hrana lor cea de nevoe o aveaū fiind-că nu vrăsmușiau atata Elinii pre cei ce din Elinii credeaū in Christos, precum Evreii pre cei ce din Evrei crezuseră; pentru acésta și Pavel multă purtare de grijă avea pentru dinșii, ca să le iconomisescă cele de trebuintă, precum și însuși mărturisește aicea dicēnd, că m'am sirguit însuși acésta a o face, fiind-că tot-de-una se silea să adune dela ucenicii sēi dela hristianii cei din neamuri milostenie, și să o aducă acésta singur la Ierusalim sau să o trimită cu alții¹⁾.

11. Iar când a venit Petru in Antiohia, in față l-am stat lui improtivă.

Mulți socotesc că Pavel aicea prihănește pre Petru ca pre un fățarnic, ci nu este așa lucrul, căci tóte câte se ved că a dīs Pavel improtiva lui Petru, tóte i le-a dīs iconomicește și le-a făcut; pricina dar a iconomiei aceștia a fost acésta: Petru aflându-se in Ierusalim, erta a se tăia împrejur fiii Evreilor celor credincioși, fiind-că nu era cu tuiță de o dată a-i smulge din lege, iar când a venit la Antiohia, mânca împreună cu cei de neamuri și netăiați împrejur, și petrecea împreună cu dinșii cu slobođenie. Fiind-că însă s'a întemplat a veni óre-carī Ierusalimneni, ce din Evrei au fost cređut, in Antiohia, atunci vedēndu-l pre aceștia Petru, se ferea de cei din neamuri și nu mânca împreună cu ei, nici împreună petrecea, ca mai înainte, una adecă, ca să nu smintescă pre Ierusalimnenii aceia, și alta pentru ca să dea prilej binecuvintat lui Pavel ca să-l mustre; pentru acésta și Pavel a mustrat pre Petru, și Petru a suferit

¹⁾ Milostenia acésta către sfinții cei din Ierusalim, adecă către hristianii cei scăpătați ce se aflaū in Ierusalim, se vede mai ales că o pomeneste Pavel (I Cor. XVI, 1), (II Cor. VIII, 4; IX, 1), (Rom. XV, 26).

Veđi, o cetitorie, înțelepciune a Marelui Pavel: Galateni țic-eaă că cela ce va deslega legea, este calcător de lege, iar Pavel arată pre cea cu totul din protivă, că cela ce păzește legea acela este calcător de poruncă, nu numai căci calcă credința lui Christos, ci și pentru-că calcă pre însăși Legea cea Veche, fiind-că legea m'a povățuit pre mine la credința lui Christos, și m'a înduplecat să o las pre ea și să urmez lui Christos, și acăsta va să o arate Apostolul mai incolo, acum însă de o cam dată țice că legea a încetat și acăsta o am mărturisit noi cei ce din Evrei am cređut în Christos, fiind-că o am stricat și o am făcut nelucratore, despărțindu-ne de dinsa și lasându-o. Și dar de ne-am sili țarăși să recomandăm legea, și să lucrăm obicnuirele ei, negreșit ne facem calcători de poruncă, fiind-că recomandăm pre ceea ce s'a stricat de Dumneđeu.

19. Că eu prin lege, legei am murit.

Aicea formăuște Apostolul și arată cum a stricat legea și țice că prin legea Darului și a Evangheliei, eu am murit legei celei Vechi a lui Moise; sau se înțelege și așa: Eu am murit legei prin lege, adecă însăși legea acăsta m'a povățuit să nu mai iaă aminte la dinsa, ci la Christos prin cuvintele lui Moisi și ale prorocilor, că Moisi și prorocii despre Christos prorocind, învață pre toți să credă întru dînsul, drept aceea dacă eu țarăși iaă aminte și urmez legea, pre însăși legea acăsta o calc. Sau și așa se înțelege: legea porunceă, că cela ce ar fi calcat poruncile acelea, ce ea le porunceă, să se pedepsească și să se omóre. Deci fiind-că legea era neputincioasă, adecă cu neputință a se îndeplini și a se păđi de ómeni, pentru acăsta eu cel ce luam aminte la lege, în cât de dinsa m'am omorit pentru-că nu puteam să o păzesc: deci deacia înainte nu mai poruncescă legea mie celui ce am murit (căt despre dinsa) cu indoită mórte, cu mórte sufletescă pentru-că păcătuesc, fiind-că nu pot a împlini poruncile ei și cu mórte trupescă, căci ea osindește la mórte pre cei ce o calcă: pentru acăsta fiind-că mie îmi pricinuește indoită mórte, cum voiă lua mai mult aminte de dinsa, care mă omóră.

Ca să viez lui Dumneđeu, cu Christos împreună m'am răstignit

Pentru a nu țice cine-va, și cum tu, o fericitule Pavle, viezi, în vreme ce mai sus ai țis că ai murit dela lege, pentru acăsta țice aicea, că legea, viă fiind, m'a omorit, iar Christos mort luându-mé dela lege m'a făcut viă, fiind-că gánditoreșta m'am răstignit împreună și am murit împreună cu el întru Sfîntul Botez; fiind-că botezul este inchipuire și a crucei și a mor-

ței și a îngropării Domnului și a învierii lui. Și indoită este minunea, și pentru-că Christos m'a făcut, și pentru-că prin mórtea s'a m'a făcut viă¹⁾).

20. Iar viez nu încă eu, ci viază întru mine Christos.

Ȋicend Apostolul «împreună m'am răstignit cu Christos» ghicitorește a arătat botezul. Ȋicend însă țarăși «iar viez nu încă eu», a arătat pre viețuirea hristianilor cea datornică dupre botez prin care se omóră mădularile nóstre spre a nu lucră păcatul: «Ci viază întru mine Christos», adecă nici o faptă trupescă, sau pornire sufletescă se face întru mine, afară de cele ce nu voește Christos, ci Christos este cele ce face tóte întru mine, și mă ține și mă stăpânește. Și voea mea adecă este mórta, iară voea lui Christos este vie întru mine,

¹⁾ Iar Căsesie acăsta tălcuindu-o țice, că cela ce iubește pre Christos se prefăce în chipul lui Christos, fiind-că dupre dumneđescul Augustin (la tãle. I trim. a lui Ioan) țice că dragostea prefăce pre cela ce iubește în chipul celui iubit de dînsul: pentru acăsta de iubești pre Dumneđeu, Dumneđeu veți fi. Iară de iubești pre diavolul, diavol veți fi: iară de iubești trupul, trup veți fi. Însemnează însă că lucrul cel întâiu al dumneđeștii iubiri este a uni pre cel ce iubește cu cel iubit. Pentru acăsta dumneđescul Dionisie a țis, că numele dumneđeștii iubiri este unitor de putere, și de împreună ținere, și mai cu deosebire de amestecare întru bine și întru bunătate (despre dumneđeștile Numiri cap. IV). A dóua lucrare a dumneđeștii iubiri este cea de o protivă, precum țice aicea Pavel, că precum Christos s'a răstignit pentru mine așa și eu de o protivă împreună mă răstignesc cu Christos. A treiea, a face pre cel ce se iubește să iubească pre cel ce îl iubește și a-l inchipui întru tóte cele ce se vėd și se gándesc; și a patra lucrare a dumneđeștii iubiri este a pricinui umire iubitorilor. Pentru acăsta dumneđescul Dionisie a țis: „Este încă și umitorul dumneđescă iubire, nelăsând pre iubitorii săi a fi ai lor ci ai celor ce se iubesc de dînsii, adecă ai darurilor celor dumneđeștii, iubite de dînsii” (cap. IV despre dumneđeștile Numiri). Pentru acăsta și dumneđescul Ignatie scria către Romani. De iubirea lui Christos ardendu-se țice: „Dragostea mea s'a răstignit”. Pentru acăsta și sf. Grigorie al Nisei a țis despre Pavel, că dragostea l-a făcut pre Pavel a nu simți nici induleire, nici durere, nici frică, nici plecare omenescă cât de puțină, ci tot a se schimba în Christos. Pentru acăsta dumneđescă iubire, și dragoste a lui Dumneđeu. Andrei osîndindu-se la cruce de către Egheat Ieghemonul Ahaei, țicea: „O cruce, eu care de demult te doream, iată acumă dobîndesc plinirea dorului meu”. Pentru dumneđescă dragoste Petru țicea către Neron să-l răstignescă cu capul în jos. Pentru dumneđescă dragoste Filip s'a răstignit în vremea lui Clavdie Chesarful, precum țice Evsevîe. Pentru dumneđescă dragoste Sixtus s'a răstignit în vremea lui Dechie și a lui Valerian împărașilor, dupre Prudenție. Pentru d. dragoste Dionisie s'a răstignit dupre multe munci în vremea lui Adrian. P. d. dragoste s'a răstignit în țiva Vinerei celei marți s. mucenic Caliope, ucenicul lui Dionisie, dupre Sirul (Veđi și suplinsemnarea țicerei: „și pre vrășmașii crucei” Filip. II, 18) și suplinsemnarea țicerei: „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Christos” (Gal. VI, 16).

și o cărmuește viața mea¹). Deci dacă eu viez întru Dumnezeu altă viață afară de cea a lumii, și dacă m'am omorît, arătat este că nu pot deacita a păzi nimica de ale legii.

Iar ceea ce viez acum în trup, întru credința Fiului lui Dumnezeu viez.

Acelea, ȳice, ce le-am ȳis mai sus le-am ȳis pentru suflerea și gânda viața, însă și însăși viața asta simțită încă,

¹) Iar Sf. Dionisie Ariopaghitul acesta mai înalt o tâlcește, ca o ispravă a dumnezeieței iubiri celei uimitore, ce era întru Pavel, că ȳice așa: „Este însă și dumnezeesca iubire ecstastică (adecă uimitore), ne lăsând pre iubitori a fi ai lor, ci ai celor iubiți de ei. Pentru acesta și Marele Pavel cuprins fiind de dumnezeesca iubire și împărtașit de ecstatică ei putere cu îndumnezeita gură ȳice: nu mai viez eu, ci viază întru mine Christos, ca un adevărat iubitor, și uimit, precum însuși ȳice întru Dumnezeu, și nu viața sa, ci viața celui iubit de dînsul, ca una țorte iubită (cap. IV, despre dumnezeesțile Numiri). ȳice încă și Mar. Grigorie al Tesal. la această ȳicere a lui Pavel în Epist. cea către Achiindin: „Veți descoperit că Darul este nezidit, ci și isprava lucrării ceii de acest-fel a lui Dumnezeu, nezidită este. Acesta dar și Mar. Pavel (înțelege ȳicend) că nu mai viază viața cea vremelnică, ci cea dumnezească și pururea vecuitoare a cuvîntului celui ce locuia într'însul, fără de început s'a făcut și fără de sfîrșit cu darul. Și dupre puține iarăși: zidit era Pavel până a început a viețui viața cea dupre porunca lui Dumnezeu făcută din neștiință; iar când nu o mai viețuia acesta, ci pre ceea ce i s'a făcut cu locuirea lui Dumnezeu într'însul, nezidit s'a făcut cu darul, și tot cela ce a dobândit pre singur Dumnezeu cuvîntul viu și lucrând întru el.

Și purtătorul de Dumnezeu Ignatie încă mai acesteși cuvinte ale lui Pavel le ȳice, că de această dumnezeesca iubire arȳindu-se nu mă îndulcesc de hrana stricaciunei nici de îndulcirile vieței acesteia. Pănea lui Dumnezeu voesc, pănea cerescă, pănea vieței. Și beutură voesc beutură lui, care este iubire nestricăcioasă, și viață nesfîrșită, nu mai voesc a viețui dupre omeni. Acesta însă va fi de veți voi voi: „Cu Christos împreună m'am răstignit, și viez nu de acum eu, fiind-că viază întru mine Christos“ (Epistola către Rom.). Veți și supțișemnarea ȳicerei: „Că ați murit, și viața voastră s'a ascuns împreună cu Christos întru Dumnezeu“ (Col. III, 3). Iar cum că 3 însemnări are viața, veți la tâlcuirea ȳicerei: „Că mie a viețui Christos imi este“ (Filip. cap. I, 2). Iar Grigorie al Nisei acesta tâlcuindu-o ȳice: deci dar, dacă Pavel nu mai viază, cela ce s'a răstignit lumii, ci Christos viază întrînsul, țote dar, ce s'a făcut și s'a ȳis de Pavel dupre cuvîntă se dau la Christos cela ce viețuia întrînsul. Că și grațurile lui Pavel de Christos, ȳice că s'a grăt cela ce a ȳis: „De căutați cercare de Christos cel ce grăește întru mine“ și evangheliceștile isprăvi ȳice că nu sint ale lui, ci Darului lui Christos, cela ce locuia întrînsul, le afrosește (Vor. la ȳicerea: „Iar când se vor supune lui țote“, în tom. II). Iar Mar. Vasilie ȳice: „Că țoți hristianii ceii ce s'au botezat, datori sint a ȳice întru adevăr cuvîntul acesta al Apostolului: „Iar viez nu de acum eu, ci viază întru mine Christos“. Și veți cuvintele sf. părinte la supțișemnarea ȳicerei: Prin carele mie s'a răstignit lumea“ (Gal. IV, 14).

care acum o viez, o veți afla, cum că m'a dat-o Christos, căci legea nepăzindu-se, ci călcându-se de omeni, l-a osindit pre țoți sub pedepsă și mörte. Și nimic nu oprea a se omori țoți și a se perde ca călcători ai legii, precum s'a perdit și mai înainte de legea cea scrisă, țoți omeni călcători ai legii ceii firești în vremea potopului. Viind însă Christos ne-a izbăvit de osinda acesta a legii și de peire, și ne-a îndreptat cu mörtea sa. Drept aceea și acesta, că viețuim simțorește și în trup, o avem pentru credința în Christos, care ne-a îndreptat și din primejdia morței ne-a slobozit.

Acelui ce m'a iubit pre mine și s'a dat pre sineși pentru mine.

Pentru ce ȳice Pavel aicea că Christos l-a iubit și s'a dat pre sineși pentru dragostea lui, de vreme ce Christos a iubit pre țoți omeni și s'a dat pentru țoți pre sineși? Spre deslegarea acestei nedumeriri răspundem, că acesta o ȳice Pavel, una adecă, căci a scotit de care reuțați ne-a slobozit Christos, și care bunătăți a dăruit nouă, și aprinȳindu-se de dragoste, a numit a sa osebită pre omeneșca dragoste cea pentru țoți și pre darea lui Christos precum și prorocit pre Dumnezeu cel de obște al tutolor omenilor, Dumnezeu al loruși îl numesc, dupre ȳicerea cea psalmicescă: „Dumnezeule, Dumnezeu meu, ia aminte de mine“ (Psalm. XVII, 3), și alte multe ȳiceri, despre care veți la cap. I, al celei către Romani stih. 8. Și alta încă, pentru că să arate că atăta multă mulțămire se cuvine a mărturisii fiește-carele hristian lui Christos, căta ar mărturisii și că pentru singur el ar fi murit Christos, căci facerea de bine acesta o a luat dela Christos chiar și mai cu deosebire singurii hristianii, cel ce au crețut într'însul¹), drept aceea ori carele hristian în urma botezului și dupre atăta facere de bine a lui Christos, ar lua aminte la lege, acela arată că Christos nu a murit pentru dînsul. Și apoi cum tu, o nebanule hristiane, slujitorul Legii Vechi, nu te infrițosezi, ci iarăși dupre botez te întorci la acea lege, și cu acesta arăți că mörtea lui Christos este netrebnică? Însemnă însă cuvîntul acesta ce'l

¹) Pentru acesta întru o unire cu Pavel ȳicea cu chip eroticesc și purtătorul de Dumnezeu Ignatie: „Pre Iisus iubesc, pre Fiul lui Dumnezeu, pre cel ce a murit pentru mine și s'a sculat din morți“. (Epist. către Rom.); și iarăși: „Pre Domnul îl doresc, pre Fiul adevăratului Părinte, pre Iisus Christos. Pre acela caut carele pentru noi a murit și a înviat! Erați mie fraților, să nu mă oprîți de a njuge la viață, că Iisus este viața credincioșilor! Să nu-mi voiți mie mörtea, că mörte este viața cea fără Christos. Credeți-mă că pre Iisus iubesc, pre cel ce a murit pentru mine, ce voiți răsplăti Domnului pentru țote, cele ce a răsplătit mie?“ (Tij).

171
dice Pavel aicea, că Christos s'a dat pre sine la mörte (de bună voe adecă), pentru pricina ereticilor Arieni, cari hulesc cum că Christos dupre singura porunca lui Dumneđeü Parintele s'a dat la mörte, și nu dupre voea sa.

21. Nu leapäd Darul lui Dumneđeü.

Fiind-cä cele câte mai sus a äis Apostolul, era din siloghismurü preputöre, pentru acösta acum aici hotäritor dogmaisește, că nu leapäd darul lui Christos, care l'a däruit mie, și m'a îndreptat färä de fapte cu mörtea sa, și mai mult nu laü aminte de lege și de cele ale legei.

Cä de este din lege dreptatea, Christos dar în zadar a murit.

Dacă și legea, äice, are putere a mäntui și a îndrepta pre om, apoi Christos în zadar și färä folos a murit, fiind-cä pentru acösta a murit, ca el sä mäntuiescä pre ömeni prin mörtea sa, fiind-cä legea acösta nu a putut a o face. Drept aceea, dacă legea mäntuește pre om, de prisos este mörtea lui Christos. Veäi unde ajunge hula?

CAP. III.

1. O färä de minte Galateni! cine v'a zaviztuit pre voi, a nu vë pleca adevëruului?

Dupre ce mai înainte a arätat Pavel că nu s'a hirotonisit de ömeni Apostol, nici prin vre un om, și dupre ce s'a făcut pre sine-și vrednic de creäare, vorbește apoi Galatenilor mai cu multä stäpänire și îndräsnälä. Și fiind-cä urmözä a cum-päni credința cu legea, pentru acösta mai înainte numește pre Galateni «färä de minte», nu ca cum cälcänd legea lui Christos, care a poruncit a nu numi cine-va pre fratele säu nebun (Mat. V, 22) și mai ales și päzindu-o, pentru-cä nu se ösindește cela ce ar numi pre fratele säu cu dreptate nebun, ci cela ce l'ar numi nebun färä dreptate și în zadar. Iar Galatenii toäi cu dreptate s'au numit färä de minte de Apostolul, pentru-cä au rémas nesimțitorü de atätea bunätäți și faceri de bine ale lui Christos, și o făceäu netrebnicä mörtea lui Christos. Veäi însă, o cetitorule, că dupre ce a dovedit Pavel către dinșii nelucra-rea legei, atunci îi cërta, și îndatä a încetat certarea, pentru-cä nu le-a äis lor: Cine v'a amägit? Ci: cine va zaviztuit? Mai bësurat, pentru ca sä aräte că mai înainte făceäu lucruri bune vrednice de a se pizmui¹⁾. Arätä însă pre längä acöstea cu

¹⁾ Pentru acösta Teodorit așa a tälcuit: „Cu cuvint de laudä luarea în ris, că zavistuește cine-va unü inbelșugat, nu unü sërac; celor bine-

äicerea zavistiei și a pizmuirei, că cei ce înduplecäu a se täfa împrejur și a päzi cele ale Legei Vechi, nu a fost provödëtori purtători de grije pentru mäntuirea lor, nici îi învëtäu acelea pentru ca sä indeplinescä lipsa faptelor bune ale Galatenilor, ci mai ales pentru ca sä cütönescä și sä micșoreze fapta bună a lor. Cä acest-fel de rëutate este zavistia: împedecätöre a spörrei și a creșterei celui zavistuit; însă nu a äis acösta Pavel, pentru-cä zavistia are atäta putere de sine-și spre a le face acestea, ci pentru-cä cei ce învëtäu pre Galateni, de zavistia și pismuirea lor s'au pornit ca sä-i învețe așa.

Cärorä s'a proinsemnat Iisus Christos inaintea ochilor, între voi rëstignit.

Pentru care pricinä äice Pavel aicea, cum-cä inaintea ochilor Galatenilor s'a rëstignit Christos, fiind-cä Mintuitorul Christos în Ierusalim s'a rëstignit¹⁾. Rëspundem că acösta o äice, pentru-cä cu ochii credinței a vëäut gänditorii Galateni crucea, mai cu anäruntul și mai curat decât cei ce eräu färä în Ierusalim, și în Golgota, care în zadar l-au vëäut, căci mulți adecă din cei ce atunci trupește l-au vëäut, nimic s'au folosit din privirea aceea. Iar Galatenii și toäi hristianii cei ce au creäut, deși simțitorește și inșiși cu ochii lor nu au vëäut pre Domnul rëstignit, prin credința însă și cu gändul, mai cu amäruntul au vëäut decât acela. Veäi, Christos mai înainte s'a inchipuit, adecă mai înainte s'a zugrävit prin propoveduirea mea Christos rëstignit: Iar voi Galatenii creäend propoveduirea mea l-ați vëäut și pre Christos rëstignit, ca cum ar fi fost färä inaintea vösträ. Cuvintele acestea însă tot-o-datä sint pentru Galateni și laudä și prihänire;—laudä adecă, că au fost priimit acestea cu atita credința și incredințare, iar prihanä, că pre carele l-au

norociți, nu celor nenorociți. Deäi arätä cuvintul pre ösirdia lor cea de mai înainte, intru buna cinsire de Dumneđeü, vüdește însă și pärintescä a Apostolului iubire de fili. Cä-i plinge pre ei, căci bogätia cea adunätä o a perdut. Care demon zavistnic äice, și pizmuitor, v'a jefuit bogätia vösträ cea läudätä?

¹⁾ Mäcar că dupre lumenie nu a äis Pavel că s'a rëstignit Christos la Galateni, ci că s'a proinsemnat rëstignit, adecă „Propoveduirea a zugrävit vöü crucea, voi însă cu ochii credinței, ca cum ar fi fost färä l-ați vëäut, că așa ați creäut ca cum privind pre inșiși crucea lui Christos“. Insuși acösta o äice și Teodorit. Incă și dumneđeescul Chiril al Alex. äice, că cela ce încă intru inchipuirii se aflä inaintea ochilor, dupre arätarea lui Iisus, dupre cuvintele cele sfințite, de se va afla ca depärtat, lepädät dar din moștenire și cu totul neimpärtășit de darurile cele prin Christos se va arätä. Acösta dar pätimindu-o öre cari din cei în Galatia, vederat îi müsträ dumneđeescul Pavel scriind lor: o nebunilor Galateni, cine v'a zaviztuit pre voi, inaintea cărorä (adecä a vösträ) în vederea ochilor mai înainte s'a scris Iisus Christos rëstignit (Cart. V din tälcuir).

vedut gol, răstignit și murind pre cruce pentru dragostea lor, l-au lăsat, fără a se rușina de patimele lui și au alergat la Legea Veche. Vedî însă, o cetitorule, cum-că toate cele-lalte pătîmî și lucrările și Tainele lui Christos cele iconomicestî pentru om, le-a lăsat Pavel și aduce în mijloc pre singura crucea, pentru-că crucea mai ales a fost capul providenței și a purtării de grijă a lui Christos cei pentru noi, precum dice Christostom.

2. Numai acesta voesc a ști dela voi: din faptele legei ați luat pre Duhul, sau din auzul credinței?

De vreme ce voi Galatenii, dice, nu puteți a înțelege din multe cuvinte și din dovedile cele îndelungate, nici voiți a socoti adâncul iconomiei lui Christos, numai acesta în scurt și lesne înțelesă o dic voue; răspundeți mie la această mică întrebare ce ve face, precum dice Teodori: de unde ați luat pre Duhul Sfint și ați făcut atâtea minuni și semne? Din faptele legei sau din credință? Arătat este că din credință, de vreme ce când țineți legea, atuncea nu aveți pre Duhul Sfint, nici faceți minuni. Deci cum acum ați lăsat credința, care v'a dăruit pre Duhul cel Sfint și țineți iarăși legea?

3. Așa fără de minte sinteți, începînd cu Duhul¹⁾ acum în trup ve săvîrșiți?

Iarăși în cuviinciosă vreme îi ocărăște și îi numește fără de minte. Se cuvenea, dice, voi se faceți adăugire și creștere credinței, împreună cu adăugirea și creșterea vremei. Voi însă nu numai nu ați mers înainte, nici ați crescut în credință, ci ați făcut dimpotivă, și v'ați întors la cele din urmă; căci a face voi semne, acesta era lucrul duhovnicesc și deplinitor al duhovniceștei așederei vostre, care o aveți și la început când ați creșut; iar a ve tăia împrejur, acesta este lucrul trupesc, și doveditor de așederea voastră cea trupescă, care o ați lubit acum la sfîrșit. Nu a dîs însă că săvîrșiți în trup, adecă lucrătorește, ci ve săvîrșiți pătîmitorește, pentru ca să arate că amăgitorii aceia ce au creșut din Iudei, luând în mîinile lor pre Galateni, îi tăiau pre ei prin tăerea împrejur, precum jugănesc omnii pre dobitócele cele necuvîntátóre. Iar Teodori dice: «Că Duh a numit pre Darul, iar trup pre viețuirea cea dupre lege, căci cele de pre sus ale legei erau trupesti.»

¹⁾ Iar Icmenie dice că aicea lipsește dicerea „v'ați săvîrșit“ adecă începînd cu Duhul v'ați săvîrșit în trup. Că cu Duhul se deplineau Galatenii făcînd minuni. Dar póte nepotrivit se pune acesta la înțelegerea Apostolului; că Pavel voește să arate prin acesta că a început Galatenii dupre Duh și sfîrșesc dupre trup.

4. Atâtea ați pătîmit în zadar, dacă și în zadar.

Multe ispîte au suferit Galatenii pentru credința lui Christos, pentru acesta Pavel dice lor cu chip rușinător: atâtea și atâtea ispîte ați pătîmit în zadar și fără folos, căci dacă voi ve tăiați împrejur, toate acelea ce ați pătîmit mai înainte rămân în zadar și fără folos, și socotiți căta pagubă v'au pricinuit și de căte cununi v'au lipsit amăgitorii aceia, cari ve învața se ve tăiați împrejur. Apoi pentru ca să dea lor nădejde de pocăință și de întórcere la Christos, adauge acestea: «însă dacă și în zadar». Adecă de ați voi se ve deșteptați și să ve pocăiți, acelea ce le ați pătîmit înainte nu le-ați pătîmit în zadar și fără folos, ci ve veți incununa pentru acelea¹⁾.

Din aceste cuvinte rușinează-se acei ce lepădă pocăința, în ce fel erau schismaticii Novațiani, căci însiși Galatenii au fost făcători de minuni și mărturisitori și mucenici, și au cădut din credința lui Christos, și dupre ce au cădut, Pavel nu îi lepădă, ci îi priimește cu dulceta la credință și la pocăință.

5. Deci cela ce dă voue pre Duhul, și lucrăză întru voi puteri, din faptele legei, sau din auzul credinței?

Dumneșeu, dice, cela ce a dat voue pre Darul Duhului, în cât a proroci cu acela, și a grai în limbi, și Dumneșeu cel ce lucrăză întru voi puteri de semne și de minuni, spuneti-mi, pentru faptele legei a dat voue darul acesta și lucrăză puterile acestea (că lipsesc acestea) și se cuvinea a se înțelege din afară așa: Din faptele legei a dat voue pre Duhul, și lucrăză

¹⁾ Ore-cari din părinți însă dicerea acesta „în zadar“ o a tălcuit așa: Atâtea pătîmî ați suferit mai înainte în zadar și fără folos, de se cuvinea să dicem că le ați pătîmit în zadar și fără folos. Căci pentru acelea mai mult aveți se ve osindiți, că dupre ce ați gustat din graiurile cele bune ale lui Dumneșeu și ați dobândit Darul lui, v'ați întors la cele din urmă, și v'ați lipsit de dar, făcîndu-ve pentru acesta vinovați de mai mare muncă: că dice Solomon: „Aspră judecată se face întru cei ce covîrșesc că celui mai mic este ertat de milă, iar cei tari, tare se vor certa, iar celor mai mari grea cercare le stă asupra“ (Înțelepciunea VI, 6). Pentru acesta și Icmenie într'un glas cu părinții aceștia tălcuește dicerea aceasta: „în zadar“, dacă și în zadar, dice, ci nu de pagubă, că în zadar adecă este, nimica nici a lua, nici a da, dar cel ce a început cu Duhul, și pentru acesta a cădut în multe ispîte, apoi schimbându-se, nu numai în zadar a pătîmit, ci și de pagubă perdînd cele ce i se păstrau lui, pentru necazurile cele pentru Christos și plățile ispitelor. Dice însă și Mar. Vasilie în Cuvînt. cel asupra celor ce se îmbată, ore-cum pre dicerea acesta „în zadar“ tălcuindu-o: „Câte țile în zadar ați adunat, de ar fi și în zadar, că cela ce a ajuns în sporiea faptelor bune, apoi întórcîndu-se la obiceiul cel de mai înainte, nu numai de plata celor făcute s'au păgubit, ci și de mai grea osindire se învednicește; că gustînd bunul păgubit al lui Dumneșeu și învednicindu-se de cunoștința darurilor, toate le-a vîndut, de o puțină indulcire amăgindu-se.

intru voi puterile, pentru faptele legei, dăc, a dăruit voue Dumneđeu acestea, cā s'ar mulțami Dumneđeu adecā de voi cānd păziți cele ale legei, său vi le-a dăruit pentru credința ce ați arătat intru Christos? Arătat este cum cā pentru credința le-a dăruit acestea voue. Decī cum ați lăsat credința cu care ați slăvit pre Dumneđeu, și năzuțițl țarăș la legea cea stricată, care nu a dăruit voue nimica?

6. Precum și Avraam a cređut in Dumneđeu și s'a socotit lui intru dreptate (Fac. XV, 6).

Trebuța, dăce, voi mai ales din semnele și minunile, ce ați făcut, să cunosteți puterea credinței lui Christos. Inșā dacā nu ați cunoscut din semne credința, măcar dați o puțină teorie și socotința la strēmoușul vostru Avraam, a căruia lauda și vestea este mare și multă la voi, și veți vedea cā și el din credința s'a indreptat. Decī dacā Avraam, cel ce a fost mai înainte de dăc, s'a indreptat prin credința, cu mult mai virtos voi care v'ați invrednicit a lua darul, sinteți datorți a ținea credința, cu care strēmoușul vostru s'a indreptat¹⁾.

7. Să știți dar cā cei din credința, aceștia sint fi ai lui Avraam.

Fiind-cā Galatenii șe temeău nu cum-va să cadā din rudenia patriarhului Avraam, cu care mulți se cinsteău, dacā se vor lepāda de lege și de țāerea imprejur, ceea ce s'a dat lui Avraam; fiind, dăc, cā de acēsta se temeău, pentru acēsta Pavel aicea arată cu totul dimproțivā, adecā, cum cā credința mai mult îi face fi ai credinciosului Avraam decāt legea și țāerea imprejur, pentru-cā țāerea imprejur o a luat Avraam numai spre semn deosebitor al credinței celei, ce mai înainte se afla inăuntru, in sufletul lui.

8. Și provēdēnd Scriptura cā din credința Dumneđeu indreptēzā pre neamuri, mai înainte a bine vestit lui Avraam: «Cā intru tine se vor blagoslovi tōte neamurile» (Fac. XII, 3; XXII, 18).

Aicea dovedește Apostolul cā cei ce au credința lui Avraam, aceia sint și fi ai lui Avraam, și aduce mărturie dela Scripturā, unde dăce: cā intru tine se vor blagoslovi tōte neamurile, in loc de: intru urmarea credinței tale²⁾. Arată inșā pe lāngā

¹⁾ Acestea le invață mai pre larg Apostolul in Trimiterea cea către Romanii, la Cap. IV, dupre Teodorit, dovedind cum cā Avraam din credința s'a indreptat, și cum cā următorii credinței lui Avraam, aceia se aflā și fi ai lui Avraam.

²⁾ Așa tălcuește dăcerea acēsta și sf. Chiril al Alexandriei, dăcēnd: „In-

aceștia, cu aceste cuvinte, și cā credința este mai înainte de cāt legea, fiind-cā credința singurā a indreptat pre Avraam, incă mai înainte de a se da legea, și cā precum Dumneđeu mai înainte a dăc, așa se fac și lucrurile cele ce se fac acum. Cā provēdēnd, dăce Scriptura, adecā Dumneđeu, cel ce și Scriptura și legea a dat, a proconoscut și a prohotărit să se indrepteze omenii, nu din lege, ci din credința. Și nu a dăc cā a descoperit, său cā a aratat lui Avraam, ci cā l'a bine vestit, pentru cā să înțelegi tu, cā și Avraam se bucura și se veselea pentru chipul acēsta al indreptării, adecā cum cā cu credința au să se indrepteze tōte neamurile, și dorea a se săvirși lucrul acēsta, și prin fapte să stăpānescā.

9. Drept aceea, cei ce sint din credința, se blagoslovesc impreună cu credinciosul Avraam.

Fiind-cā Galatenii se temeău, nu cum-va să fie blestemați de nu vor rămānea in lege, cāci scris era: «Blestemat va fi tot omul, cel ce nu rămāne intru tōte cuvintele legei acēstia, spre a le face pre ele» (II Lege XXVII, 26), pentru acēsta Pavel aicea arată cu totul dimproțivā, cā sint blagosloviți nu cei ce rămān și păzesc legea aceea, ci cei ce o lasā și alērgā la credința, precum și credinciosul Avraam, pentru-cā a alergat la credința s'a blagoslovit.

10. Cāci cāți sint din faptele legei, sub blestem sint; cā scris este: «Blestemat tot cela ce nu rămāne intru tōte cele scrise in Cartea Legei, ca să le facā pre ele» (II Lege XXVII, 26).

Pentru a nu se improțivi cine-va și a dăce, cā, cu adevērat Avraam cu dreptate s'a indreptat și s'a blagoslovit din credința, pentru-cā incă nu era legea, dar tu o fericite Pavele, arată-mi de indreptēzā și blagosloveste pre om credința, dupre ce s'a dat legea, pentru acēsta Pavel aicea dovedește nu numai cā credința blagosloveste și indreptēzā, ci cā incă legea se face pricinuitoare de blestem și de păcat, fiind-cā nimenea pōte a face, tōte acelea ce le scrie legea, iar cel ce nu le face acelea, este blestemat, precum inșāși legea poruncește. Drept aceea inșușire a singurei credințe este a se blagoslovi omul și nu a legeti, și dar voi in zadar vē temeți cā veți fi blestemați de veți lāsa legea, cāci, de veți lua aminte la lege mai mult veți fi blestemați, pentru-cā nu puteți tōte acelea, ce poruncește a le implini.

II. Iar cum cā in lege nimenea se indreptēzā inaintea tu tine, adecā dupre chemarea și asemēnarea ta* (Cart. II, despre slujirea cea cu duhul și cu adevērul).

lui Dumneșeu, arătat este; că dreptul din credință va fi viu (Avacum II, 4)¹⁾.

12. Iar legea nu este din credință, ci omul cel ce le va face acestea va fi viu întru sinele (Levit. XVIII, 5).

Dupre ce a arătat Pavel cum că legea face blestemată pre acei ce o țin, iar credința îi blagoslovește, acum arată aicea că credința și singură îndreptăză pre om, și nu legea, și aduce martur pre Avacum ce ăice: «Că dreptul va via din credință, și nu din lege; fiind-că legea nu cere numai credință, ci și fapte, iar faptele legii nimeni a putut să le păzescă. Și bine a ăis «Inaintea lui Dumneșeu», fiind-că inaintea ămenilor pöte că cei ce păzesc legea se par a fi drepti, precum erau fariseii, cari se aratău pre sineși drepti inaintea ămenilor: «Voi sinteți cei ce vă îndreptați inaintea ămenilor» (le-a ăis Domnu. Luca XV, 15). Deci fiind-că legea, pentru-că era cu anevoe a se păzi, nu îndrepta pre ămeni, ci îi făcea și blestemăți, pentru acăsta a venit Darul și ne-a arătat cale lesnică, credința adecă, prin care și ne îndreptăm și ne blagoslovim; in cât iată s'a dovedit că credința nu numai blagoslovea și îndrepta pre ămeni, mai inainte de a se da legea, ci mai mult îi îndreptă și in urmă, dupre ce s'a dat legea.

13. Christos pre noi ne-a rescumpărat din blestemul legii, blestem pentru noi făcându-se, că scris este: «Blestemat este tot cel spânzurat pre lemn» (II Lege XXI, 23)²⁾.

Pentru a nu sta vre unul impropriu din Galateni și a ăice, că adevărat este, că cel ce nu face faptele legii este blestemat, și că credința îndreptăză pre om, dar de unde este arătat că și blestemul acela al legii s'a deslegat și s'a ridicat din mijloc? Că noi ne temem, nu cum-va încă ne aflăm sub acest blestem al legii, fiind-că am apucat o dată de ne-am supus robiei legii? Pentru acăsta dar Pavel dovedește aicea, că s'a deslegat blestemul acela cu mijlocirea lui Iisus Christos, căci acesta de bună vöe s'a făcut blestem, și a răsplătit cu blestemul ce l-a luat însuși, și cu plata acăsta ne-a rescumpărat

¹⁾ Tălcuirea ăicerei acăstea a lui Avacum veđi-o la Cap. I al celei către Romani, stih. 13.

²⁾ Inseamnă, că cuprinderea acăsta a Apostolului, până la: „ca să luăm făgăduința Duhului prin credință”, unită împreună cu cuprinderea Capului V, al celei I către Corinteni, adecă cu ăicerea acăsta: „Fraților, puțina dospitură pre totă frământătura o dospește”, până la ăicerea: „Ci intru azimele curățeniei și ale adevărului”;—acăste amândouă cuprinderi ale Apostolului, ăic, unite, se citeșcă la slujba cea de dimință a Sf. Sămbetei celei mari, ca un Apostol al mării acăcia și înfricoșatei și prea cinstitei ăile.

din blestem, care blestem, Christos nu era cu dreptate a-l lua, pentru-că a plinit totă legea, și pentru-că a fost fără de păcat, iară noi eram vinovați sub blestemul acăsta, pentru-că nu puteam să plinim töte lucrările legii, și pentru-că eram călcători de lege și păcătoși, pentru care pricină și a urmat a se răutățile sale, apoi s'ar afla un altul öre-carele nevinovat, carele, ca să-l sloboďescă pre acela dela mörte, să alegă mai bine însuși a muri pentru viața și dragostea aceluia. Deci a priimit Christos blestemul care îl da legea aceluia ce s'ar spânzura pre lemn, fără a fi supus blestemului, una adecă că a plinit töte legea, și alta adecă căci păcat și călcare de poruncă nu a făcut și așa a deslegat tot blestemul pre care legea îl da noué, pentru-că nu puteam totă a o implini și a rămânea totde-una intrinsa.

14. Ca intru neamuri blagoslovenia lui Avraam să se facă intru Christos Iisus.

Pentru acăsta, ăice, Christos s'a făcut blestem, ca la neamuri, adecă la cei-ce nu întrebuițcă legea, blagoslovenia lui Avraam, adecă cea de credință, să se facă in Christos Iisus, adecă intru sēmēnța lui Avraam, precum este scris: «Și se vor blagoslovi intru sēmēnța ta töte neamurile pământului» (Fac. XXII 18), adecă intru Christos care urmăză a se naște dupre trup din tine, intru acăsta se vor blagoslovi cei ce vor crede intr'insul.

Ca făgăduința Duhului să o luăm prin credință.

Pentru acăsta, ăice, s'a blagoslovit töte neamurile, pentru ca să ia pre Duhul Sfint prin credință cea intru Christos, că de vreme ce nu se putea să ia pre Duhul Sfint acăia ce încă se află sub blestemul legii, ca unii ce nu o păzează, pentru acăsta s'a deslegat blestemul acela pe care l-a luat bine-cuvintatul Christos, spânzurându-se pre lemnul crucei. Dupre ce însă s'a deslegat blestemul acela, s'au blagoslovit töte neamurile care au crețut intru Christos, și așa făgăduința Duhului, adecă bunătățile acălea, care a făgăduit Duhul a le da lui Avraam, precum a fost blagoslovenia, creșterea neamului lui, moștenirea Ierusalimului și cele-l-alte, căte Pavel le înțelege, că erau töte duhovnicești, și dupre urmare că s'au dat acum duhovnicești noué hristianilor, celor ce credem intru Christos³⁾.

³⁾ Iucumenie însă așa tălcuește ăicerea acăsta: „Blestemat s'a deslegat cu crucea, iar prin credință cea intru Christos s'a făcut dreptatea, iar din dreptate luarea Măngăitorului Duh, fiind-că și Duhul intru făgă-

15. Fraților, dupre om ȃic.

Maș sus, adecă, pre Galateni l-a numit fară de minte, iar acum Ńi numește frați; cã aceea o a ȃis, pentru ca sã-i lovescã și sã-i infrunzeze; iar acẽsta o a ȃis pentru ca sã-i mândgãe; lucru omenesc, ȃice, am a arãta voutẽ in mijloc¹).

Nimeni insã stricã testament intãrit de om sau maș rãnduește pre de-asupra.

16. Iar lui Avraam s'aũ dat fãgãduințele, și sãminteș lui; nu ȃice și sãminteșilor, ca la mulți; ci ca pentru unul; și sãminteș tale, carele este Christos (Fac. XXII 18).

17. Și acẽsta o ȃic, testamentul intãrit de Dumneșeu intru Christos, legea²), care dupre 430 de anș s'a fãcut nu-l stricã, spre a face nelucrãtore fãgãduința.

Acẽsta va sã arate Apostolul cu cuvintele acestea, cum-cã

duinș era, cã cela ce a ȃis cã intru tine se vor blagolovi neamurele, cu pogorãrea Duhului a fãgãduit blagoslovenia... Cum insã s'a dat prin cu pogorãrea lui Avraam neamurelor? Fiind-cã intru sãminteș lui Christos fãgãduința lui Avraam neamurelor? Fiind-cã intru sãminteș lui Avraam s'a dat fãgãduințele. Iar sãminteș lui Avraam este Christos, dupre trup. Deci Christos ca om a moștenit fãgãduințele lui Avraam, ca fiu al lui, și le-a dat acestea omenilor sãi, adecã celor ce aũ creșut inr'insul.

¹) Unit ȃice și Teodorit: „in loc de lucruri omeneshi intrebuințez”.

²) Cei maș amãrunțiș dintre cei ce numerã cronologiile, urmãnd ȃicereș acestee a Apostolului, pre acei 430 anș cu un chip ca aceașif aflã: cãnd a fãgãduit Dumneșeu sã dea lui Avraam pãmẽntul lui Chanaan, Avraam era de 75 anș, dupre al 12 an al naștereș; și a nãscut pre Isaac cãnd era de 100 anș. Iar dela naștereș lui Isaac pãnã la naștereș lui Iacov a trecut 60 de anș. Iar Iacov cãnd era de 130 anș s'a pogorãt in Egipt. Deci cei 25 de anș ai lui Avraam (cã din 100 de anș ai lui scoțendu-se 75 rãmãn 25) și cei 60 anș ai lui Isaac, unindu-se fac 215. Și Iosif era de 40 anș cãnd s'a pogorãt tatãl sãu in Egipt, și a viețuit 110. Apoi dela fãgãduința ce a dat Dumneșeu lui Avraam, pãnã la morteș lui Iosif a trecut 285. Iar dela morteș lui Iosif pãnã la naștereș lui Moisi a trecut 75 anș. Iar Moisi cãnd a eșit din Egipt era de 80 anș. Deci dela fãgãduința cea cãtre Avraam pãnã la eșirea Israelitenilor din Egipt a trecut 440 anș (Veșũ supținsemnãrile cele ce sint la fõea 377 a Tomului lui Chrisost, celor tipãrite in Paris). Fiind insã cã nu e cu scumpãtate arãtat timpul lui Avraam, dupre care se cuvine sã facem inceputul cronologieș aceștia, pentru acẽsta nu este greșelã sã luãm acești 440 de anș adecã, in loc de 430, precum ȃice aicea Apostolul (fõea 207 a celor 5 cãrș). Se unește insã cu Pavel și dumneșeșca Scripturã ȃicẽnd: „Iar nemernicia fiilor lui Israel, care o aũ nemernicit in pãmẽntul Egiptului, și in pãmẽntul Chanaan, ei și pãr'niș lor 430 anș! Și a fost dupre 430 anș, a eșit tõtã puterea Domnului in pãmẽntul Egiptului noptea” (Ex. XII 40), iar legea s'a dat intru acelaș intru care a eșit Israeliteniș din Egipt in luna III-a, precum ȃice Scriptura: „Iar in ȃiua acẽsta a luneș a treia dela eșirea fiilor lui Israel din Egipt, a venit norodul in pustiu Sinai” (Ex. XIX, 1).

credința este testament, sau diatã mult maș veche decãt legea, și cum-cã nu este drept a se protimisi legea maș mult decãt credința, pentru acẽsta și pilda acẽsta o a adus, adecã, dacã un om și-ar face diata, cutẽzã cine-va a strica diata omului a-celuia, și a rãndui altele, adecã a adauge sau a scãdea din cele ascrise in diata aceea? Ba, negreșit nu cutẽzã, dupre politiceștile și impãreteștile legi. Acum, dacã diata unui om intãritã nu cutẽzã cine-va a o surpa, cu mult maș virtos nu põte a surpa testamentul și diata lui Dumneșeu? Cãci Dumneșeu a fãcut așeșemintul cu Avraam ca sã se blagoslovescã neamurile intru sãminteș lui; iar sãminteș lui Avraam este Christos dupre omenire, fiind-cã Dumneșeu nu a ȃis sã se blagoslovescã neamurile intru sãminteșile lui Avraam in numẽr de multe, pentru ca sã nu socotescã cine-va, cã a ȃis acẽsta pentru Iudumeș și Ismailiteni, carș și aceștia din Avraam se pogorã, și a ȃis sã blagoslovescã neamurile intru sãminteș, in numẽr de una, care este Christos, precum am maș ȃis. Deci cum põte legea sã surpe și sã facã neintãrit testamentul sau diata, cel de acest fel, și tocmela, și fãgãduința lui Dumneșeu? Adecã a nu se blagoslovi neamurile intru Christos, ci intru poruncile legeș? Cãci acẽsta nu ar fi alta, farã numai a se strica diata și fãgãduința lui Dumneșeu, care lucru este cu neputința și necuviincios¹).

18. Cã de este din lege moștenirea, nu maș este din fãgãduința; iar lui Avraam, Dumneșeu prin fãgãduința i-a dãruit.

Dacã legea, ȃice, dãrueste blagosloveniile neamurilor, și face pre omeni moștinitoriș ai vieței și ai dreptãței, apoi fãgãduința

¹) Așa tãlcuiește ȃicerea acẽsta Teodorit: „Și Scriptura Veche, Testament a lui Dumneșeu numește pre fãgãduința cea ce s'a fãcut cãtre Avraam. Deci nu este cu putința sau vre o adãogire, sau scãdere, sau surpare a lua aceia prin punerea legeș, care dupre mulți anș in urmã s'a fãcut. Și a fãgãduit ca neamurile cele din sãminteș lui Avraam sã le blagoslovescã Dumneșeu a tõte. Iar sãminteș acẽsta este Stãpãnul Christos, cã prinr'insul a luat sfirșit fãgãduința, și neamurile s'aũ norocit de blagoslovenie. Iar cei-lãlș toș, deșũ de fapta bunã cea maș desãvrișit aũ fost impãrtãșitș, ori Moisi, ori Samuel, ori Ilie, și coprinșetõr toș cei ce se pogorãũ cu neamul din Israel, sãminteș adecã dupre fire se numesc a lui; insã nu sint sãminteș aceia care a adus neamurilor pre izvorul blagoslovenieș, cã acẽsta o ȃice dumneșeșcul Apostol, cã nu ȃice Scriptura: și sãmẽntelor, ca de multe, ci ca de una: și sãmẽntei tale, care este Christos. Deci nu și aceia fiind-cã se trag din Avraam cu neamul se numesc sãmẽntã a lui Avraam; ci cãci acẽsta chiar are acẽstã numire, fiind-cã singur dupre fãgãduința este carele a dat blagoslovenie... Pentru acẽsta dumneșeșcul Apostol arãtã pre fãgãduința maș tare decãt pre lege”.

Legea, ȳice, multă siguranȳe și propășire a dăruit celor ce luau aminte de dinsa, pentru-că îi opra dela cele mai multe păcate, și ȳre cum era ca un zid ce închidea pre ȳmeni și-i aduna împreună la credinȳa cea întru Christos, ca într'un staul. Cum, și cu ce chip? Fiind-că muștra adecă, și arăta păcatele ȳmenilor; neputend însă a-i sloboȳi pre ȳmeni de dinsele, de nevoie arăta lor credinȳa, care îi îndrepta și îi sloboȳea de păcate; iar credinȳa acăsta era cu adevărat și din vechime, se ascundea însă, apoi însuși a arătat, când și Dumneȳu s'a arătat în lume cu trup.

24. Drept aceea legea s'a făcut nouă pedagog spre Christos, ca din credinȳa să ne îndreptăm.

Precum pedagogul, adecă dascălul copiilor celor mici face sloboȳi pre copii de fește-ce răutate, și îi face iscușiți spre a primi totă sirguinta și luarea aminte la învățaturile cele mai înalte dela învățatorul cel mai înalt¹⁾, cu un chip ca acesta și legea înveta pre ucenicii ei ȳre-care faptă bună, măsuratică și potrivită începătorilor și povățuia pre ucenicii săi la Christos, carele este dascălul cel desăvirșit al ucenicilor celor mai depliniți. Și cu ce îi povățuia? Cu acăsta, că le arăta lor păcatele ce le-au făcut, și pentru acăsta îi făcea mai osirdnici spre a căuta pre Christos, care dă ertarea păcatelor, și îndreptăză pre ȳmeni din singura credinȳa cea întru dînsul. Rușinează-se dar ereticii Maniheii și cei-l-alȳi cari clevetesc și prihănesc pre Legea Veche, ca pre o rea; pentru-că nici pedagogul este împrotivitor dascălului, nici Legea Veche împrotivitoare Noului Testament al Evangheliei²⁾.

25. Iar dacă a venit credinȳa, numai sintem sub pedagog.

26. Că toți fi ai lui Dumneȳu sinteți prin credinȳa cea în Christos Iisus.

Dupre ce a venit credinȳa, ȳice, care face pre cei ce o primesc pre ea bărbați desăvirșii, nu este de cuvintă a mai fi

¹⁾ Dupre vechiul obiceiul pedagogul era nu dascălul, ci acela ce îndrepta moralurile copiilor celor mici, și îi învăța să nu facă nerânduile. Iar fiind-că dupre obiceiul de acum pedagog se numește cel ce predă-nesește literile și citirea literilor la copiii cei mici, pentru acăsta și noi așa îl talmăcim.

²⁾ Pentru acăsta și Coresie ȳice: „Legea lui Moisi a fost povățuitoare către Christos, fiind-că pentru acăsta a mijlocit între legea firăscă și între Evanghelie, pentru ca să gonască pre idolo-slujirea, ceea ce a stricat pre firăscă lege, și să pricinuiască celor ce se vor supune, făgăduinȳa cea dată lui Avraam prin credinȳa lui Christos și pentru ca să o prescă pre Evrei de păcatele cele grele prin jertfe și prin moraluri și de obște prin producere.

sub pedagog, noi cei ce ne-am făcut bărbați desăvirșii prin credinȳa și am trecut virsta copilarăscă. Iar cum că sintem bărbați desăvirșii prin credinȳa, acăsta este arăt de aicea, adecă pentru-că sintem fi ai lui Dumneȳu prin credinȳa cea în Christos Iisus (că așa este drăpta alcătuire a chipului sâritor). Iar cel ce s'a învrednicit a se face Fiul al lui Dumneȳu, acela nu mai este prunc, nici nedeplinit, ci negreșit este bărbat desăvirșit. Drept aceea, este lucru vrednic de ris a se supune pedagogului și începătorului legii, cei ce s'au făcut bărbați desăvirșii, precum este vrednic de ris și a nu vedea cineva soroile în ȳina mare și a căuta la lumina. Veți însă, o cetitorule, cum a arătat Apostolul mai sus, că credinȳa face pre ȳmeni fi ai lui Avraam, iar acum aicea dovedește că credinȳa face pre ȳmeni fi ai lui Dumneȳu, atât de mari lucruri are putere credinȳa a isprăvi.

27. Căci căți în Christos v'ați botezat, întru Christos v'ați îmbrăcat.

Cu aceste cuvinte formulăuește Apostolul cum ne facem fi ai lui Dumneȳu și ȳice, că prin sf. Botez ne facem fi ai lui Dumneȳu, nu a ȳis însă cum că căți v'ați botezat, v'ați făcut fi ai lui Dumneȳu, precum o cere urmarea cuvintului, ci a ȳis ceea ce este încă mult mai mare și mai înfricoșat, adecă cum că v'ați îmbrăcat întru Christos, căci dacă ne-am îmbrăcat întru Christos, carele este Fiul al lui Dumneȳu, apoi și asemenea cu Fiul lui Dumneȳu ne-am făcut, și așa am luat o rudire și o asemănare cu el, și ne-am făcut dupre dar, ceea ce el este dupre fire¹⁾.

¹⁾ Pentru ce însă ȳice Pavel că ne-am botezat întru Christos și nu întru Sf. Treime? Veți la stih 3 al cap. VI al celei către Rom.; iar Coresie ȳice că Pavel pentru acăsta a ȳis: „în Christos v'ați îmbrăcat”, căci precum materia se îmbracă cu firăscă chip și se face una cu dînsul, și precum se îmbracă cine-va cu haina, așa se îmbracă hristianii cu Christos. Iar Chrisostom: Că precum cela ce pōrtă haina, aceea se vede la toți care este haina, așa și hristianul aceea trebuie a se vedea, care este și Christos. Iar înțeleptul Fotie întrebă fiind, cum cei ce se botăză în Christos, se îmbracă întru Christos? răspunde „cum că cei ce se îmbracă întru Christos cu Duhul cel Sfint se îmbracă, că Domnul a ȳis Apostolilor săi: „Iară voi veți ședea în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus, pogorindu-se Sfintul Duh preste voi. Deci și îmbrăcăminteă lui Christos și îmbrăcăminteă Sfintului Duh, asemenea este și una și aceeași stăpânire arată a facerei de bine și a darului. Imbrăcăminte însă se ȳice Sfintul Duh al celor credincioși, nu ca o haină, ci dupre chipul care ferul se îmbracă cu foc, nu pre din ca o haină, ci dupre chipul care ferul se îmbracă cu foc, și cu prea alară învălindu-se, ci cu totulul tot. Că așa și cu Christos și cu prea Sfintul Duh, nu ca cu o haină ce învește ne îmbrăcăm pre din afară, ci că inima și gândurile umplându-se de lumină, și așa de dar; pentru

pânire; și cu toate că el este stăpân și moștenitor al bogăției și al moșilor părintelui său, pentru-că se dă de către părințele său la alți epitropi și iconomi, pentru ca să se povățuiască de dinșii, și să se învețe bunele moraluri, și în scurt, pentru ca să se afile sub stăpânirea acelora, și a nu stăpâni nimica până ce va rândui părintele său, și până ce va ajunge în leguita și desăvârșita vîrstă, când se deplinește dreapta judecată a cugetare¹⁾—fiul acela primește rânduirea așezată de tatăl său, și supunerea la epitropii acela²⁾.

3. Așa și noi când eram prunci, subt stihiele lumii eram robiți.

Așa, dice, și noi tudei cari eram fii ai cerescului împăratului Dumneșu, când eram prunci, nu după vîrstă, ci după cunoștința pentru Dumneșu, ne aflam ca sub epitrop și iconom, sub stihiele lumii. Care însă sînt stihiele acestea? Sînt sâmbetele și lunile cele noi, cele rânduie de lege; pentru-că și zilele, și nopțile, și săptămănele, și lunile, și anii, se fac din drumul sôrelui și al lunei, al celor 2 luminători, cari sînt ca niște stihii ale lumii³⁾. Iar când am venit în vir-

¹⁾ Și Teodorit acesteși le dice: „Pre cei tineri când le mor părinții, îi încredințază ore cărora epitropi, poruncind acelora a le purta de grijă până când vor ajunge a fi bărbați desăvârșiți; că acesta dice: până la vremea rânduie de tatăl; acesta însă este vîrstă cea deplină.

²⁾ Unii și Teodorit tălcuște dicerea acesta dicend: „Când eram prunci și nedeplinii, ca un ore-care epitrop și iconom aveam legea, că stihii ale lumii pre luările aminte ale legii le-a dîs, fiind-că dela sôre și dela lună noptea și ziua se numește; iar dela zile, săptămănele și lunile și anii se alcătuesc; și legea sâmbete și luni noi și sêrbători de preste an și șeptimi de an porunceste a se dice; pentru acesta a dîs că sub stihii eram robiți, fiind-că din acestea se alcătuesc anul, iar sf. Ghendărie al Const. stihii numește sau pre legea cea stihiosă și întroducătoare (precum se va dice mai jos) sau zilele și apa și focul, dela care se împărtașeau luările aminte ale legii. că dela zile se împărtașeau sâmbetele și lunile noi și în ziua a 8-a tăia împrejur legea: dela apă se împărtașeau scăldările și curățirile trupului cele după lege, și spălările; iar dela foc se împărtașea luarea aminte a legii, care rânduia a nu se aprinde foc în ziua sâmbetei, pentru a face bucate, ci a se mânca bucatele cele mai înainte făcute de vineri. Iar Evsevîe al lui Pamfil, întru cele despre Evanghelicăscă progătire dicerea acesta a lui Pavel tălcuindu-o, însemnă o înțelegere deșănțată la cei-ce o aud, de creșut însă și vrednică de creștere: adică Dumneșu pentru acesta a dat loc omînilor a se închina stihiiilor lumii, adică sôrelui, lunei, stelelor și cerului, și a le cinsti pre acestea ca pre niște Dumneșii, ca cu acestea mai înainte să se povățuiască, și așa să primescă cu lesnire cunoscîta adevăratului Dumneșu, că mai lesne pôte a crede în adevăratul Dumneșu, unul ce are idee de Dumneșu, măcar mincinos de ar fi acel Dumneșu, și să slujescă adevăratului Dumneșu, unul ce s'a obicinuit

sta cea desăvârșită ne-am sloboșit de sub epitropi și iconomi, adică de obiceiurile și luările aminte ale legii, precum mai jos acesta o dice mai pre larg. Deci socotiți voi, o Galatenilor, că cei ce vê supun pre voi la obiceiurile legii, acum după

a sluji unui mincinos Dumneșu, decăt a crede și a sluji însuși adevăratului Dumneșu un ateist, care nici cum are idee de Dumneșu în fantasia sa, nici s'a obicinuit când-va a se închina și a cinsti pre vre un Dumneșu. Acesta se vede că o adevăreză și împreună o mărturisește și Dumneșescul Ioan Damaschin, în ore-care tropar al cântărei a VIII din canonul său cel iumvicesc la nașterea lui Christos dicend: „Scăpănd de perderea care prin înșelăciune era să se facă Dumneșu, neincetat laudă (ca cocoșii), pre cuvîntul cel ce s'a deșertat, cu frică totă făptura, neslăvita laudă temëndu-se a-i aduce, stricăciôsă fiind, măcar că înțelepțește aștepta“. Și arată dicerea acesta, măcar că înțelepțește aștepta, că zidirea cu toate că se temea a se face Dumneșu (adecă a primi a se numi Dumneșu) de către neamuri, însă aștepta și suferea acestă necinsită cinste și îndumneșuire, pentru ca cu înlesnire să aducă pre omîni cei-ce o îndumneșuiau pre dînsa la cinstirea și cunoștința adevăratului Dumneșu (măcar că alții tălcuesc, cum că zidirea aștepta înțelepțește stricăciunea sa). Încă și Sfînta Scriptură acesta o mărturisește dicend: „Și nu uităndu-te la ceru și vedînd sôrele, și luna și stelele și totă podôba cerului amăgindu-te să te închini lor, și să slujești lor, pre care le-a împărțit Dumneșuul têu la toate neamurile cele de sub ceru“ (II Lege, IV, 19). Acestea însă tălcuindu-le Climent Stromateul dice așa: „A dat Dumneșu sôrele, și luna, și stelele pre care le-a făcut, spre relighie neamurilor, dice legea, ca nu făcîndu-se desăvârșit ateî (adecă nici cum avînd idee de Dumneșu) să se strice. Iar ei, de și s'au făcut acesta, necunosctorii fiind poruncî, luând aminte la idoli cioplîți și săpați, de nu se vor pocăi, se vor osândi. Și cu adevărat aceia, dela cinstirea stelelor neîntorcîndu-se la făcătorul lor; că acesta a fost o cale dată neamurilor, ca să se supue lui Dumneșu prin relighia stelelor; iar ei nevrînd a rămănea la stelele cele ce s'au dat lor, ci și dela acestea cădînd, la petrii, și la lemne, ca o țarină, dice, s'a socotit, și ca o picătură din cadă“. Ci și Orighen așa le tălcuesc acestea: „Cum a împărțit tuturor neamurilor Dumneșu sôrele și luna și stelele și totă podôba cerului? Nu așa dăndu-le acestea lui Israel? Pentru-că nu puteau (neamurile) a năzui la firea cea gîndită, prin dumneșei simții mișcîndu-se, cu dragoste pentru Dumneșuire, măcar să rămăie între acestea, și să nu cadă la idoli și la demoni“ (fôea 1439 din pendatev-hon). Însemnăză încă, că dicerea „a împărțit“ ce o dice aicea Scriptura, nu arată lucrarea, ci ertarea și sloboșirea lui Dumneșu; căci Dumneșu nu a dat cerul, și luminătorii, și stelele la neamuri, ca să se închine lor, că el mai ales acestea la multe locuri o a oprit, și prihănește pre cei ce se închină lor; ci fiind-că neamurile urmau ca să se închine, pentru acesta a ertat Dumneșu lor a o face acesta, ca, precum am dîs, să aibă idee de Dumneșu și mai cu lesnire din acesta să se mute la închinarea și slujirea adevăratului Dumneșu. Că precum scrie Apostolul, că a dat Dumneșu pre elin în patimi de necinste și în minte netrebnică, a face cele ce nu se cuvîn, la Cap. I al celui către Rom., depărtarea lui Dumneșu arătându-o, ca pre o lucrare a lui Dumneșu;

ce v'ați făcut băbați desăvârșiți și fil ai lui Dumnezeu și stăpânitori și moștenitori, aceștia, ție, cu supunerea aceștia la lege, v'arată că încă sînteți prunci întru cunoștința, și ne-depliniți. Ne învățăm însă din cuvintele acestea ale Apostolului, că Dumnezeu dintru început v'oa a ne dăruî infierea (că aceștia este moștenirea care are să o dea nouă, adecă a ne face pe noi fil puși, și dupre dar). Pruncia însă și nedeplina cunoștința ce o aveam opra pre Dumnezeu și nu ne-o da. Inșă Pavel vroînd să obore legea, nu a ție că eram robiți la ție, ci la stihiele lumel, pentru ca să rușineze mai mult pre amăgitorii acela, care pleacă pre Galateni să la aminte la lege. Să nu te turburi însă, o cetitoriu, dacă dupre urmarea pildei de mai sus a Apostolului, se înțeleg epitropi și iconomi stihiele lumel; pentru-că epitropi și iconomi, mai întâi, cărora Dumnezeu a dat pre omeni, trebue să înțelegi pre lege, precum și pedagog, și nu pre stihiele lumel; fiind-că stihii Pavel înțelegre pre lunile noui și sâmbetele, precum am ție. Incă și dupre alt chip le-a numit pre acesteși stihii, pentru ca să depărteze pre Galateni dela lege, și mai mult să-i rușineze, precum și în cuvintele cele următoare mai mult va arata. Unii însă (dintre care este sf. Ghenadie al Const.) stihii a numit pre legea cea de slove și introducătoare, care a fost potrivită începătorilor și celor ce mai întâi se iscuseau, și nu la cei desăvârșiți.

4. Iar când a venit plinirea vremei, a trimis Dumnezeu pre Fiul său, făcându-se din femeie, făcându-se sub lege.

5. Ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, că să do-bândim punerea de fi.

Până când eram prunci, ție, ne aflam sub sâmbete, sub lunile noui și sub alte luări aminte ale legel; iar când a venit vremea cea hotărâtă a intrușteii iconomii, când omenesca fire, plinind tot felul de reutate, avea trebuința de doftor (că

asemenea și ție, aceștia ce o a ție Moisi, adecă: „a împărțit”. Și unit cu cei mai de sus, ție și dumnezeescul Grigorie al Nisei. Ci și a înțeleptului Platon, a ierarhului Moscvei ție, în învățatura sa cea drept slavitoare, așa ție: „Atăta de tare este în duhul omului consim-firea dumnezeestei estimi, încât se închina petrilor său vre unii alt lucru stricacios: mai de cinsie îl este aceștia, decăt a crede că ru este Dumnezeu” și aceștia, ție, pre înțelegrea cea de mai sus, o mai a le-vereză. Iar Isidor Pilusiotul, ție, aceștia: „a împărțit” o talmăcește: în loc de a împărțit spre învățatură, spre pedepsire, spre cunoștință; ca din mărimea și din frumusețea fapturilor, făcătorul fiind nevédut să se privescă, și nu adecă pentru ca să se închine lor.

aceștia însemneză plinirea vremei!), a trimis Dumnezeu pre Fiul său, cel ce s'a născut de femeie, nu prin femeie (pentru ca să nu afe pricină ereticii Valentinian, să ție, că Domnul a străbătut prin Fecióra ca prin o țevie, dupre nălcuire adecă, nu dupre adevăr, că s'a făcut om), ci din femeie a ție, adecă din ființa și din prea curatele sângiurile Feciórei, luând trup, și rod fiind al pântecelor ei!). S'a făcut însă sub lege Christos fiind-că s'a

1) Iumenie tálcuind aceștia ție: a căreia vreme plinire? a aceia, ție, când trebue a veni Christos, că s'a fost prohotărât vremea venirei lui Christos la Daniil prorocul, care a luat sfirșit în vremea împărăției lui Avgust Chesarului, când și intrușcă iconomia lui Christos a luat început. Veți și tálcuirea ție: „Iar acum o dată pre la sfirșitul neamurilor” (Evr. IX, 26), iar fericitul Avgustin în cărțile cele despre Dumnezeesca Treime tálcuind ție: „Iar când a venit plinirea vremei” ție, că, când s'a făcut omeni primitori și începători de cunoștința Dumnezeestei Treimi, și nu se vătăm de propoveduirea trei ipostatice Dumnezeestei, în căt a cădea în slăvire de mulți dumnezei, atunci a venit Fiul lui Dumnezeu și a descoperit lumel că are Părinte, și dupre urmare, că este Dumnezeu trei ipostatice: de care aceștia cunoștința a Sfintei Treimi. Eyreii nu erau începători mai înainte de intrușcă arătare a Fiului lui Dumnezeu. Veți și tálcuirea ție: „dupre iconomia lui Dumnezeu cea dată mie spre a plini la voi cuvintul lui Dumnezeu” (Col. I, 25), pentru ca să cunoști că aceștia este iconomia lui Dumnezeu, a se arata taina evangheliei, când s'a făcut omeni iscușiți de a o înțelegre.

2) Așa într-o unire și Marele Vasilie tálcueste aceștia ție: Apostolul a promisiș glasul cel mai arătător, adecă pre „din” și nu pre „prin” ție: cel ce s'a făcut din femeie; că de ar fi ție prin femeie, urma a arata pre înțelegrea nașterei trecătoare; iar din femeie ție, îndestul arată pre împărțirea firei celui născut cu a născătoare” (Cap. V despre Sfintul Duh). Pentru aceștia și sfintul Eftrem Siral în cuvintarea unde asemăneză cu mărgăritarul pre nașterea lui Dumnezeu Cuvintului cea din Fecióra, serie că ceea ce ție Ev. Luca că a ție anghelul către Născătoare de Dumnezeu, când a biné vesit ei, adecă aceștia: „pentru aceștia și sfintul cel ce se va naște, se va chema Fiul lui Dumnezeu” (Luca I, 35), aceștia ție, ție, ție sfintul Eftrem, că este așa scrisă: „Pentru aceștia și cel ce se va naște din tine unit adecă precum ție aicea Pavel, cea ce s'a făcut din femeie, însă unde, ție, din exemplare, aceștia nu o au, făcând hatir ereticilor. Drept aceea dupre sfintul acesta, de nevore se cuvine a se adauge aceștia, din tize, la evangheliceștia ție, cea de mai sus, iar înțelegrea Fotie ție: „Ghenomenon ek ghineco” trebue a se serie cu un n (v) (care însemneză că s'a făcut) și nu cu doi ni (care însemneză că s'a născut), precum cu un ni se serie și cea următoare „Ghenomenon ipo nomu (făcându-se sub lege), că s'a născut Christos din Fecióra scriindu-se ghennite cu doi ni, iar nu și se naște, fiind-că o dată, Fecióra a născut, iar deși ție Teologul Grigorie: „Christos se naște” ci aceștia o a ție pentru-că atunci era fată ție nașterei lui Christos și nu că tot-de-una se naște din Fecióra” (Intreb. 89 din cele am-filoh.). Aceștia însă le ție înțeleptul Fotie, pentru-că de vom ție născându-se din femeie (Ghenomenon scris cu doi w) arătăm cum-că acum și tot-de-una se naște Christos care este minciună, căci în vreme stărnită, și trecută este cel ce s'a născut. Inșă la Teodorit și la alții se află

tălat împrejur, și a plinit toate ale legii, precum a și singur: nu am venit să stric legea, ci să o plinesc (Mat. V, 16) și cu un chip ca acesta făcându-se Domnul afară de blestemul legii, cel ce dăce: «Blestemata tot omul, care nu rămâne întru toate cuvintele legii acesteia, spre a le face pre ele» (II lege XXVI, 26). Că plinind toate ale legii, ne-a rescumpărat pre noi din blestemul acesta al legii, fiind-că noi nu putem a le păzi toate poruncile legii. Inșă două isprăvi dăce aicea că a isprăvit inomenirea lui Christos: una adecă fiind-că ne-a rescumpărat din blestem, și alta încă fiind-că a dăruit nouă infierea. Și a și Pavel că am luat punerea de fi, pentru ca să arate că din început infierea această era indatorită (covenită) nouă prin făgăduința lui Dumneșeu; nu se da însă pentru pruncia și nedeplințata cunoștinței noastre; căci făgăduita de Dumneșeu moștenirea cea către Avraam, a fost infierea, adecă punerea de fi, adecă a ne face noi hristianii cei ce credem, ni ai lui Dumneșeu, precum am și mai sus, și după urmare să ne facem și moștenitori ai lui Dumneșeu, fiind-că fiul este cel ce moștenește, după toate legile, și firești și politicești, și nu robul, precum și Domnul a arătat dăcând: «Robul nu rămâne în casă în véc; fiul rămâne în véc» (Ioan VIII, 35).

6. Iar căci sinteți fi, a trimis Dumneșeu pre Duhul Fiului său în inimile noastre, strigând: Avva, Părinte.

7. In cât nu mai ești rob, ci fiu; iar dacă fiu și moștenitor, moștenitor adecă al lui Dumneșeu, iar împreună moștenitor al lui Christos.

Din ce este arătat că noi hristianii ne-am invrednicit a ne face fi ai lui Dumneșeu? Acăsta o a dovedit Pavel și mai sus când a și, căci căți în Christos s'au botezat, întru Chri-

scris și una și alta, adecă și făcând din femeie și născut. Insemnăză însă că două însemnături are înțelegerea femeii, una adecă de căpetenie și chiar proprie, iar cea-l-altă cu rea întrebuințare, că chiar femeie va să dăce totă firea femeilor, ori atât a fecelorel, cât și a celor măritate, precum și numele bărbat, însemnăză pre firea tutulor bărbășilor, atât însurați, cât și neinsurați; iar cu rea întrebuințare și mai cu deosebitor cuvint, muere sau femeie (insemnăză) cea măritată, iar nu fecior; pentru acesta a și Domnul: Nu s'a sculat între cei născuți din femeii mai mare decăt Ioan Botezătorul; adecă din femeii măritate, și nu feciore, precum tălcuește sfințitul Teofilact. Acestea așa dăcându-se, numele femeii il potriveste Pavel aicea Sfinței Feciore după l-a înser nătură numai, precum și Evang. Ioan acășai o a și despre dinsa: «Ce este mie și pe femeie?» (Ioan II, 4) și: «Femeie iată fiul tău» (Ioan XIX, 26). Pote că o dăce Pavel acăsta, pentru-că pururea Fecioră Născătoare de Dumneșeu se socotea femeie a teslarului, cu toate că nu l-a fost bărbat, ci numai logodnic, iar mai ales păzitor și apărător al ei.

stos s'au îmbrăcat, carele Christos este Fiul al lui Dumneșeu; arată încă și acum acăsta, cum-că sintem fi ai lui Dumneșeu, pentru-că am luat pre Duhul Sfinț, carele ne face să numim pre Dumneșeu: Părinte al nostru, fiind-că din lăuntru lucrăză în inimile noastre cu chip entusiastic și minunat. Iar acăsta mai pre sus de fire lucrare a Sfințului Duh, cu adevărat nu s'ar face întru noi, de nu am fi și fi ai lui Dumneșeu. Și dar, fiind-că sintem fi ai lui Dumneșeu, după urmare sintem și moștenitori, și nu de ore-care lucruri mic și întemplătoare, ci moștenitori de vecinica împărăție a însuși lui Dumneșeu și după împreună urmare sintem și împreună moștenitori ai unuia născut Fiul lui Dumneșeu. Căci ceea-ce este cel unul născut după fire, aceea și noi ne facem după dar. Drept aceea de v'afi făcut voi, Galatenilor, ni ai lui Dumneșeu, pentru ce acum ve faceți iarăși robi: și pentru ce stricați credința lui Christos cu care ați luat punerea de fi, și luați aminte de lege!)

8. Ci atunci neștiind pre Dumneșeu, ați slujit celor ce nu erau firești dumneșei.

Aicea întorce cuvintul Apostolul la hristianii aceia, ce au creșut din neamuri, și arată că a lua aminte ei la dăle, și a dăce că alte dăle adecă sint bune, iar altele rele și alte asemenea, acăsta este o slujire idolească, și că mai mult păcătuesc ei acum, după ce au creșut, dacă vor lua aminte de acăstea, decăt păcătuiău mai înainte când erau necredincioși și slujitori de idoli. Pentru-că mai înainte, dăce, voi cei din neamuri, nu cunoșteți pre adevăratul Dumneșeu, pentru-că erați întunecați și rătăciți, și pentru acăsta slujați ca unor dumneșei sôrelui, și lunii, și planetelor, cari nu sint firește dumneșei. Iar acum după ce ați cunoscut pre adevăratul Dumneșeu, dacă iarăși veți lua aminte și veți păndi dălele, acăsta nu este

) Pentru acăsta și leuemenie dăce: decă cum nu este de necuviință cei ce v'afi făcut ni ai lui Dumneșeu atât prin Christos cât și prin Duhul Sfinț, a ve întorce iarăși la lege? Și veți doveda dumneșeesti Tremim: Tatăl a trimis, Fiul s'a intrupat și Duhul Sfinț împreună a lucrat, care și în inimile noastre tănuit intrând, ne învață a dăce: «Avă, Părinte». Pentru ce însă a și Pavel cu evreiasca limbă, «Avă, Părinte»? Veți la tălcuirea Cap. VIII al ceii către Rom. stih. 15 în suptinsemnare. Dăce însă Teodorit în tălcuirea aceea acăsta: «Iar pre Avva a adaus invțănd îndrăznăle celor ce-l chēmă: că copiii mai multă îndrăznăle întrebuințăză către părinți, fiind-că încă nu au deslușire desăvirșită, mai ades către dinșii întrebuințăză glasul acesta. Așa dar și noi pentru negrăita fubre de ômeni a lui, și nemăsurata bunătate, Părinte il numim, precum ne-a poruncit, pre făcătorul a toate, nu cunoștem însă câtă este osobirea lui și a noastră, că nici pre înșine noi nu cunoștem cu amăruntul, și firea lui nici de cum cunoșcându-o noi!

altă, decât că iarăși cinstiți și vă închinați stihilor, și după urmare păgânătății și mai rău decât întâiu').

9. Iar acum cunoscând pre Dumneșeu, iar mai ales cunoscându-l de Dumneșeu, cum vă întorceți iarăși la stihiiile cele slabe și sărace, cărora vreți iarăși din început a le sluji?

Iar acum, ȳice, voi hristianii cei din neamuri ați creșut, ați cunoscut pre Dumneșeu, sau mai bine a ȳice, voi nu cu osteneala vĂstră ați aflat pre Dumneșeu, nici l'ați cunoscut pre el (fiind-că nici l'ați cĂutat pre el cĂt de pușin), ci Dumneșeu v'a cĂutat pre voi, cari vĂ aflați inlĂuntru in adincul intunerecului pĂgĂnĂtĂtei și al pĂcatului, și v'a fĂcut ai sĂi; cĂci ȳicerea «cunoscĂndu-vĂ» se inșelege cele sĂrace și neputincioșe? adecĂ la cele ce nu aĂ nici o putere a dĂruu vĂuĂ bunĂtĂțile cele vecinice și a vĂ folosi duhovnicește la suflete? Numește inșĂ stihiiile și pre luminĂtori și planetele, sĂrace și neputincioșe pentru-cĂ sint neinsuflețite și nesimțĂtore și necuvnĂtĂtore și nici viațĂ aĂ, nici minte, mĂcar deși nebunii Elinii și cele-l-alte neamuri se mulțĂmesc la acĂsta și le slĂvesc ca pre niște insuflețite și cuvĂntĂtore. Deci minciuno-apostolii acela, cari amĂgeau pre Galatenii, fiind-cĂ apĂrau pre Legea cea Veche care invațĂ sĂmbetele și lunile cele noi ale ȳilelor, pentru acĂsta dupre urmare in vĂețĂu pre hristianii sĂpĂndĂscĂ ȳilele. Iar Pavel prea inșeplește numește idolo-slujire pre luarea a-

¹⁾ InsemnĂzĂ acestea pentru hristianii cei ce intrebuințĂzĂ vrĂjitoriiile și socotesc cĂ sint stahii, și cĂ ȳilele, altele sint bune și altele rele și altele asemenea, asupra cĂrora ȳice fericitul intru pomenire Nicodim Antonitul: „și noi pre larg scriem, in Cuv. IX, din cartea numitĂ Christoitia”.

²⁾ Vrednice de laudĂ, cu adevĂrat, sint și cuvĂntele ce le ȳice inșepleptul Nichita Scoliaștul Teologuluu Grigorie, tĂlcuind ȳicerea: „Și atĂta pĂte, in cĂt acum cunoște (Dumneșeu) pre cei ce se cunosc de el” (Cuv. la Nașt. Domnuluu), care se potrivĂesc și la ȳicerea acĂsta „Dumneșeu are cunoștințĂ in doitĂ, una adecĂ dupre care firește tĂte le cunoște, dupre ceea ce se ȳice: cela ce știe pre tĂte, mai inainte de facerea lor” (Sosana v. 42), iar a dĂua, dupre care apropie pre cel ce se apropie de el, dupre cum acĂsta: „știe Domnul calea dreptilor” (Psalm I, 6) și iarĂși: „a cunoscut Domnul pre cei ce sint ai sĂi” (Numer. XVI, 5), cunoscĂnd adecĂ intru diușii cĂ se pĂzesc dumneșeeștile haractirurile sale, precum și cĂtre Moisi ȳice: „Te știiu pre tine mai bine decĂt pre toi” (Eș. XXXIII, 12); iar cĂtre alții a ȳis: „Nu vĂ știiu pre voi” (Mat. XXV, 12). Dupre a dĂua cunoștințĂ dar este insemnarea acĂsta a apropierĂ, care a-icea s'a luat de cunoștințĂ. Veđi și ȳicerea: „atuncea inșĂ vĂuĂ cunoște precum m'am cunoscut” (I Cor. XIII, 13).

minte acĂsta, pre care și inșai legea arĂtat o oprește, și dupre urmare cu acĂsta dovedește, cĂ cei ce le invațĂ acestea sint protivnicii legel.

10. Și ȳilele pĂndiți, și lunile, și vremile, și anii.

Din aceste cuvinte ale Apostolulu este arĂtat cĂ minciuno-apostolii acela ce amĂgeau pre Galatenii, nu-l in vĂețĂu numai tĂerea in prejur, ci și serbĂtorile anulii, și lunile noi cele pre-danitate de Legea Veche.

11. MĂ tem nu cum-va in zadar am ostenit la voi.

Veđi, o cetitorule, pĂrintĂscĂ milostivire și dragoste ce are dumneșeescul Apostol cĂtre ucenicii sĂi; cĂci Galatenii se clĂteau, și Pavel se teme pentru diușii. Iar ȳicerea «nu cum-va» ce o ȳice aicea, insemnĂzĂ cĂ Galatenii nu aĂ fost perit de-sĂvĂrșit, ci in cĂ areau sĂmĂnțĂ de bunĂ cinstire de Dumneșeu și de credințĂ in sufletele lor; și pentru acĂsta Pavel cu aceste cuvinte dĂ lor bune nĂdejdi, cĂ de voesc a se pocĂi și a se indrepta, nu va fi deșartĂ și zadarnicĂ osteneala ce o a fĂcut la diușii, și ca cum ar ȳice lor așĂ: aduceți-vĂ aminte, frașilor și fii mei, de ostenelele și sudorile ce am vĂrsat, proveduind vĂuĂ Evanghelia și in vĂețĂndu-vĂ credințĂ lu Christos, și sĂ nu arĂtați zadarnice ostenelele mele cele atĂt de multe.

12. Faceți-vĂ ca mine, cĂ și eu, ca voi.

Aceste cuvinte le ȳice Apostolul cĂtre cei ce din ludei aĂ fost creșut; cĂ urmați, ȳice, frașilor, și voi mie, cĂ și eu mai inainte apĂram și mĂ ardeam pentru lege, precum și voi acum o apĂrați și vĂ ardeți pentru dinsa. Dar inșĂ am lasat legea și acum mĂ lupt pentru credințĂ lu Christos; deci și voi faceți-vĂ acest fel apĂrĂtori ai credinței. Și a pus Pavel la urmĂ acĂstĂ apucĂturĂ, pentru-cĂ omeni mai mult se trag și se induplecĂ de pilda celor de un neam cu diușii, decĂt se induplecĂ de cele-l-alte silogismuri și dovedĂi.

Frașilor, rogu-mĂ vĂuĂ, nimica m'ați nedreptățit.

Fiind-cĂ mai sus mult a prihanit pre Galatenii Apostolul, pentru acesta aicea voește iarĂși sĂ indulecĂ și sĂ-i mĂie; pentru-cĂ nici multa certare folosește, nici multa dulcĂtĂ și compogorire. Pentru acĂstĂ și frași in numește pre el, le aduce aminte de darul Sf. Botez, dela care se numesc frași, toi cĂci s'a u nĂscut de acelaș PĂrinte Dumneșeu, și din una și aceeaș mĂicĂ, din Sf. BisericĂ, și dintr'o mitrĂ, din sfințita colimvitrĂ (scĂldĂtĂtore). Se desvinovĂtește inșĂ și pentru cuvintele ce a ȳis lor mai inainte, numindu-l fĂrĂ minte, cĂ adecĂ, nu s'a ȳis de el cu vre o mĂnie și vrĂșmașie, fiind-cĂ, ȳice, nimic m'ați nedreptățit, pentru ca sĂ mĂ port cu voi ca un vrĂșmaș,

ci mai ales ați arătat mie prea multe lucruri și isprăvi de mare cinste și de dragoste și de har. Apoi cum aș fi dîs voue dușmănește și cu ură cuvintele acelea? Ci arătat este că le-am dîs, îngrijindu-mă pentru mîntuirea voastră și voind a face și eu voue, în locul harurilor ce și voi ați făcut mie¹⁾.

13. Iar știți că prin slăbiciunea trupului am bine vestit voue întăiu.

14. Și isпита ceea ce este în trupul meu nu o ați defăimat, nici nu o ați scuipat.

Știți, ȳice, voi fraților, că cu neputința trupului, adevă cu góne și cu primejdii²⁾, am propovedit voue Evanghelia lui Christos și voi nu v'ați întors fața de către mine, pentru-că mē goneam și pătineam atâtea neazuri, nici isпита mea a-cēsta, adevă gónele, și bataile, și primejdiile ce le cercam, nu cēsta, adevă gónele, și bataile, și primejdiile și sã nu priimiți v'a smintit, nici v'a făcut sã mē defăimați și sã nu priimiți propoveditura mea. Cu cuvintele acestea, încã dumneșescul propoveditura mea. Cu cuvintele acestea, încã dumneșescul Apostol pre ascuns rușinează pre Galateni pentru-cã arată ce a pãtimit pentru dînșii dela împotrivorii credinței.

Ci ca pre un anghel al lui Dumneșeu m'ați priimit, ca pre Christos Iisus.

Atat de mult, ȳice, m'ați cinstit, în cãt mē socoteați cã nu sint om, ci un anghel, mai pre sus de firea omenescã, sau cã cum aș fi fost însuși Iisus Christos. Decì cum nu este de necuviință, atuncea cãnd eram gonit și mē primejduiam, a mē priimi ca pre un anghel și ca pre Christos, și acum cãnd vē sfãtuesc cele de cuviință, a mē socoti cã vrășmaș al vostru și a nu priimi cuvintele mele?

15. Decì care a fost fericirea voastră?

Aicea nu se dumerește Pavel, și mirãndu-se ȳice: Apoi, o frații mei Galateni, ce s'a fãcut fericirea voastră aceea?³⁾ Adevă unde s'a dus, și cum a perit tóte isprãvile vóstre acele ale credinței, pentru care de cãtre toți vē fericiați și vē laudați ca

¹⁾ Teodorit tãlcuind acēsta ȳice: „Patima chinuirei adevăse-orì il chinuēște sã schimbe felul cuvintului, și acum adevă a-i certa. apoi dupã un cãas a-i ruga, și cãnd adevă a-i priihãni, iar altã datã a-i plãnge.

²⁾ Ieronim insã ispitã și neputința înțelege pre durerea capului de care pãtimea Pavel, și curat pre neputința trupului, despre care veđi supținsemnarea ȳicerei: „Datu-mi-s'a îmbolditor trupului“ (II Cor. XII, 7).

³⁾ De asemenea și Fotie ȳice cã, cu chip mirãtor se cuvine a se ceti cuvintul acesta: „Decì care era fericirea voastră!“ Cãt de mare ȳice era! Minunatã! Din cãtã mare fericire ați cãdut! Sau și cu chip întrebãtor e cetește: aduceți-vē aminte, ȳice, care era fericirea voastră? Cã fórtē vē ericiam pre voi, iar acum ce? Vē mustru, pentru acēsta mē urșce de voi. Și pentru ce vē mustru? Pentru mãntuirea voastră. Și Teodorit încã ȳice: Unde sint isprãvile credinței celei rivnite ale vóstre?

niște iubitori de invetãtori? Care este acuma, și în ce s'a schimbat fericirea voastră acea și lauda? Fiind-cã acum nu o vēd la voi acēsta, pentru-cã voi v'ați schimbat, și aveți cãtrã mine o aședare protivnicã de cea dintãiu.

Cã mãrturisesc voue cã, de ar fi fost cu putință, ochii voștri scoțindu-i I-ați fi dat mie.

Și decãt însiși ochii voștri, ȳice, atuncea mē aveati pre mine mai de preș, pentru-cã v'am propovedit Evanghelia lui Christos. Drept aceea, ce schimbare este acēsta ce a urmat intru voi, de mē prepuneți acum de vrășmaș al vostru? Cãci cu adevãrat, necuviincios lucru este a socoti voi, cã eu, carele m'am cinstit atãta de voi, acuma ȳic voue acēsta cu socotela vrășmașescã.

16. Decì dar, aũ vrășmaș al vostru m'am fãcut, grãind voue adevãrul?

Altã pricinã de dușmãnie cãtre voi, ȳice, nu cunosc intru sine-mi, fãrã numã cã v'am grãit adevãrul, și pentru-cã v'am muștrat cã v'ați stricat intru dogmele credinței; ci pentru acēsta mai ales se cuvinea mai mult a mē iubi, pentru-cã am arãtat la voi lucru de pãrinte și de provedent, și nu de vrășmaș și de voitor de rēu al vostru.

17. Vē rivnesc ei pre voi nu bine, ci ca sã vē tragã vor, ca sã-i rivniți pre ei.

Rivnã bunã adevã, este cãnd cine-va urmēzã fapta bunã a altuia; iar rivnã rea este, cãnd cine-va se silește a despãrți pre altul de fapta bunã și de binele ce il face. Decì amãgitorii aceia, ȳice, care vē invațã sã vē tãiați imprejur și sã pãziți Legea Veche, cu rivnã rea se silesc sã vē inchidã afarã, și sã vē scótã din ședãrea cea intru Christos prea desãvrșiți, și din cunoștința adevãrului; și dimpotrivã, sã vē bage iarãși în aședãrea Legii cea nedeplinitã, cu scopos, pentru ca sã-i cinstiți pre ei, ca pre invetãtorii voștri, și ca ucenicii ai lor sã le urmați și sã-i rivniți. Eũ insã voiam cu totul dimpotrivã, adevã voiam ca voi sã fiți și lor și tuturor celorl-alti invetãtori intru cele mai deplinite și mai inalte, care acest privilegiu și ispravã o aveati cãnd eram eũ la voi. Acestea insã mai jos, ghicitoarește le aratã Apostolul.

18. Și bine este a rivni tot-de-una intru bine, și nu numã cãnd sintem fațã la voi.

Veđi cã aicea ghicitoarește aratã Pavel cã Galateni, cãnd se afla Pavel între dînșii fațã, de cãtre toți eraũ rivniți pentru deplinãtatea credinței ce aveã. Iar cãnd s'a dus dela dînșii, atuncea aũ

perdut deplinătatea acésta. Pentru acésta vrednic lucru de fericire este, *dice*, de cugeteáză ucenicii și fac cele de cuvîntă, nu numai când învățătorul lor este față, ci și când lipsește.

19. Feții mei, pre care iarăși chinuesc a vè naște, până ce se va inchipui între voi Christos¹⁾.

Cu aceste cuvinte urméază Pavel unei maice iubitoare de fi, care se cutremurá și se arde și se sbucumá pentru prea iubiiți sêi copii. V'ați stricat *dice*, o fiil mei, și ați și sluiți chipul lui Christos care l'ați luat înăuntru în inimele vóstre prin darul sfîntului Botez, și ați avut inchipuit pre Christos intru sine-vé. Decî aveți trebuință iarăși de altă a dóua naștere și de prefacere, pentru ca să se facă iarăși în inimile vóstre inchipuirea lui Christos, în cât a vè inchipui și a fi inchipuiți de dînsul. Pentru aceea iarăși chinuesc a vè naște, și prin învățătura mea iarăși să vè nasc, pentru-cá nu vè desnădăjduesc, ci pentru acésta vè numesc feții mei, pentru ca să nu vè desnădăjduiți și voi. *Îi dice* încă pre ei, nu fi, adevă copiii, ci feți, adevă copilașii mei, ori pentru ca să arate cu acésta mai fragedă numire și mai apropiată, curata și părinteasca iubire ce avea către dîșii prea iubitorul de fi Pavel, sau pentru ca să arate că erau ei cu mintea ca niște prunci și lesne amăgindu-se, ca pruncii și copilașii cei mici. Cuvîntul acesta însemnă-l, o cetitorule, pentru-cá surpă pre cunoștința cea rea a schismaticilor Navatiani²⁾, cari

1) Acésta așa o tâlcuește sf. Chiril al Alexandriei: „Că se inchipuește Christos intru noi, nu almintrelea, fără numai prin credință neprihănită și prin petrecerea evanghelică, că nu intru vechitura slovei ci intru învîrea Duhului este de nevoie a umbla, cei ce socotesc a merge către Dumneșeu” (Vor. X la Pasha). Și iarăși aceștiași *dice*: „Până ce se va inchipui Christos intru dîșii, adevă până când haractirurile cele mari, mai pre sus de fire ale dumneșeirii sale, cu încetul se vor însemna în mintea aceluia” (Cart. I. din cele unde *dice* și despre Avraam).

2) Pentru acésta și Mar. Vasile din cuvîntul acesta al lui Pavel, surpă pre însuși Navatianii și întărește cum că este cu puțință prin pocăință a lua cine-va iarăși Darul Sfîntului Duh, cel de mai înainte, ce l'a perdut: „Că Galatenilor, scriind Apostolul, *dice* că a luat duh, și nu căuta decît acésta mai mare dovadă”, ci adaugă Pavel *dicînd*: „Așa de fără minte sînteți, începînd cu duhul, în trup vè săvîrșiți și ați cădut dela Christos? Văduși-l pre aceștia avînd duh? Și auđit-ai că v'ați stricat de la Christos asemenea și că ați cădut din dar? Ce mai adaugă dupre a-césta dănd loc învierii? Feții mei, *dice*, pre care iarăși chinuesc a vè naște! O dată l'a fost născut: ci cel ce l'a născut o dată, nu se lepădă și a dóua óră a-i naște spre mîntuire” (Cuv. pentru pocăință).

Iar Simeon noul teolog, despre inchipuirea lui Christos cea gîndă în noi, *dice* acestea vrednice de laudă cuvinte: „Bine norocit este acela ce va vedea lumina lumii, adevă pre Christos că s'a inchipuit înăuntru sêu, că acesta se va socoti maică a lui Christos, avînd pre Christos înăuntru sêu, ca un prunc, precum însuși prea nemincinosul a-

nu priimesc pre îndreptarea cea din pocăință, fiind-că este că Pavel aicea pre Galateni iarăși chinuește a dóua óră a-i naște și înoește intru dîșii Darul cel de mai înainte care il perduseră.

20. Și așa voi a fi față acum la voi și a-mi schimba glasul meú, că nu mă dumeresc de voi.

cestea a făgăduit însuși: „maica mea, și frații mei, și prietenii mei aceștia sînt, cari aud cuvîntul lui Dumneșeu și-l fac pre ei”. Drept aceea, acei ce nu păzesc poruncile lui, de voea lor se lipsesc de un dar ca acesta, fiind-că acest lucru, și era și este și va fi cu puțință, și s'a făcut și se face, și se va face intru toți aceia ce fac poruncile lui. *Însă* pentru ca să nu lăsăm lucrul acesta fără mărturii, și se dăm, se *dicem*, ce-va de la înșine, și nu dela dumneșeasca Scriptură, și că dogmatism cele ce nu sînt cu puțință cu cum ar fi cu puțință, aduce mărturie iarăși dela fericitul Pavel, gura lui Christos, ce *dice*: „copilașii mei, prin care iarăși chinuesc se vè nasc, până se va inchipui Christos, intru voi”. Dar ore în care loc și în ce parte a trupului nostru, socotii că *dice*, că se va inchipui Christos? În obraz sau în pept? Ba, ci înăuntru, în inima noastră se inchipuește. Și nu trușește, ci netrușește și precum se cuvîne lui Dumneșeu. *Însă* precum femeea când este îngreunată, arătat se cunoște că este, fiind-că și pruncul saltă în pîntecele ei, și nu este cu puțință a nu cunoște că are în sine prunc:—cu un chip ca acesta și acela ce are pre Christos inchipuit intru sine, cunoște săltările și mișcările lui, adevă strălucirile și fulgerile lui, și privește intru sine inchipuirea lui Christos, precum se arată lumina făcliei înăuntru în oglîndă, nu cu nălcire neipostatnică, precum este aceea ce se vede în oglîndă, ci se arată cu lumină ipostatnică, și înființată, vedîndu-se cu nevedere, și înțelegîndu-se cu nepriepere, cu inchipuire neinchipuită și cu fața vedută” (Cuv. LVII, f. 304). Aceștiași le *dice* și purtătorul de Dumneșeu Maxim: „Cuvîntul lui Dumneșeu o dată dupre trup născîndu-se, pururea dupre duh vrînd se naște pentru iubirea de ómeni la cei ce voesc, și se face prunc pre sine intru aceea, alcătîndu-se prin faptele cele bune, și atât arătîndu-se, în cât știe că ar încépa cel ce priimește, nu cu zavistie micșorîndu-și a-rătarea mărimei sale, ci cu măsură cumpănînd puterea celor ce doresc a-l vedea: așa pururea și arătîndu-se cuvîntul lui Dumneșeu cu chipurile împărțășirilor, pururea cu puterea tăinei dupre covîșire vedînd este de toți” (Suta trei, Cap. VIII). Și iarăși acesta, pururea vrînd Christos se naște tănuit prin cei ce se mîntuiesc intrupîndu-se, și maică fecióră făcînd pre sufletul cel ce il năște (Expl. la Tatăl nostru).

Ci și Marele Atanasie în răspunderile cele către Antioh *dice* așa: „De unde cunoște omul că cu totul s'a botezat și Duhul Sfînt a luat, căci era prunc intru sf. Botez?” Și răspunde acestea: prorocul Isaiă *dice* către Dumneșeu: „Pentru frica ta Dómne am luat în pîntece și am chinuit a naște duh de mîntuire”. Decî precum femeea luând în pîntece, din săltările pruncului sêu în mitrasul ei, știe fără mincună că a luat rod, așa și sufletul adevăratului hristian, nu prin grațurile părinților, ci prin lucrări, și prin săltările inimii sale, mai ales la vremea praznicilor și a luminărilor și a împărțășirii cu Sfîntul Trup și Sânge al lui Christos se învață din bucuria sufletului sêu, că a luat Duh Sfînt când s'a botezat”. Vedeți din bucuria sufletului sêu, că a luat Duh Sfînt când s'a botezat”. Vedeți și supțînsemnarea stihului 6 Cap. VI al celor către Evrei. *Dice* *însă* și sf. Grigorie Nisis: că precum intru neprihănta Maria s'a făcut trușește

Nu mă îndestulesc, ȳice, cu însăși trimiterea acēsta ce scriu către voi, ci voiam a fi de față la voi și a schimba glasul meu întru plāngerī și în lacrāmi: pentru-cā nu mă dumeresc și nu știu ce să ȳic pentru voi; cā voi care mai înainte ați fost ajuns întru atāta deplinătate, în cāt și a vē primejdui pentru credința și prin credința acēsta și minuiți a face, acum v'ați prefăcut și v'ați prāpăstuit întru prostimea Legēi celei Vechi; pentru acēsta dar voiam a fi de față, și pentru nedumerirea și mirarea mea să plāng. Acēsta însă o ȳice Pavel, pentru-cā ōmenii cānd nu se dumeresc și un aū ce mai ȳice, atunci cu firese chip obicnuesc a plānge¹⁾.

21. Spuneți mie cei ce voiți a fi sub lege, legea nu o aūdiți?

Fiind-cā în destul i-a îndulcit și i-a muiat pre Galateni, iarāși intrā în nevoința și în doveđi Apostolul, pentru ca să arate cā nici însași legea acēsta voeste a se mai păzi de hristiani; și bine a ȳis lor: cei ce voiți, fiind-cā nu era lucru de cuvīnță și următor a păzi Galatenii Legea Veche, ci acēsta era isprava voinței acelora cea prigonitōre. Iar legea aicea numeste Pavel pre cartea Facerei lumēi, pentru-cā are obiceiū a numi lege pre tōtā Scriptura Veche.

22. Cā scris este, cā Avraam a avut doi fiū: unul din slujnicā, și unul din cea slobodā.

Le-a ȳis mai sus Apostolul, cā Galatenii și toți hristianii cei

plinirea dūmnegeirei strūlucind întru Christos prin Feciorā, acēsta și la tot sufletul, duple cuvintul fecioriei se face: nu încă făcēndu-se Domnul cu trupescā venire... ci duhovnicește intrānd, și pre Pārintele sēu împreunā cu sineși aducēndu-l (Cuv. p. feciorie Cap. II, tom. 3).

Iar sf. Macarie ȳice cā: „Precum semn al femeiei ce a zemislit este a nu voi și a nu avea poftā de māncāri dulci, așa semn al sufletului ce a luat în sineși pre Christos și pre Duhul cel Sfīnt este, a nu pofti îndulcitorile lucrurile lumēi”. Și iarāși aceasți ȳice acest infricōșat cuvint: precum moneda cea de aur de nu va lua și nu se va întipāri întrīnsa impērātescul chip nici în neguțatorie merge, nici în impērātesile vistierii se pāstrează, ci este de lepădat; așa și sufletul de nu va avea pre chipul cereșcului Duh, întru luminare negrāitā, pre Cristos inchipuit întru sineși, nu trebnicește spre vistierile cele de sus, și de către neguțătorii impērāției, adecā de către Apostolii cei bunī se face lepădat. Cā și cel chemat neputānd pre sine haīna cea de nuntā, ca un strein s'a scos afarā în întunerecul cel strein neputānd chipul cel cereșc” (Vor. 30, Cap. V). Drept aceea, cea ce încă poștește îndulcirea lumēi, acela încă r'u e luat în inima sa pre Christos.

¹⁾ Iar Teodorit așa tālcuește: „Arȳēndu-mē de patimā voiam să fiū intraripat, și să alerg, și să vēd cele ce se fac, și a unora plāngēndu-le cāderea, iar a altora să le laud adevērirea; cā acum, ȳice, nefiind feșā, nu mă dumeresc ce să ȳic? Ce să grāesc? Ce să mă tānguesc?”

ce aū cređut, sint fil al lui Avraam prin credința întru Christos; iar fiind-cā fiil lui Avraam nu erā de una și aceeași vrednicie, ci Ismail a fost nāscut din Agar slujnicā, iar Isaac a fost nāscut die Sara femeea cea adevēratā a lui Avraam, pentru acēsta acum Apostolul aratā, cā Galatenii și toți credincioșii hristiani sint nu numai proști fil al lui Avraam, ci acest-fel fil, precum a fost Isaac, cel slobod și de bun neam fiū al lui Avraam. Cu un chip ca acesta credința a nāscut pre hristianii cei ce aū cređut.

23. Ci cel din slujnicā s'a nāscut duple trup, iar cel din cea slobodā prin fāgăduința.

Fiind-cā mai sus a ȳis cā hristianii cei ce aū cređut întru Christos sint fil al lui Avraam, și se pārea cā ȳice lucru de necređare, pentru-cā a numit fil al lui Avraam pre acela, ce nu s'aū nāscut trupește din Avraam; pentru acēsta aicea ȳice, cā nici însuși Isaac cel mai de bun neam și mai de aprōpe fiū al lui Avraam, nici acesta, ȳice, s'a nāscut duple trup din Avraam; cāci cum s'ar fi nāscut duple firese lege a trupului, în vreme ce firea lui Avraam a pārintelui sēu, și a Sarei maicei sale, se omorāse pentru bătrīnețe, și pre lāngā acēsta, cānd și mitra Sarei maicei sale era stērpā și ne nāscātōre duple fire? Cu tōte acestea cuvintul lui Dumneđeu și fāgăduința care o a dat lor Dumneđeu, acēsta a plāsmuit pre Isaac; iar Ismail s'a nāscut adecā duple urmarea și legea firei; cā acēsta aratā ȳicerea duple trup; și fiind-cā era rob, ca unul nāscut din robā, duple urmare a fost înstreinat de moștenirea lui Avraam; iar Isaac măcar deși nu s'a nāscut duple trup, însă ca un nāscut din cea slobodā și adevēratā femea a lui Avraam, pentru acēsta a fost și adevērat moștenitor al lui Avraam¹⁾. Deci duple pildele acestea, ce oprește ca și voi Galatenii să fiți fil al lui Avraam, și deși nu v'ați nāscut duple trup din Avraam? pentru-cā și voi v'ați plāzmuit și v'ați nāscut cu puterea cuvintelor, celor ce să ȳic asupra sfintei scāldātōrei Botezului de

¹⁾ ȳice încă și Sf. Chiril al Alexandriei, în cuvintul despre tāerea imperejur în a 8-a ȳi (în Tom. și cart. 4 Cap. VI): „Cā Ismail adecā ca cel duple trup nāscut, și în anul 13 al virstei sale tāiat imperejur, a cāđut din înviera Domnului ceea ce s'a făcut în ȳiua 8-a, ca unul ce nu a priimit mântuitorēa propovēduire a acestea; a cāđut încă și din a 12, ca unul ce și-a întors fața de cēta celor 12 Apostoli. Iar Isaac, întru a 8-a ȳi se tae imperejur, fiind-cā, ȳice, fil celui slobode, a Ierusalimului, ȳicem, celui de sus, primind pre cea a 8-a, adecā pre înviera lui Christos și de duhovniceșca tāere imperejur imbogățindu-se, carele i-a slobodit pre aceștia de tot păcatul și de mōrte i-a izbăvit, fiind-cā și de păcat, din carele și prin carele a venit mōrtea (aceștia s'aū slobodit), potrivindu-o însă la viața lui Christos”.

către preot, adică prin cele trei chemări ale Sfintei Treimi ceii închinatăe.

24. Cări sint aligorisindu-se.

Adecă istoria acésta a celor 2 fir ai lui Avraam, nu însemnézá numai acésta ce am đis mai sus, ci încă și alte óre-care însemnézá cu chip aligoricesc (adecă cu altă înțelegere); pentru acésta și aligorie se numește acésta, fiind-că istoria acésta a fost închi-puirea a celor ce se fac acum, în vremea darului Evangheliei¹⁾.

25. Că acestea sint cele două Testamenturi, una adecă din muntele Sinai, născând spre robie, care este Agar.

26. Că Agar, muntele Sinai este în Aravia și se alăturéză cu Ierusalimul de acum, și slujește împreună cu fil sêi.

Acetea, care? Femeile cele două adecă, Agar și Sara, aligori-ceste se înțelege Testamentul cel Vechiú, și Testamentul cel Nou. Cum și cu ce chip? Agar închipuește pre Vechiul Testament, căci Vechiul Testament și legea s'á dat din muntele Sinai; iar mun-tele Sinai larási se aflá în pustiu Araviei, și se numește cu limba araviescá Agar²⁾, și se alăturéză, adecă se apropie și se me-gieșește saú și se aseména cu Ierusalimul acest de jos, și întru acésta se înțelege și se socotește fiind-că áu asemánare între dínsele acéste două, muntele Sinai și Ierusalimul cel de jos; cá precum Agar era slujnicá și întru robie a născut pre filul sêú Ismail, așa și legea, ceea ce s'á dat în muntele Sinai, care munte se numește Agar³⁾, și asemánându-se cu Ierusalimul acésta de jos, ca unul ce se megieșește cu dínzul, așa đic, și legea,

¹⁾ Și Fotie așa a tâlcuit đicând: că nașterile acestor fil áu fost închi-puirii ale celor două Testamenturi, ce urma a se da; cá nu numai cele ce se ved, ci și alte însemnézá nașterile. Că acésta este đicerea, „aligorisin-du-se“ în loc de: alt-fel înțelegându-se. Însemnézá însă aicea, cá nu đic bine acéa ce vor cá cel întâiú, care a făcut aligorie în Scriptura cea Veche, cá este Orighen saú Filon Iudeul, cá íată cel întâiú dupre Chris-tos, Pavel a întrebuintat aligoria, precum se vede din đicerea acésta: Cí și Teodorit așa a tâlcuit đicând: „aligorisindu-se“ a đis dumneđeescul Apostol, în loc de: și alt-fel înțelegându-se, cá nu a stricat istoria, ci pre cele mai înainte în istorie închipuite le învață.

²⁾ Teodorit însă đice: „Că pentru acésta muntele Sinai s'a numit Agar, pentru-că neamul și strănepoții Agarei în părțile muntelui Sinai áu locuit, și se conglásuesc acéstea, đice, cu ale noastre; cá precum acolo, un tatá, adecă, iar maice două și 2 fil, așa și aicea, un Dumneđeú adecă iar Testamenturi două, și noróde două și închipuire a Testamentului celu întâiú a fost Agar, iar a acéstuia al doilea Sara.

³⁾ Și Coresie încă đice cá muntele Sinai și fiind-că era nefodor și pentru-că era afará de páméntul fágáduinței și pentru-că a născut robii aravi era închipuitor al Legei Vechi.

spre robie naște, adecă robii face pre acéa, ce íau aminte de dinsa, fiind-că în Legea cea Veche, multá neslobodénie și robie se aflá; cáci fapta cea bună a ucenicilor legete se legiua și se facea pentru platá vremelnica și stricáclosá, adecă pentru bu-nătățile cele vremelnice ale vieței acéstea; așjiderea și depár-tarea de réu se legiua și se facea pentru frica certárilor și a morței.

27. Iar Ierusalimul cel de sus slobod este, carele este maică a noastră a tuturor.

Închipuirea adecă a Agarei, acest-fel a fost. Veđi însă acum și închipuirea ce are Sara, pentru-că acésta mai înainte închi-puía pre Ierusalimul cel de sus și ceresc¹⁾, cá acéla este ce-tatea și patria credincioșilor hristiani, dela care s'á dat nóúe și Testamentul cel Nou al Evangheliei. Pentru-că Evanghelia dela cerú s'a dat, fiind-că din cerú s'a pogorát Sfintul Duh preste Apostoli și i-áú arátat pre ei propoveduitorii al Evan-gheliei; și slobodá este cetatea acésta de luările aminte ale legete cele robesti, și tóte le porunceste cu slobodénie și cu evghenie; pentru-că noi hristiani cei ce pázim poruncile lui, nu facem vre o faptá bună și ispravá pentru plata vremelnica, nici ne ferim de réutate pentru frica bătăilor trupului, ci și fágáduintele ce le dá nóúe maica noastră Ierusalimul cel de sus, sint dum-neđești și cerești; și certările ei se cuvín fiilor celor nobili, precum este a ne certa numai ca pre niște fil nobili și de bun neam, cá sá nu ne împártășim dela duhovnicésca masá a stá-pánului nostru cu tánele ei, și îndatá sá ne depártám dela dinsa, și cu singura certarea acésta sá ne îndreptám²⁾.

Cá scris este: «Veseleștete stérpo, ceea ce nu naști; glásuește și strigá ceea ce nu ái dureri de naștere, cá

¹⁾ Însemnézá, cá dupre Coresie, numele Ierusalimului este alcátuit din evrésca đicere Iere, care însemnézá pace, și din numele lui cel vechiú Salim, care însemnézá pace. Drept aceea Ierusalim va sá đicá vedénie saú vedere de pace; cá întru acésta Avraam vrénd sá jertésca pre fiul sêú Isaac, și întrebát fiind de dínzul a rêspons: Dumneđeú íși va vedea lui-și óe spre ardere de tot, fiule (Fac. XXII, 8). Iar alții alt-fel áu đis despre Ierusalim. Cá Procopie đice: fiind-că Salim se numea și Ieruv, împreuna alcátuire a acestor numiri a făcut Ierusalim; și schim-bánd v în r se đice Ierusalim (fóea 198 din Pendadexti). Iar Iosif đice cá cel întâiú Melhisedec zidind acésta cetate în Palestina, fiind-că a zidit și biserica sfințitá, din acésta a numit cetatea Ierusalimului (sfințit Salim). Salima numindu-se mai înainte (Cart. VII Cap. LXXVIII) despre Iudea). Însá ori și cum ar fi, Ierusalimul este evreesce nume, de nu va voi cine-va a đice cá este elino-evreesce. Veđi și supținsemnarea cano-nului 7 al icumenicului Sobor celu întâiú, la canonicul fericitului Ni-codim.

²⁾ Veđi și tâlcuirea stihului 16 al Capului VIII al celei către Rom., pen-

mai mulți sînt fiil ceii pustie, decît aceea-ce are bărbat,
(Is. LIV, 1¹).

Nu se îndestulează Apostolul cu singure închipuirile amăn-
dor femeile lui Avraam, nici cu singura alegoria sa, ci aduce
și martur pre prorocul Isaia, care ȳice stęrpă și pustie pre
biserica neamurilor, fiind-că aceea era pustie de cunoștința
adevęratul Dumneđeu, și fără de fil, pentru-că nu a fost nă-
scut vre un proroc al lui Dumneđeu sau învățator sfint; iar
femece avęnd bărbat numește prorocul pre sinagoga Iudeilor,
orî pentru-că avea pre legea lui Dumneđeu ca bărbat, slujni-
orî pentru-că avea pre legea lui Dumneđeu ca bărbat, slujni-
du-o sau poverțuindu-o pre ea, orî pentru-că avea pre însuși
Dumneđeu. Deci ȳice Isaia bisericeii ceii sterpe din neamuri:
Dumneđeu. Deci ȳice Isaia bisericeii ceii sterpe din neamuri:
pen-glăsuete, adecă strigă cu glas de veselie și de bucurie; pen-
tru-că acum prin iconomia cea intrupescă a lui Christos ȳi-af
născut ȳie mulți fit și proroci și învățatori, și fit ai lui Dum-
neđeu au odrăslit din tine, și pre tôte neamurile lumei tu le-af
născut prin botez, și nu numai un neam ca sinagoga Evreilor²).

28. Iar noi fraților sintem fit dupre făgăduințele lui
Isaac.

tru ca să veți acolo câtă osebire au cei ce sînt in dar, de către cei ce
sînt in Legea Veche.

¹) Așa asemenează pre închipuirea Sarei, cu biserica cea din neamuri,
adecă cu noi: „Că precum Sara la bătrânețe a născut afară de tōtă o-
menesca nădejde, așa și neamurile pre la însuși sfirșitul vieței au do-
năndit cunoștința lui Dumneđeu, și a biruit cea stęrpă cu mulțimea
celor născuți, pre cea de mult cu mulți fit.

²) Fiind-că Sara cu un r va să ȳică început al meu, iar Sarra cu 2
r va să ȳică stăpănitore, precum ȳice Filon Iudeul, sau precum ȳice
Coresie, vrea să ȳică: stăpănitorele al meu; pentru acesta ea este spre
închipuirea bisericeii lui Christos, care biserica are 4 însușiri dupre Co-
resie: 1) căci capul ei este Christos, este de sus, și credința ei, și nă-
dejde, și dragostea, și puterea tainelor; 2) că este slobodă și stăpănind
pre patimî prin dragoste și nu prin frică, adecă dupre chipul punerei de
fi; 3) că Ierusalimul este, adecă vedere departe, căci s'a făcut maică
născătoare fiind-că a născut mulți fit, pentru-că este fără prihană, dupre
împreunare; este născătoare dupre naștere, este feciōră dupre cinstire și
fecioră fiind, ne-a născut pre noi nu din sēmēnță, ci din Duhul Sfint.
Pentru acesta și dumneđeescul Ieronim ȳicea că biserica cea din vechiul
nenăscătoare, acum s'a făcut născătoare, dupre ce Domnul s'a născut din
Feciōră. Pentru acesta încă și ceta de mai înainte când a născut pre Is-
mail, numindu-se Avram, care însemnăză părinte înalt dupre Filon Iu-
deul, apoi când era să ia făgăduința și tocmela dela Dumneđeu ca să
nască pre Isaac, cel ce era închipuire a lui Christos s'a numit Avraam,
care însemnăză părinte ales al vestei, dupre acestaș Filon, sau părinte
de o mare mulțime, dupre Coresie; sau s'a numit pentru ca să se în-
semneze multa naștere și mulțimea de fit ai bisericeii lui Christos.

29. Ci precum atuncia cel născut dupre trup gonla
pre cel dupre duh, așa și acum.

Biserica neamurilor, ȳice, deși era stęrpă, precum Sara, însă
nu numai s'a făcut cu mulți fit, ci și cu un chip mai pre sus
de fire, și minunat a născut ca Sara; căci precum pre Sara o
a făcut maică nu firea ei cea omorită și de bętrânețe și de stir-
picune, ci făgăduința lui Dumneđeu (căci dupre cele ce a ȳis
ei Dumneđeu, că: «Intru această vreme voiu veni, și va fi fiu
Sarei» (Fac. LVIII, 10), acesta, ȳice, intrând in mitrasul ei
a alcătuit pruncul, pentru-că cuvintele lui Dumneđeu, ce se ȳic
de către preot la sf. colimvitra botezului, care este ca un mi-
tras sau pantece al bisericeii, acelea sînt care nasc și fac pre
fiit ei, adecă pre hristianii ceii ce se botēză, și îi fac pre dișii fit
ai lui Dumneđeu. Apoi pentru ca să nu ȳică cine-va: și care
slobodenie este acesta, ce o au hristianii, care din neamuri
au creșut, de vreme ce îi bat și îi gonesc Iudeii, robi fiind ai
legii, iar cei din neamuri, ce arată că sînt slobodi, se gonesc?
Pentru acesta, ȳice Apostolul, că și la închipuire acestaș se
intēpla, căci Ismail cel născut din rōba Agar, gonea pre cel
slobod, pre Isaac cel născut din sloboda Sara¹). Dar însă
Isaac cel ce era gonit, nimica se opra de Ismail cel ce îl go-
nea, spre a fi adevęrat și slobod fiu al lui Avraam și stăpān
al lui Ismail gonaciului. Drept aceea, și din acesta, ȳice, că
sinteți voi gonitii hristianii de Iudei, se arată asemnarea ce a-
veți cu Isaac adevęratul fiu, și apropierea ce aveți cu Avraam.
Cu un chip ca acesta tălcuește ȳicerea acesta a lui Pavel și
sf. Chiril al Alexandriei.

30. Dar ce ȳice Scriptura? «Scōte pre fiul slujnicei;
că nu va moșteni fiul slujnicei cu fiul celei slobode»
(Fac. XXI, 10²).

Ca să nu ȳică cine-va: și ce mângăiere pricinuește hristi-
anilor, că acum nu se gonesc de către Evrei, cu aceea că atunci
se gonea Isaac de Ismail? Pentru acesta ȳice aicea Pavel: ascultă

¹) Dumneđeesca Scripturā nu ȳice că gonea Ismail pre Isaac, ci ȳice
că se juca: „Și vędend Sara pre fiul Agarei Eghiptencei... jucādu-se
cu Isaac fiul ei“ (Fac. XV, 9); ci jucāria acesta era luptă, și Ismail bā-
tea pre Isaac și îl vena și să lupta cu dinsel, fiind-că la acest-fel de
nume obiicnuește Scriptura a întrebuintă ȳicerea jucārie: că așa scrie
Cartea II-a a împęraților ȳicend: „Scōle-se dar copiii și jōce-se inain-
tea nōstrā“ (II Impęr. II, 14), in loc de lupte-se, pentru acesta și Achilla
și Diodor, și mai înainte de aceștia marele Pavel, aicea așa a
tălcuit jucāria lui Ismail cu Isaac.

²) ȳicerea acesta tălcuindu-o Teodorit ȳice: grațurile Sarei le-a ȳis
grațuri ale Scripturēi, tălcuind Apostolul scoposul Scripturēi, că pentru
acesta le-a făcut aceste înscrise, ca și cu adevęrul să se arate închipuirea.

tu hristiane, carele te gonești de Iudei și de către cel necredin-
cios, ce dăc despre această Scriptură, și atuncea te vei mângâia;
pentru-că vei vedea că Ismail pentru vremelnica gónă ce fa-
cea lui Isaac, desăvirșit s'a dat afară și s'a izgonit din pără-
nă casa lui Avraam, și nu l-a fost destulă această pedepsă
têscă casa lui Avraam, ci încă i s'a mai adaus și altele, a-
singură gonacului Ismail, ci încă i s'a mai adaus și altele, a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-
decă a nu se face părtaș și moștenitor niel al bunătăților a-

3) Drept aceea fraților, nu sîntem fili ai slujnicei, ci ai
celel slobođe.

Acestea tóte le dăce Pavel și le mișcă, pentru ca să arate
că acestea ce s'aũ făcut nóuê hristianilor, atât celor ce din Iu-
deei aũ cređut, cât și celor din neamuri, nu este lucrũ nóu, ci
dintâi și dela început, cu mulți ani înainte se inchipuía și se
proinsemna. Decì cum, dăce, nu este lucru necuviincios, noi cei
ce ne-am invrednicit a ne face slobođi, mai înainte cu atâția
ani, acum de voea nóstră să ne facem robi²⁾, supunêndu-ne ro-
biei legei?

CAP. V.

1. Astă-đi dar, intru slobođenia, cu care Christos ne-
a slobođit pre noi, stați.

¹⁾ Pentru această este scris în dumneđeescă Scriptură: „Și ă dat A-
vraam tóte avușiile sale lui Isaac fiul seũ” (Fac. XXV, 6).

²⁾ Iar Iumenie tâlcuind acestea dăce: „Nu sîntem fili ai slujnicei, fiind-

Nu cum-va, dăce, voi v'ăși slobođit pre înși-vê? Nu. Ci pre
voi v'a slobođit Christos, carele pre sine s'a dat preț, și cu a-
cest preț v'a rêscuparat de robia legei¹⁾. Cum dar voi Galateni,
iarăși vê supuneți pre sine-vê robiei, sub stăpânirea legei, a-
fară de socoteala lui Christos, carele v'a slobođit? Dicend însă
Pavel «stați» a arătat cu cuvîntul acesta, că Galatni se clă-
teaũ în credință.

Și să nu vê cuprindeți iarăși în jugul robiei.

Dicend «jug» Apostolul a arătat greutatea robiei legei; și dă-
cend «iarăși» prihănește pre Galateni ca pre niște nesimțitori,
fiind-că după ce a cunoscut prin cercare, cât de grea și in-
sărcațore este robia legei, iarăși de sinesî alerga la dinsa:
Că a se poticni cine-va de o pétră de două ori, pilda această o
dă acelor fără minte.

2. Iată eũ Pavel dăc vóuê, că de vê veți tăia impre-
jur, Christos pre voi nimica vê va folosi.

Dicend aicea Apostolul, «Iată eũ Pavel» pune vrednicia cre-
đerei numelui seũ, în loc de ori-care alta mai puternică do-
vadă. Nu folosește însă Christos pre cea ce se taie împrejur,
pentru-că cel ce taie împrejur se leapadă de Darul lui Chri-
stos și alegă la lege ca la făcătorea de bine a sa, și nu crede
în Christos, și nu crede cu adevêrat, că Christos l-a făcut bine
lui; și cea ce nu crede, nimica se folosește niel dobândește,
dela cea ce nu se crede de el.

3. Și mărturisesc iarăși fiește căruia om, ce se taie im-
prejur, că este dator a plini legea.

Pentru ca să nu socotêscă Galatenii că acestea le dăce Pavel
cu vrășmășie cătră dinși, pentru această dăce, că nu socotiți
că ceea ce se va dăce de aceia, o dăc singur vóuê, ci și fi-
ește-căruia om ce se taie împrejur, și mărturisesc și adeverez,
că mare greutate vê însărcinați asupra vóstră, fiind-că rându-
elile legei sint legate una de alta, și se țin una de alta ca un
lanț. Drept aceea când voi veți priimi asupra-vê o orânduală
și obiceiũ al legei, și veți supune pre sine-vê jugului ei, să știți
că v'ăți supus pre sine-vê la tóte stăpânirile și domnia legei,

că niel a fost inchipuire a nóstră Agar, ci a Evreilor, că inchipuire a
nóstră a fost Sarra.

¹⁾ Cu cât se întărește duhovniceasca slobođenie cea dupre Christos,
veđi la supținsemnarea dăcerei: „Unde este Duhul Domnului, acolo este
slobođenie” (II Cor. III, 17). Dăce încă și Teodorit: „Slobođenie numește
pre vietuirea cea afară de Legea Veche, iar jug de robie pre vietuirea cea
dupre Legea Veche. Că și dumneđeescul Petru așa a đis în Apostolestile
Fapte: „Ce ispititi pre Dumneđeũ a pune jug preste grumazii ucenicilor,
pre, care niel părăntii nóștri, niel noi am putut a purta (Cap. XV, 10).

pentru-că tăcerea împrejur cere a se face și jertfa pentru ceea ce se taie împrejur, cere și luări aminte de Țile, adică să fie a 8-a și după nașterea copilului. Iar jertfa iarăși această, cere și loc potrivit, și chip, și curățiri, și spălături, și preoți, pentru-că cel ce este necurat și nesfințit, nu poate a face jertfa. Iar curățirile iarăși cer alte luări aminte. Vezi că ceea ce o dată se va depărta de Christos nu numai nimic se folosește de Christos, ci și pre lângă acestea în nenumerate greutăți se supune pre sineși¹⁾. Pentru-că legea este stăpân și domn al tău, o cinstitorile de legea această hristiană, păzește-te dar cât poți, iar de nu este legea stăpân al tău, apoi nici parte de lege să primești a păzi.

4. V'afți netrebnicit dela Christos, cel ce vă îndreptați în lege, afți căduți din Dar.

Adecă nici o împărtașire aveți cu Christos voi (Galatenii, cari socotiți că vă îndreptați în lege; ci și din darul Evangheliei afți căduți, care cu adevărat vă îndreptăză. Deci mare sfărîmăre de corabie, și cumplită peire este această ce afți pățimit, fiind-că nu numai că legea nu o păziți, ci și darul l'afți lepădat și l'afți perdut.

5. Că noi cu duhul din credință, nădejdea dreptăței așteptăm.

Noi credincioșii hristiani, Țice, nădejduim să ne îndreptăm nu cu legea lui Moisi, ci cu Duhul cel Sfînt. Dar cum și cu ce chip nădejduim să ne îndreptăm? Din credință, căci se cuvine mai întăiu a urma credința celui ce crede, și al doilea ceea ce crede a lua ertarea păcatelor sale cu venirea Sfîntului Duh asupra lui, și a se îndrepta cu botezul²⁾.

6. Că intru Christos Iisus nici tăcerea împrejur poate ce-

¹⁾ Iar Teodorit așa tălcuște această, și foarte potrivit: „Că blestêmă legea pre cei ce nu primesc toate cele povățuite de dînsa, iar almintrelea ceea ce de socotela sa lasă slobodănia și alege a robi, se supune tuturilor poruncilor stăpînului. Iar Marele Vasile această Țicere propunîndu-o Țice: „Înțelepțește dar întărește, că tot cel botezat în botezul Evangheliei, precum este scris, întocmai este dator, după cuvîntul celui ce pentru noi a murit, și s'a sculat, a plini ceea ce se scrie de Apostolul acesta: „Că dragostea lui Christos ne ține pre noi“ ș. c. l. că dacă ceea ce se taie împrejur, o parte ce-va a trupului cu tăcerea împrejur cea după legea lui Moisi, este dator a face totă legea, cu mult mai tare ceea ce se taie împrejur cu cea după Christos tăcere împrejur, intru dezbrăcarea de tot trupul păcatelor trupești, precum este scris, dator este a plini cea Țisă de Apostolul: „Că mie lumea s'a răstignit, și eu lumii?“ (Cuv. II despre Botez. Intreb. I).

²⁾ Iar Coresie Țice: „Că nădejdea dreptăței, după ore care, este slava cea pururea viețuitoare, iar după unii dreptatea ceea ce se nădejduiește.

va, nici netăcerea împrejur, ci credința prin dragoste lucrîndu-se¹⁾.

Pentru ce mai sus a Țis Pavel că tăcerea împrejur vatămă. pentru-că desparte dela credința lui Christos, iar acum Țice că această este neutralnică? Răspundem la această că, mai sus a Țis că tăcerea împrejur ce o ia cine-va după botez, și pentru această a Țis că aceea vatămă. Iar aicea Țice, pentru credința ce o avea cine-va mai înainte de a crede în Christos și de a se boteza, și pentru această Țice că această este neutralnică, și nu are nici o putere, ca cum ar Țice că cei ce au creduți în Testamentul cel Nou și în darul Evangheliei, nici de ar fi tăiați împrejur se folosesc ce-va din tăcerea lor împrejur, ceea de mai înainte, nici de netăcerea împrejur se vatămă, fiind-că credința

¹⁾ Coresie în-ă Țice: „Că credința lucrăză prin dragoste, nu ca o pricină făcătoare prin organ, ci ca o aședare a sufletului prin chip lucrăză către ceea ce se pune, precum și ferbițela prin chipul focului se Țice că lucrăză pre arderea lemnului și pre schimbarea în foc, așa credința prin dragoste lucrăză, făcînd faptele cele plăcute lui Dumnezeu, și lucrările dragostei lui Dumnezeu și a aprăpelui, și cele-l-alte fapte bune poruncîndu-le. Fiind-că dragostea nu este chip înființat, ci următoare înființării, care și credinței și tuturor lucrărilor celor bune le dă viață și însănătoșare și plată, după aducerea la sfîrșitul cel mai desăvîrșit. Că unde este dragostea, acolo față este și fapta bună și nădejden plăței.

Însemnăză, că Ț feluri de credință se află în Scriptură. Și l-a credință este ceea ce îndreptăză pre om, despre care a Țis Pavel mai înainte în această epistolă: „Și noi în Christos Iisus am creduți, ca să ne îndreptăm din credința lui Christos“ (Gal. II, 16). A l-l-a, este care se numește istoricească, cu care crede omul în Christos și în toate cele cuprinse în Scriptură că sînt adevărate: însă pentru slava omienilor săi pentru frica vieții, această credință nu o mărturiseste; unii ca aceștia au fost boerii aceia care măcar deși creuseră în Christos, ci pentru frica fariseilor nu l-a mărturisit, ca să nu fie lepădați din sinagoguri: „Că mai mult a fubit slava omienilor, decăt slava lui Dumnezeu“ (Ioan XII, 42). A l-l-a credință este, care se Țice vremelnică, pe care Teolog. Grigorie o numește a vremilor: una ca această este a celor ce la început primesc cuvîntul cu bucurie, iar la urmă, cînd urmăză ispită, lepădă credința, precum a Țis Domnul: „Aceștia ne avînd rădăcină, care la vreme cred, iar în vreme de ispită se depărtăză“ (Luca VIII, 13). A l-l-a credință este care se Țice a semnelor, cu care crede omul că Dumnezeu face semne și minuni ori fără mijlocire, ori prin alt ore-care iubitor de Dumnezeu, sau prin însuși acesta ce crede. Una ca aceasta a fost credința sutașului (Mat. VIII, 8), sau și a acelor ce au adus pre slăbănogul la Christos (Tij, IX, 2). Iar a l-l-a și cea mai de pre urmă este cea prin lucrarea poruncilor și mai ales care se lucrăză prin dragoste. Aceasta se Țice credință vie și măntuitoare, și mai înaltă decăt toate cele-l-alte, fiind-că toate cele-l-alte pot să cadă, și cei ce le au pre acelea pot a se munci, iar această singură este cu neputință a cădea, fiind unită cu dragostea ceea ce nu cade.

este care face totul¹⁾, însă nu góla credință și nelucrătoare, ci credința ceea ce se lucrăză prin dragoste, adecă ceea ce e datóre tot-de-una a fi vie și lucrătoare prin dragostea cea intru Christos și prin lucrarea poruncilor. Cu aceste cuvinte însă, ghicitoarește arată Apostolul pre Galateni, că a fost cređut in Christos nu s'a fost înrădăcinat însă in dragostea lui Christos, și pentru acésta nefiind înrădăcinați in dragostea lui Christos, au lăsat pre Christos și au alergat de bună voe la Legea Vechi; său dícend că credința póte, ceea ce se lucrăză prin dragoste, cu cuvintul acesta îndreptézá dragostea Galatenilor către aprópele. Și pre lângă acésta învață că minciuno-apostolií acela ce amágeaú pre Galateni, de ar fi avut dragoste adevérată către credinșii, nu ar fi cutezat a face acestea, și a-i instreina dela credința lui Christos. Decí învață-te tu cetitoriule, că credința cu adevérat se lucrăză prin dragoste, adecă se arată vie, iar când credința nu are dragoste este mórtă și nelucrătoare. Iar acésta este asemenea cu ceea, ce a đis fratele Domnului Iacov, că: «Credința fără de dragoste (fapte) este mórtă» (Iac. II, 7). Veđi și suprinsemnarea đicerei: «Prin credință umblăm» (II Cor. V, 7), ca să cunoști care credința e góla și din aud, și care cea teoretică, care se đice și inipostatnică.

7. Binc alergați; cine v'a zăticnit pre voi a nu vė supune adevérului!

Acésta nu le đice Apostolul cu chip întrebător, adecă nu întréba pre Galateni ca să afe, ci đice lor cu tânguire și cu nedumerire. Voi, đice, ați fost ajuns la deplinătate, și acum ce schimbare este acésta, ce s'a făcut intru voi! Ce amágitóru a putut atáta cu cuvintele lui, in cât a vė opri se nu vė supuneți adevérului Evangheliei, ci umbrei legei²⁾.

8. Pizmuirea acésta nu este dela cel ce v'a chemat.

Adecă a vė supune voi Galatenilor minciuno-apostolilor a-celora ce vė amágesc, nu este dela Christos, fiind-că Christos nu v'a chemat ca să vė înduplecați acelora, care vė sfátuesc să urmați cele iudaice³⁾.

¹⁾ Și Teodorit đice: „Ibóvnic al legei ești? Pázește cele de nevoie ale legei; căștiğă dragostea cea către aprópele, că prin acésta se plinește tótă legea; iar pre osebirea táerei împrejur și a netáerei împrejur o a perdut credința; că nici intru ostași caută voevodii oștilor albul, său negrul, ci iscusirea cea ostășescă”.

²⁾ Iar Teodorit așa đice: „Pre cale o laudă, iar pre rátcăirea căit. o plánge”.

³⁾ Teodorit însă đice: „Insușire a lui Dumneđeú este a chema, iar a se supune este a celora ce il aud”. Veđi și la đicerea: „Că nu este a tuturor credința” (II Tesal. III, 2).

9. O puțină dospitură pre tótă frământătura o dospește. Pentru a nu đice Galatenii, ce ne prihánești atáta, o ferícite Pavle? O poruncă a Legei Vechi am pázit, táerea împrejur, și atáta márești greșala nóstră? Pentru acésta răspunde Apostolul, că greșala acésta, ce se pare vóue puțină și mică, vatámă intru cele de căpetenie și mari, fiind-că precum puținul aluat dospit, preface intru sine pre tótă făina cea frământată, și o dospește și cu tóte că este mic și puțin; asemenea și táerea împrejur, măcar deși este o poruncă a legei, însă pre tóți vė preface in iudaism¹⁾. Insuși acésta đicere, a đis Pavel și alurea: puțină dospitură, pre tótă frământătura o dospește (I Cor. V, 6).

10. Eú am nádejde de voi intru Domnul, că alt ni-mica veți cugeta.

Nádejduesc, đice, in voi o Galatenilor, fiind-că știú ce fel de ucenici am și pentru-că cunosc că sinteți lesnicioși de a vė îndrepta iarășí. Nádejduesc dar in voi, că aita nu veți cugeta, adecă nádejduesc că puteți a vė îndrepta iarășí și nádejduesc încă in ajutorul și puterea Domnului, care nu voește a peri nici cel mai mic om, că va ajuta vóue spre a vė îndrepta. Insa cu aceste cuvinte îndémnă pre Galateni ca să facă și ei lucrul lor dupre putere, adecă se nádejdúiască intru Domnul, căci cu alt chip nu este cu puțință a dobândi, đice, ajutorul cel dela Dumneđeú, de nu veți traduce și voi partea vóstră, și nu veți face cea dupre puțință²⁾.

Iar cea ce vė turbură pre voi, va purta judecata, óri cine ar fi.

Voi, đice, vė veți îndrepta; dar cei ce s'au amágit nu vor scăpa de munca iadului, pentru îndreptarea vóstră, ci se vor munci, deși se par a fi óre-carí mari, ca să fie vrednici de cređare; că acésta insemnézá đicerea «óri care ar fi». Iar acésta o đice Pavel, ca nu și alți amágitóru óre carí să se pue asupra Galatenilor și să-i amágescă³⁾.

¹⁾ Iar Coresie đice, că dospitura este minciósa și fățarnica invétătura ludeilor, precum și Domnul pre acésta așa o a numit đicend: „Mai întâú luați-vė aminte pre sine-vė de dospitul și aluatul fariseilor, care este fățarnicia” (Luca XII, 10).

²⁾ Iar Teodorit đice: „Că nu a đis: nu cugetați, ci că: nu veți cugeta, că pre cele ce se făcuseră atuncea le prihánește și să rógă se vadă schimbarea cea spre mai bine”.

³⁾ Frumósă e și tálcuirea ce face și dumneđeescul Christos, la acésta, đicend: „Că insuși acésta o întrebúntézá și părinții la fiil lor; și când un părinte sfátuește pre fiul său, carele s'a stricat și a făcut multe rele, măcar deși părintele acela știe pre fiul său că din socóțela lui cea rea

11. Iar eu fraților, de propoveduesc tăerea împrejur, pentru ce mai sint gonit?

Fiind-că îl prihăneau pre Pavel mincluno-apostolii aceia și diceau că este fățarnic, și că pe la alte propoveduește să se tae împrejur, iar pe la altele nu propoveduește acésta, pentru acésta dice aicea că voi sinteți marturi, că eu sint gonit de Iudei; că de așa propovedui eu tăerea împrejur, pentru ce alta așa fi gonit de Iudei? Că arătat este pentru-că stric părintește obiceiuri ale lor, pentru aceea și mă gonesc. Iar de propoveduesc tăerea împrejur eu negreșit atuncea întăresc și adevăresc părinteștile și legiuitele obiceiuri ale Evreilor; apoi venesc părinteștile și legiuitele obiceiuri ale Evreilor; apoi venesc părinteștile și legiuitele obiceiuri ale Evreilor? Dar ce, dictru ce așa mai fi gonit, dacă întăresc legea lor? Așa, răspundem, a tătat Pavel împrejur pre Timotei, însă dupre iconomie și compogorire, și numai o dată a tătat împrejur, nu tot-de-una, nici propovedula altora să se tae împrejur, că alta este a tala împrejur o dată, și alta a propovedui să se tae împrejur tot-de-una. Pentru acésta și Apostolul nu a dis, că de am făcut tăere împrejur, ci, de propoveduesc tăere împrejur, că cel ce propoveduește tăere împrejur, dogmatisește că se cuvine a se face tot-de-una tăerea împrejur, ca un lucru simplu și bun, iară cela ce dupre iconomie face acésta o dată, nu face tot-de-una, ca un lucru de obște bun, ci ca un lucru trebuincios dupre vreme și dupre întâmplare¹⁾.

a făcut rău, însă aruncă greșala la altul, și dice fiului: „Știu că greșala nu a fost a ta, alții te-au stricat și te-au amăgit, a acelor este totă greșala, pentru ca fiul auzind cuvintele acestea ale tatălui său, se pôtă ași socoti răutatea sa și a se întorče iarăși la fapta bună, rușinându-se să nu se arate nevrednic de slava sa și de ipolipsul. Acésta însuși o face și Apostolul scriind Galatenilor, și dupre multe cuvinte și nenumăratele prihăniri, ci a dis asupra lor, apropde de sfirșitul scrisorei, vrënd a scutura dela dinșii prihănirea, ca puțin odihnindu-se ei de prihane, să pôtă a se desinovăți, le dice așa: „Eu am nădăjdut în voi, că nimica alt veți eugeta, iar cela ce vă turbură pre voi își va purta judecata, ori cine ar fi”. Așa a făcut și David, pentru-că a dis către Saul: „Pentru ce ascuți cuvintele norodului, celui ce dice: „Iată David caută sufletul tău?” (I Imp. XXIV, 10). A arătat că alții sint cari îl întărită, alții cari îl strică, cu tot chipul silindu-se a se desinovăți pre sine-și de învinovății.

¹⁾ Frumôsă și glumace este pricina, ce o dă înțeleptul Nichita, pentru care Pavel a tătat împrejur pre Timotei, și asemănarea, ce o face asupra acéstei pricini, dicënd: Pavel a făcut urmând pescarilor, fiind-că ei nu aruncă în mare undița gôla, ci o acopere cu ôre-ce nadă, și așa tiră-loșii pești vedënd vermușor, răpesc undița și jalnic se prind de dîr sa, cu un chip ca acesta și Pavel a făcut. Marea este lumea, iar peștii sint Iudeii, undița a fost Timotei, iar Pavel a fost pescarul. Decî a aruncat Pavel pre Timotei ca o undiță în marea lumii, însă nu gol, ci l'a acoperit cu vermușorul și nada tăerei împrejur, adecă a trimis Pavel

S'a stricat dar smintela crucei.

De propoveduesc eu, dice, să se tae împrejur hristianii, apoi a încetat smintela de care se sminteau Evreii pentru crucea lui Christos, căci ei de alta nu se smintesc fără numai că propoveduim crucea, și pentru acésta propoveduirea noastră nu o priimesc, căci din acésta se strică tăerea împrejur și legea. In cât dacă tăerea împrejur se propoveduește de mine, a încetat lupta și resboful ce au Evreii cu crucea, și s'a stricat smintela de care se smintesc pentru cruce.

12. O! de s'ar tăta de tot și cei ce vă răsvrătesc pre voi.

Pre Galatenii cei ce s'au amăgit și se tătau împrejur, din început i-a numit Apostolul nebuni și fără de minte, și i-a înfruntat pre ei, nu mai mult decât ca pre niște copii fără de minte, iar pre aceia ce i-au amăgit pre dinșii, aicea îi blestemă, fiind-că boleac fără vindecare, și au rămas neîndreptați. Care însă este blestemul ce dice asupra lor? O! de s'ar tăta ei cu totul, dice, nu numai împrejur, ci și tôte mădulările lor cele ascunse desăvirșit, că tăerea lor acésta și jugănirea pricinueste mörte mai de multe ori ômenilor¹⁾. Veți însă, iubitul, cum a dis pre amăgitorii aceia «răsvrăitori», care acest nume îl dicem de cei ce robesc pre ômeni, pentru-că și acéștia ridică slobodenia Galatenilor hristianii, și luând pre cei credincioși din slobodenia Ierusalimului celui de sus, adecă din noul dar, îi mută pre ei, ca pre niște robi și ômeni strămutați la lege și la nimicuri și robia Evreilor. Insemnă însă dicerea acésta a Apostolului împotriva acelor ce și tae mădulările lor și se fac

pre Timotei în lume, nu netăiat împrejur, căci de l'ar îi veduți peștii, adecă Evreii, cari urmau a l'primi pre Timotei, netăiat împrejur, îndată s'ar fi ferit de dinșul, precum tug peștii de undița gôla. Ci l'a trimis coperit de tăerea împrejur, ca Evreii vedîndu-l și cunoscënd semnul cel obicinuit lor al tăerei împrejur, se năzuiască la undița lui Timotei și să se tragă de tăerea împrejur, adecă să se prindă de cuvintul învătăurii Evangheliei darului; și așa Timotei avënd tăerea împrejur, a stricat pre tăerea împrejur, fiind-că unele ca acestea sint lucrările iconomiei. A făcut compogorire întâiu Pavel, iar apoi a tras peștii, adecă pre Evrei, din fundul necunoștinței și a împătămirei Legii Vechii, și i-a adus la Evanghelie (la tăc. Ev. lui Matei Cap. II).

¹⁾ Iar de se nedumerește cine-va, pentru ce Pavel blestemă, răspunde sfințitul Ieronim, că Pavel blestemă nu dela vrăsmășie și ură, ci din rivna dumnezeiescă, precum și Petru a blestemat pre Simon vrăjitorul dicënd: „Argintul tău împreună cu tine fie intru perđare, căci Darul lui Dumnezeu ai socotit a-l căștiga cu bani” (Fapt. VIII, 20). Și precum Eliseu prorocul a blestemat pre copiii aceia ce îl batjocoreau, luându-l în ris, și tot o dată și pre suirea prorocului Ilie a învătătorului lui (a IV-a Imp. II, 24). Iar sfințitul Avgustin dice că Pavel dice lor, să se tae împrejur dupre patimi, care nu este blestem, ci rugă.

famenî, pentru-că trag asupra lor blestemul acesta al Apostolului; pentru care canonul 22 și 23 și 24 ale sfinților Apostoli ca pre ucigaș canonisesc pre acela, ce s'ar face pre sineși famen ca pre un vrășmaș al fapturei lui Dumnezeu și ca pre un piznuiitor al vieții sale.

13. Că voi spre slobodenie v'ați chemat, fraților, numai să nu dați slobodenia voastră¹⁾ spre prilej trupului.

Voi, dice, fraților, v'ați chemat de Christos nu pentru ca să robiți legei, adică spre lucrarea cea deplinătoare, ci pentru ca să fiți slobodi de jugul și robia unei legi ca aceștia, căci pensă să nu propune cine-va și a socoti, că de vreme ce Christos ne-a dăruit slobodenie, apoi este ertat nouă să facem relele cele ce vom voi. Pentru acesta Apostolul îndreptăză prepusul ceea ce și dice: ca să nu avem slobodenia spre prilej trupului, adică intru poștele cele trupești, căci nu ne-am slobodit pentru acesta de jugul legii, pentru ca să cădem în prăpastia patimilor, și să ne robim răutăților, ci pentru ca să călătorim cu bună rânduală viața noastră, fără să avem jugul legii, fiindcă mal înainte bine ne am povățuit de lege; și în scurt a dice: noi nu ne-am slobodit pentru acesta de poruncile cele lucrătoare și deplinătoare, pentru ca să calcăm aceste moralicești porunci ale legii. Care lege se înțeleg acele 10 porunci și altele²⁾; ci ne-am slobodit pentru ca să facem și mai pre sus de poruncile legii.

Ci prin dragoste să sluiți unii altora

Fiindcă Apostolul a ridicat din mijloc jugul Legii Vechi, acum însărcinează pre hristianii cu alt jug al dragostei, mai ușor decât jugul legii și mai puternic; și arată ghicitoroeste cum-că amăgitori aceia au intrat între Galateni pentru iubirea de stă-

¹⁾ Aicea lipsește acesta: „Aveți” adică: numai să nu aveți slobodenia spre prilej trupului.

²⁾ Că Legea Veche în 3 părți se împarte: în partea săvârșitoare și lucrătoare, în moralicească și în politică. Cea săvârșitoare este aceea care rânduește pentru jertfe, pentru tăerea împrejur și pentru alte obiceiuri care se potrivesc iudaiceștei religii; iar cea moralicească este aceea ce cuprinde pre cele 10 porunci, și pre cele-lalte, ce îndreptăză și pun în bună rânduală pre obicinuirile nește-cărui om; iar cea politică era partea aceea ce rânduia pentru politicăsa rânduire, mai-cu osebite a norodului iudaicesc. Și din aceste 3 părți ale legii, noi hristianii sintem datori să păzim pre singură pre cea moralicească, pentru-că din această se îndreptăză moralurile noastre, și pentru-că această parte este lege veșnică și neschimbată, ca una ce este zidită pre legea cea firască, și deci învăța cele de cuvântă atât către Dumnezeu cât și către aproapele și către înșine noi. Veți despre acesta și supținsemnarea dicereii: „Că de să dat legea care pôte face viu” (Galat. III, 21).

pănire și iubire de slavă a lor; că iubirea de stăpânire este începutul și rădăcina tuturor eresurilor. Deci fiindcă, dice, iubirea de stăpânire v'a rumt pre voi, și v'a despărțit pre unii de alții, pentru acesta de acum înainte, să sluiți și să vă supuneți unul altuia prin dragoste. Și au arătat cu dicerea: să sluiți, pre dragostea cea întinsă și covârșitoare, cu cari sint datori a sluji unii altora hristianii. Și fiindcă a întors cuvintul său Apostolul în moralicesc, arată Galatenilor chipul dragostei, prin carele vor isprăvi de sine a nu robi patimilor celor trupești¹⁾.

14. Că totă legea într'un cuvint se plinește, intru: «Să iubești pre aproapele tău ca pre sineți» (Levit. XIX, 18).

De veți păzi, dice, voi, legea, să nu o păziți cu tăerea împrejur, ci cu dragostea; fiindcă dragostea cea către aproapele este porunca Legii celei Vechi. Că Cartea Leviticăscă dice: «Să iubești pre aproapele tău ca pre sineți». Și dragostea este plinirea legii, adică cel ce va păzi dragostea, acela va păzi totă legea. Veți însă, cetitorule, că Apostolul cu tote că a întors cuvintul, în moralicesc, iarăși nu uită chipul cel dogmaticesc; atât de mult se mahnesc și il dorea inima pentru-că Galatenii ucenicii săi, s'au fost rătăcit dela credință și voiaș a se tăia împrejur²⁾.

15. Iar de vă mușcați unii pre alții și mâncați, căutați a nu vă topi unii pre alții.

Ceea ce știa Pavel cu încredințare că fac Galatenii, acesta o scrie, ca îndoindu-se; pentru acesta și cu prepunere a dis, că de vă mușcați și vă mâncați unul pre altul, socotiți să nu vă stricați desăvârșit unul de altul; și le-a dis acestea cu prepusul, pentru ca să-i însălmănteze și să-i propăzescă, nu pentru ca să-i osândescă. Nu a dis să mușcați numai, care o fac cei ce se mânia; ci că vă mâncați unul pre altul, care însemnăză mare neomenie, și este însușită diarelor sălbatică. Acestea însă le dice Apostolul, și pentru dogmele cele stricate ale credinței, care le priimeau Galatenii. Se înțelege însă și pentru moraluri, adică pentru vrășmașii și răpirele și lăcomiile de averi, ce făceau Galatenii unii asupra altora; fiindcă cei ce nedreptătesc și vrășmașesc, se vede că strică pre alții și nu pre sineși. Pentru acesta dice Pavel, că socotiți bine fraților, nu

¹⁾ Dice însă și Teodorit tâlcuind acestea: „Că acela ce iubește cu curățenie, nici de a sluji celui ce se iubește de el se lepădă”.

²⁾ Iar Avgustin (Cart. 8 despre Treime) dice: „Totă legea cuprinde sau pre dragostea lui Dumnezeu sau pre dragostea apropielului. Iar dragostea apropielului cuprinde pre dragostea lui Dumnezeu, căci pentru Dumnezeu se iubește aproapele; deci cel ce iubește pre aproapele, și pre Dumnezeu iubește”.

cum-va din vrășmașurile cele ca acestea și tónele ce faceți, nu stricați pre alții, ci vè stricați pre înși-vè voi.

16. Dîc însă cu Duhul să umblați, și fapta trupului să nu săvirșiți.

Find-că mai sus a dîs Apostolul, că a mușca și a mânca unul pre altul este lucrul stricator de sineși, pentru acésta spune aicea doftoria réului acestuia, care doftorie și pre dragoste o păzește, și iarăși ea de dragoste se păzește, și acésta este a umbla hristianii nu dupre Duh, ci a fi duhovnicești, adecă a vieții cu luare aminte, și cu deșteptare, și cu duhovnicéscă lucrare, și cu rugăciune; căci de am fi noi hristianii duhovnicești, și de am lua aminte în inima noastră, cu deșteptare, și cu răgăciune gînditoare, negreșit am goni pre fiește-care prolovire a gîndurilor celor de rușine și rele, cu care ne prolovește diavolul. Iar gonind dela noi prolovirele gîndurilor cele de rușine și rele, negreșit nici pofta trupéscă, nici vre un alt păcat vom săvirși, care s'ar naște din gîndurile cele de rușine și rele; fiind-că gîndul și cugetarea este rădăcina lucrării păcatului, iar lucrarea este rădăcina lucrării păcatului, iar lucrarea este odrósia. Pentru acésta cel ce tae rădăcina, adecă gîndul și cugetarea, acela tot o dată tae și odrásia, adecă pre lucrarea păcatului și se face slobod; și așa nici către Dumneđeu pecătuește, nici către aprópele¹⁾.

17. Că trupul poștește împotriva Duhului, iar Duhul împotriva trupului²⁾. Acestea stău unele împotriva altora, și nu cele ce ați voi, acestea să le faceți.

¹⁾ Pentru acésta a dîs prea deșteptul acela duhovnicescul Părinte, dumneđescul Diadoh, Episcopul Fotichiei: „cela ce intră de-a pururea în inima sa, se instrinéză de tóte cele frumoșe ale vieții, că umblând duhovnicește nu póte a ști poftele trupului” (Cap. LVII). A dîs însă și Mar. Arsenie: „Tóată silința ta fă-o ca lucrarea cea înlăuntru tîu să fie dupre Dumneđeu, și vei birui patimile cele din afară” (în Viața sa). Dîce însă și Mar. Vasilie, tálcuind pre: „Fericitul bărbat care nu a umblat în calea necredincioșilor” (Ps. I stih. 1): „mai întâiu dar curățire este gîndul cel curat în mintea noastră, fiind-că rădăcina lucrărilor celor prin trup este sfatul cel în inimă; că precurvia mai întâiu aprîndendu-se în sufletul celui iubit de indulciri, așa lucréză, pre stricăciunea cea prin trup. Pentru acésta și Domnul dîce, că înlăuntru sint cele ce spurcă pre om” (Mat. XV). Și Maxim purtătorul de Dumneđeu așa dîce: „Cela ce neincetat își face zăbăvirile împrejurul celor din lăuntru, păzește întréaga înțelepciune și este îndelung răbdător, și nu numai, ci și privește cu mintea, și să teologhisește și să rógă; și acésta este ceea-ce dîce Apostolul: „Cu Duhul umblați, și pofța trupului să nu o faceți” (Cap. LXIV a sutei 4 din cele teologhisești).

²⁾ Trupul poștește împotriva Duhului, dîce Coresie, dupre firéscă și simfitoréscă putere, adecă trupul poștește împotriva Duhului cu patimile cele trupești, a curviei, a preacurviei, a iubirei de indulciri și a celor-l-alte:

La acésta dîcere se luptă ereticii Manihel, și căți alții sint asemenea cu dînsii, că dîce ei, că omul se alcătuește din douăe firii și din douăe ființe protivnice, și că Apostolul mărturisește cu cuvîntul acesta ce dîce aicea; dar nu este acest-fel înțelegerii Apostolului, că nu vorovește Pavel aicea pentru ființa și firea trupului, nici pentru firea și ființa duhului, adecă a sufletului, ci trup înțelege pre cugetarea omului ce păméntéscă și trîndavă, și pre omul cel ce cugetéză cele materialnice; asemenea și duh iarăși înțelege pre cugetarea cea duhovnicéscă și gînditoare, pre omul cel ce cugetéză cele nematerialnice și duhovnicești, și nu pre ființa sufletului¹⁾. Deci cugetarea cea păméntéscă și împătimitóre se improtievește și se luptă cu cugetarea cea duhovnicéscă care gîndește cele nematerialnice; și dinprotivă cugetarea cea duhovnicéscă stă improtiva celei pămîntéști și împătimașă. Deci Apostolul aicea dîce că este luptă între cugetările cele bune și între cele rele vederată, și nu între trup și suflet, căci a voi omul binele său réul, sau a nu l voi, acésta se naște dela cugetarea sufletului celui cuvîntăresc, și nu de-a dreptul dela suflet sau dela trup. Pentru acésta dupre urmare dîce Pavel «că nu cele ce ați voi, și să le faceți acelea, pentru-că trupul însuși de sineși și dupre ființa sa, împreună lucrător și ajutorat este sufletului și nu improtivor; și iarăși sufletul împreună ține pre trup și face tot chipul și pătimeste pentru ca să nu-l lase, pentru acésta și când se desparte de trup prin mórte, simte durere și se intristéza. Deci cum ar fi acestea una altea protivnice, când au atăta ținare și compătîmire și atăta iubire și apropiere între dînele²⁾?

Iar sufletul poștește împotriva trupului cu faptele cele bune. Pentru acésta dîcea Avva Ahilevs, că pofta ce rea este în om un demon vrășmășuitor, sau o unealtă a demonului.

¹⁾ Într'un glas dîce și Teodorit tálcuind acésta: „trup dîce pre pornirea socotînței cea spre mál rău; iar duh dîce pre darul cel ce locuește în cel credincioși, că acesta povățuește pre suflet spre cele mál bune. Și cum este cu puțință a birui pre patimile trupului? Că nu cele ce ați vrea, acelea și a le face, a nu urma cugetărilor celor necuvîncioșe, în loc de a le birui pre acelea, avînd împreună lucrători pre darul Duhului”. Iar sfîntul Ciril al Alexandriei la dîcerea acésta a lui Pavel adaugă dîcînd: „Ci biruind trupul, rușinat se face și înverșunat cel biruit, și mál spurcat decăt tot noroiul cel puturos, iar biruindu-se el și dând loc duhului, strălucesc și vrednice de laudă se fac cununile celor ce biruesc, că îndată vor fi mál pre sus de prihănire, și de tóată pângăriciunea cea prea necuvîncioșă, și de laudele cele dintru acestea împodobîți” (Vor. XVIII la pasha).

²⁾ Așa trupul omenesc dela călcarea de poruncă a lui Adam s'a stricat, și fiind-că cu indulcirea se seménă și se zemislește și hrînindu-se se crește, pentru acésta tot-de-una se plecă către indulcirea și către im-

18. Iar de v^e purtați cu duhul, nu sinteți supt lege.

Ori-carele are pre duhul lui Dumnezeu, adecă pre Darul Sfintului Duh in sufletul său, acela stinge pre poftele cele rele; și cela ce se va slobođi de poftele cele rele, acela nu mai are trebuința de sfătuirile și de învățaturile Legii Vechi, nici mai este supus ei; precum de pildă, ori-carele nici se mânia asupra fratelui său, cum mai are trebuința acesta de lege, care poruncește să nu ucidă cine-va? Căci uciderea este ispravă a mâinii, și cela ce nici pofteste in inima sa cum ar mai avea trebuința de lege, ca să-l învețe să nu curvască? Căci curvia este odrasla a poftel; și acesta apucând mai înainte, pre poftă o a smuls din rădăcină, și împreună cu dinsa a smuls și odrasla rădăcinei; care acesta și într'alt loc o a ăis acestăși Apostol, că: «Dreptului nu i se află pusă lege» (I. Timotei, I, 9). Cuvintele acestea însă se vede că le ăice Pavel spre lauda Legii Vechi, fiind-că rânduita ce o are acum la noi hristianii, Duhul, acesta o avea legea la Evrei, pentru-că ea îi povățuia dupre puterea ei, când avea vremea ei, și era in starea cea mai bună. Deci cum, ăice, acum voi Galatenii v^e supuneți iarăși legel ceii povățuitoare de copii, și lasați pre Duhul Darului, care face depliniți in duhovnicăscă vîrstă? Că acesta este asemenea, ca cum de ar fi cine-va filoso', și s'ar duce căutând pedagog și dascăl de gramatică, pentru ca să paradosească literile cele dintău a, b....

19. Iar faptele trupului arătate sint: care sint curvia, preacurvia.

Faptele, ăice, ale proalegerii omului ceii trupesti și pămên-tești și stricate sint acestea, din care se cunoște proalegere

pătimitore poftă: dar însă fără a pătimi mai întâu gândul și a se invoi spre indulcirea, trupul de sineși nu pôte a birui pre gând și pre suflet și a-l sili ca să facă păcatul: drept aceea la tôte pătimitile poftă, cel întâu pătimitor este gândul, dupre Mar. Grigorie al Tesaliei (in scrisorile cele către Xenii). Pentru acesta vedem și la copilașii ceii mici, că deși mădu-lările cele născătoare ale lor se mișcă, dar fiind-că nu pătimeste mîntea lor, și nu se indulcesc in pătimi, cu nepătimitire se mișcă acelea, și nu-mai spre întărirea firei, nu spre indulcirea, dupre acest dumnezeesc Grigorie (Tij). Drept aceea, acesta vrînd Pavel a o arăta ăice aiurea: „Făcînd voile trupului și ale gîndurilor” (Efes. II, 3). Ca să incheem dar totul, ăicem, trupul nu este de-a dreptul împotriva duhului, fără numai prin mijlocirea și prolovirea cugetului celui împătimaș, și de-a-îndărătul nici duhul este împotriva trupului. Și asemenea este acesta cu ăicerea aceea: „Ved însă altă lege in mădulările mele, care se luptă împotriva legii minții mele, și robindu-m^e pre mine legel păcatului celuia ce este in mădulările mele” (Rom. VII, 23). Și ved^e tălcuirea aceștia și suptinsemnarea. Ved^e încă și suptinsemnarea ăicerei: „Să nu dați loc diavolului” (Efes. IV, 27).

cea de acest-fel trupescă, adecă este curvia și preacurvia; se deosebește însă curvia de preacurvia, căci curvia este când cade cine-va cu femeie fără barbat, iar preacurvie când cade cu femeie ce are barbat.

Necurăția, inverșunarea.

Chipuri rușinoșe de păcate trupesti, înțelege aicea ghicitoreste Apostolul, cu numirile a necurăției și a inverșunării, care chipuri nici a voit a le ăice anume, pentru rușinarea lor¹⁾.

20. Idolo-slujirea, fermecătoria, vrăjibile, gâlcevile, pizmele, mâniile, întăritările, dezbinările, eresurile.

21. Zavistiile, uciderile, bețiile, bencheturile și cele asemenea acestora, cari mai înainte spun vou^e), precum și mai înainte v'am spus, că cei ce fac unele ca acestea, împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni.

Răspundă acum nou^e ceii ce clevetesc și prihănesc: pre trup ca pre un reu, fie precum vreți voi, că inverșunarea și curvia sint păcate ale trupului, iar eresurile și vrăjibile și gâlcevile și întăritările că sint păcate ale trupului? In cât arătat este că acestea sint fapte și isprăvi nu ale trupului, nu ale sufletului, ci ale proalegerii omului ceii stricate și pămên-tești, căci de ar fi păcatele acestea firești și întăritore ale trupului, cum ne ar lipsi de împărăția cerurilor și ne-ar pricinui munca iadului? Că munca și cununile nu se dau pentru pătimitile cele firești și neprihănite ale trupului, ci pentru păcatele său fapte bune cele de proalegere și de voe. Încă și dupre alt chip de ar fi fost pătimitile și păcatele de sineși ale firei, și nu ale relei voine și proalegerii, nu ar fi ăis Apostolul: ceii ce le fac pre ele, ci ar fi ăis: ceii ce le pătinesc; căci a face cine-va, arată proeresis (libertate) și voe fiind-că ori ce face omul, cu proeresis adecă cu proalegere face. Vrășmașie însă ăice aicea Apostolul pre cele ce se fac cu nedreptate; pentru-că sint și vrășmașii drepte, care se fac pentru credință împotriva păgănilor

¹⁾ Iar Mar. Vasilie întrebat fiind ce este necurăția și ce este inverșunarea? A răspuns: pre necurăția a arătat legea, întrebuințând numirea la cele fără de voe întimplătoare din fireasca nevoe; iar inverșunarea mie mi se pare că o arată prea înțeleptul Solomon numindu-o dezmerdere și neputare de grijă (Pild. XIV, 24). Că inverșunarea este o aședare ce nu are sau nu pörtă durere noivoit^o, precum și neînfrânarea este aședarea ceea ce nu are stăpânire asupra supărătoarelor indulcirii (Hotăr. 67 pre scurt).

²⁾ ăicerea: „Care mai înainte le spun vou^e, se vede că este de lipsă, că pôte lipsește din afară „pentru” adecă „pentru care mai înainte v^e spun, precum și mai înainte v'am spus, că cei ce fac unele ca acestea, și cele-l-alte.

și a ereticilor, și împotriva diavolului, și asupra celor ce calca dreptatea și dreapta judecată¹⁾. Iar zavistii, dîce zavistuirile și pizmele, pentru-că este și zavistie bună, care se dîce și rivnă, cînd cine-va rivnind urmîzî celui ce face bunătatea și fapta bună, și bine a pus eresurile în urma întăritărilor²⁾ și a impecherilor, pentru-că fiește-care întărire se face din prigonire, fiind-că voește a-și întări voea, sau socotea sa fiește-carele prigonitor și filonic și pentru a-și întări voea sa cea rea, în sfîrșit duple tôte alcătuește și eres. Și uciderea încă se naște din pizmă; așiderea și benchetuirile, adecă zevkurile și curvestile și ocăritórele cîntările cele ce se fac nỏptea, și jocurile din beție se fac. Pentru acasta Apostolul a pus mai întău pricinile și rădăcinele, și apoi odraslele cele ce se nasc dintr'însele. Deci toți, dîce, cei ce fac relele cele de mai sus dîșe, cad adecă din împărăția lui Dumnezeu întocmai și cei ce fac pre cele mici din acestea, și cei ce fac pre cele mari, munca însă deosebită o aũ, precum am dîș la cea I-a către Corint., Cap. VI, stih 9—10.

22. Iar rodul Duhului este dragostea, bucuria, pacea.

Faptele cele rele se nasc dela înșine noi ỏmenii, adecă dela singură înrěutățita socotință și proalegerea nỏstră, pentru acasta și Apostolul le-a numit fapte ale trupului. Incă le-a numit fapte și pentru-că aũ nelesnire și greutate spre a se face, pentru-că lucru sau faptă, va se dîca cu anevoe și greũ, iar cele bune și virtuțile nu aũ trebuință numai de sirguința nỏstră. ca să se facă, ci aũ trebuință și de ajutorul și impreună lucrarea lui Dumnezeu. Pentru acasta și rodul pre acestea le-a numit ale Sfintului Duh, fiind-că de noi se pune și se sădește sēmēnța faptelor bune, care este buna socotință și proalegerea nỏstră³⁾. Și pune Pavel mai întău pre rădăcina tuturor bunătăților și a

¹⁾ Pentru acasta, acestăși Apostol a dîș aũrea: „de se pỏte din partea vỏstră cu toți ỏmenii să aveți pace” (Rom. XII), precum este aratat duple leumenie că se întempla une ori a nu fi cu putință acasta.

²⁾ Iar ce este gălcava și întăritarea am spus la Cap. XII al celei a II-a către Corinteni la stih 20, și veđi acolo.

³⁾ Iar cum că nu numai sfîrșitul virtuților și al bunelor lucruri, ci și începutul lor se naște din dumnezeescul dăr, veđi la supțînsemnarea dîcerei: „Că Dumnezeu este cela ce lucrăză întru noi, și pre a voi noi și pre a lucra” (Filip. II, 13). Dîce însă Teodorit la tălcuirea acestei dîcerei că: „De ar fi fost numai ale trupului acestea (patimile, adecă cele mai sus dîșe) trebuia a se arăta și lucrările sufletului, ci nu le-a pus. Arătat dar este că trup a numit pre cugetarea cea trupească adecă pre pornirea sufletului cea spre mai rěu, iar duh numește pre darul cel dat pentru acasta și rod al duhului numește pre dragoste, și pre bucurie, și pre celelalte, că acela cu sufletul impreună lucrănd, fiește-care din acestea se isprăvește”.

virtuților, pre dragoste, apoi pre bucurie; pentru-că cela ce lu-bește tot-de-una se bucură, nu numai cînd i se face bine de fratele sěu, ci și cînd de catre el i se face vre un rěu; pentru-că cu mijlocirea dragostei socotește făcător de bine al sěu pre cela ce îi face rěu, și se bucură întru Dumnezeu fiind-că tôte le face și le suferă pentru Dumnezeu, și pentru acasta se veselește cu buna conștiință ce are; și iarăși cel ce are dragostea și bucuria, acela este în pace cu sufletul și cu inima; pentru-că nici înlăuntru se turbură de cugetări, nici de ỏmenii sau demonii cei ce pre din afară îl supără. Și de se întempla a vrăsmăși pre cine-va acela, carele are dragostea și bucuria nu vrăsmășește pre om, ci pre rěutatea omului, iar pre om îl iubește ca pre un frate al sěu, și pentru folosul aceluia arată că are vrajbă cu el, că cu vrajba sa cea vėdută să-l facă să se îndrepteze¹⁾.

Indelunga răbdare, bunătate, facerea de bine, credința blăndețea, înfrânarea.

Indelunga răbdare duple acasta se osebește de blăndețea la Sfinta Scriptură, căci: „Cel indelung răbdător este mult întru înțelepciune”, precum dîce Parimiastul (Pild. XIX, 31), fiind-că nu dă în grabă cuvinciosă pedepsă celui ce greșește, ci cu zăbavă și cu indelungată vreme; iar cel blănd iartă desăvirșit greșela ce-l fac; precum Moisi pentru ca să erte desăvirșit greșela și prihănirea ce o a făcut asupra sa fratele sěu Aaron și sora sa Mariam, pentru acasta s'a numit mai blănd decăt toți ỏmenii păměntului: „Și aũ grăit, dîce, Mariam și Aaron asupra lui Moisi, pentru femeea lui etiopėnca, pe care o a luat Moisi, că a luat femeea etiopėncă, și a dîș: aũ numai singur lui Moise a grăit Domnul? Aũ nu a grăit și nouė? Și a aũdit Domnul. Și omul Moisi blănd fỏrte fiind, mai mult decăt toți ỏmenii

¹⁾ Pentru acasta și dumnezeescul Chrysostom tălcuind dîcere a acasta a lui Pavel dîce: „Veđi, rogu-te, scumpătate de dîcere și urmare de învėțatură: mai întău a rănduit pre dragoste și atuncea a pomenit de celelalte; a pus rădăcina și atuncea a arătat rodul; a aședut temelia și atuncea a adaus zidirea; dela izvor a început și atuncea a venit la riuri, că nici pricina bucuriei nu pỏte veni mai întău, de nu se va arăta rădăcina dragostei, nici cu bunătatea păcei putem a ne împletici, de nu vom socoti mai înainte ca ale nỏstre pre cele ale aprópelui”. Și iarăși: „Dragostea este rădăcina, și izvorul, și maica tuturor bunătăților, fiind-că, ca o rădăcină odrășlește nenumerate ramuri de faptă bună și ca un izvor revarsă multe ape și ca maică înăuntru în sinurile ei stringe pre cei ce alėrgă la dinsa”. Drept aceea și înțeleptul Pselos a dîș în stihurile cele iambicești despre fapta bună și despre rěutate: „și l-aũ izvor și împrejur curg că tôte virtuțile le string împrejur”. Pentru acasta și unii etimologhiesc numirea dragostei dela dîcere „aduce”, adecă stăpănește, ori și pỏrtă în sineși pre tôte faptele bune.

cel-ze sînt pre pămînt» (Numer. XII, 1). Iar bunătatea este mai obîtîescă decît facerea de bine (adecă mai preste tot cum prîndetóre), fiind-că bunătatea Domnului este întînsă preste tot, duple ceea ce dice: «Bun este Domnul intru tóte» (Psalm. CXLIV, duple ceea ce dice: «Bun este Domnul numai celor vrednici le stih. 4). Iar facerea de bine a Domnului numai celor vrednici le face bine, duple cea scrisă: fá bine Dómnne celor bunî (Psalm. CXXIV, stih. 4)¹⁾. Iar credința, díce aicea Apostolul, nu pre credință, și góla credința din aú, ci pre cea teoreticóescă și cea simplă, și góla credința din aú, ci pre cea teoreticóescă și numitá inipostatnicá») și care este dar și rod al Sfîntului Duh, care strámută munții, precum a díș Domnul, și care crede fárá îndolala, cá cele neputincióse la ómeni, putincióse sînt la Dumdneú. Iar in urma tuturor s'a pus ínfrînarea, care este depárneú. Iar in urma tuturor s'a pus ínfrînarea, care este depárneú. Nu numai de mánearile și béuturile cele indulcítóre, ci și de tot alt cuvînt réu și lucru réu și faptá rea²⁾.

23. Impotriva acestora nu este lege.

Pentru ce o díce ácéta aicea Pavel? Cá sufletul cela ce a dobándit pre rodurile cele mai sus díșe ale Sfîntului Duh, acela nu mai are trebuintă de sfátuirile legez, pentru-cá s'a fácut mai ínalt decît legea. Precum și caîl cei ce sînt íuși la drum și grabnici, acela nu áu trebuintă de bicú și de bátae pentru ca sá umble mai íute. Nu lópádá nici aicea Pavel pre

¹⁾ Într'un glas tálcuește și Mar. Vasílie pre bunătatea și pre facerea de bine in Hour. 14 pre scurt, de unde și Teofíact a tras tálcuirea ácéta, dícend Sfîntul Vasílie: „Mái íatá socotesc a fi bunătatea intru lucrarea celor ce áu trebuintá orî și cum de dínsa, și mái strînsá pre facerea de bine, împreuná întrebuintánd cuvintele dreptátei intru facerile de bine.

²⁾ Despre credința ácéta inipostatnicá veđi la Cap. V stih. 7 al celor II cátre Corínteni.

³⁾ Mar. Vasílie áșa hotáráște pre ínfrînare dícend: „Hotárárea și canonul ínfrînării ín-á acesta este, cá níci cátre hraná, níci cátre reaua pátimire a trupului a ne úita, cá a fugi intru améndoúe de nemésurare, cá níci mult íngrășidu-se (trupul) sá se turbure, níci fácedu-se bolnávicos sá se slábéscá duple lucrarea poruncilor: cá din améndoúe acestea, întocmá se fáce vátámare sufletului“ (in Aseheticescul cuvînt). Veđi ínsá, íubitule, cá Apostolul aicea a pus rodurile acestea ale Duhului, pre unul duple altul, fiind-cá virtúțile se spánzurá una de alta. Pentru ácéta a díș Mar. Grígorie Nisa: „Dic íncá și cei ce le-áú cercetat cele de acest fel, cá virtúțile (adecă faptele cele bune) nu se rump una de alta, níci este cu putință a se apuca cîne-va de o virtúte duple amárúnțul cuvînt, și a nu se atînge și de cele-l-alte; cá celuia ce í-ar veni o virtúte, de nevoie urmézá și cele-l-alte“ (despre Feciorie Cap. XIV). Díce íncá și Mar. Macarie: „Cunóșteți, íubiților, cá tóte virtúțile sînt legate una de alta; cáci ca un duhovnicesc lanț una de alta se atárná; rugáciuinea de dragoste, dragostea de bucurie, bucuria de blándete, blándetea de sánerenie, smerenia de slujire, slujirea de nádejde, nádejdea de credință, credința de ascultare, ascultarea de prostime“ (Vor. 40 Cap. I).

lege cá pre o rea, cá o lasá cá pre o mái jositá decît filosofia și decát virtúțile, care le dá Sfîntul Duh; și ácéta este unitá cu ceea ce díce Pavel aturea: «Dreptului nu este pusá legea» (I Timot. I, 9). Cá de prisos este legea la cei ce isprávesc fápta bună, duple Teodorit.

24. Iar cei ce sînt al lui Christos trupul și-áú réstignit împreuná cu patimile și cu poftele.

Ca cum ar fi díș cîne-va lui Pavel: și carele este acela ce a isprávit și a dobándit rodurile cele de mái sus ale Sfîntului Duh, ce le-ai díș, o fericite Pavle? La ácéta dar réspundend díce, cá le-áú dobándit pre acelea, cei ce sînt al lui Christos, adecă cei ce sînt apropiați și parte a lui Christos, pentru-cá acelea și-áú réstignit trupul, adecă áú omorit cugetarea trupului (și nu s'áú omorit adecă pre sineși, fiind-cá cum díce párinți, Domnul voește sá fim noi omoritori de patimi și nu omoritori de trup); cáci sá nu ínțelegi aicea, cá díce Pavel pre fínța și fírea trupului, cá pre cugetarea cea trupéscá și pámentéscá și pátimașá, precum mái ínainte a díș. Drecht aceea níci patimile pártel ceî mánítóre sá fie víl intru noi, níci poftele și indulcírile, cá și acestea și acelea împreuná sá fie réstignite și omorite. Sáú și patimí prost numește pre faptele și lucrările cele ínpátimașe, mácar din mánie de s'ar náște, mácar din póftá¹⁾. Deci nu díce numai sá omorim faptele și lucrurile cele ímpátimașe, cá și poftele și plecárile și gústurile cele ce sînt in ínimá, carl sînt ínceputuri și rádácini ale faptelor și ale lucrárilor.

25. De viețuim cu Duhul, cu Duhul sá și umblám.

Fiind-cá a díș, cá atáta este puterea Sfîntului Duh, și acest-fie sînt rodurile ce le dáruéște, sá viețuim dar și noi hrístianii

¹⁾ Iar Clíment Stromateul in Cartea a V-a a Suptinchipurilor, áșa tálcuește dícerea ácéta dícend: „Apoi cá sá nu dícă: și cîne le face acestea? Díce: Aceștia sînt carl le fáce acestea, cei ce pre trupul lui Christos, adecá trupul lor (cá trup al lui Christos este trupul nostru) l-áú réstignit, și óre-cum l-áú omorit despre patimile cele trupești; și nu numai trupul l-áú réstignit spre a nu lucra patimile, cá și pre íneseși patimile le-áú réstignit spre a nu se lucra de dínsii“. Ínsá duple tálcuirea ácéta, dícerea „iar“ este de prisos unde se díce „Iar cei ce sînt al lui Christos“, orl și áșa „ce díce unul cáte unul felul virtúței?“ Cá sînt unil carl s'áú réstignit pre sineși, in cá a nu lucra ei patimile, áú réstignit íncá și patimile, atáta in cá a nu lucra ele intru dínsii; asemenea este cu aceea ce díce: „Mie lumea s'a réstignit și eú lumei“ (Gal. VI, 14). Se ínțelege dar ácéta: „Iar cei“ áșa: aceștia sînt pre carl í-am díș, carl trupul lui Christos l-áú réstignit, și cele-l-alte. Díce ínsá și sf. Chiril Alexandr. tálcuind dícerea ácéta: „Cá sfínți cuvínciósá este viața celor in Christos și afará de patimile cele trupești și de necuráția cea pámentéscá“ (Cart. I din tálcuiri).

întru Duhul, și cu singur Duhul se umblăm, adecă să urmăș și să ne îndestulăm; că acesta însemnăză dîcerea: «să umblăm» în loc de: să ne îndestulăm cu puterea Duhului, și să răstîgim și noi trupul nostru împreună cu patimile și cu poftetele, și să nu căutăm altă adăogire dela Legea cea Veche; așa în-tocmai tâlcuește dîcerea acesta și înțeleptul Fotie.

26. Să nu fim măreți îndeșert, unii pre alții întăritând, unii altora pizmuind.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul, că cei ce au fost amăgiți pre Galateni, și i-au înduplecat a se tăta împrejur, s'au pornit din Iubire de slava deșartă; pentru-că acesta este începutul și pricina tuturor relelor. Iar dîcerea: unii pre alții întăritând, este când cine va dîce protivnicul său acestea: de ești puternic vin să facem acesta. Iar fiind-că pizma se naște din slava deșartă, pentru acesta Apostolul oprește acesta¹⁾.

CAP. VI.

1. Fraților, de va și cădea vre un om în vre o greșală, voi cei duhovnicești îndreptați pre unul ca-aceia cu duhul blândețelor.

Fiind-că între Galateni se aflau mulți, cari arătându-se că cêrtă și canonisesc pre cei ce cădeau în păcate, își izbândeau patimilor și țineret minte de rêu, ce aveau asupra acelora, îndemnați fiind la acesta de iubirea de stăpânire; pentru acesta Pavel aicea dîce, că de și va cădea cine-va, adecă de s'ar răpi și s'ar amăgi de diavolul, și băntuindu-se și luptându-se de dînsul ar cădea în vre un păcat, voi cei duhovnicești îndreptați-l, adecă nu-l pedepsiți și nu-l certați, ci îndreptați-l cu duhul blândețelor. Și nu a dîs: cu blândeță, ci cu duhul blândețelor, pentru ca să arate cu acest cuvint, că a îndrepta cei duhovnicești pre păcătoși cu blândeță, acesta este plăcută Duhului celui Sfînt. Și pe lângă acesta, pentru ca să arate, că însușire a duhovnicescului dar este, a îndrepta pre păcătoși cu blândeță. Și Teodorit așa tâlcuește dîcînd: îndreptați și întăriți și pliniți cea de lipsă.

Păzindu-te pre sineți nu cum-va să cați și tu în ispită.

¹⁾ Teodorit însă așa tâlcuește acesta dîcînd: „Slava deșartă și vizna desbinarea aceea le-a făcut, că pôte cei ce erau întăriți în credința lui Christos, adesea-orî prihănid pre cei ce s'au fost clătit din credință. Îi îndemna pre aceia spre prigonitori și lupte. Pentru acesta sfătuește Apostolul pre cei tari în credință să dea mână de ajutor celor ce s'au clătit în credință și s'au plecat la Legea Veche.

Pentru a nu se mândri cel ce îndreptăză pre altul, pentru acesta mai înainte îl păzește pre el Apostolul cu aceste cuvinte. Veți, dîce, și tu, și păzește-te pre sineți, nu cum-va și însuși să cați în acele păcate și patimi ale aceluia pre care le îndreptezi, pătîmind ispită și rêsboi delă diavolul. Cu cutozare și cu arătare a dîs acesta: «tu» pentru ca să arate cu dîcerea acesta pre neputința omenescă, adecă nu cum-va să te ispitești de diavolul și tu, om neputincios fiind, și schimbăcios, și supus în aceeași neputință a firei; pentru acesta să compătimesti cu neputinciosul fratele tîu și rînitul.

2. Purtați sarcinile unul altuia.

De vreme ce cel ce este om nu este cu putință a nu păcătui, pentru acesta sfătuește aicea Apostolul a nu iscodi hristianii, și a cerceta cu deamăruntul greșelele fraților lor, ci a le suferi, ca iarăși și pre ale lor greșele să le suferă alții¹⁾.

Și așa să depliniți legea lui Christos.

Nu a dîs să pliniți, ci să depliniți, adecă de obște toți voi să pliniți legea și Evanghelia lui Christos, suferind unul pre altul și purtând greșelele lui, adecă ori care frate este iute pornit și grabnic la fiește-ce lucru, să suferă pre cel ieneș și zăbavnic; asemenea și fratele cel zăbavnic să rabde multa grabire a celui iute, și așa nici cel iute va păcătui suferind zăbava fratelui său, nici cel zăbavnic suferindu-se de cel grabnic. Deci cu un chip ca acesta dând mână de ajutor unul altuia, depliniți și isprăviți fapta bună aceea, ce lipsește dela fratele vostru, purtând și suferind metehna (defectul) aceluia. Încă și dupre alt chip se înțelege acesta: că însușire a dragostei este a purta greutatea unul altuia, și dragostea iarăși este plinire a tuturor poruncilor lui Christos: «Că de mă iubiți, dîce Christos, poruncile mele păziți» (Ioan XIV, 15). Și iarăși: «Acesta este porunca mea ca să vă iubiți unii cu alții, precum v'am iubit eu pre voi» (Ioan XV, 12)²⁾.

¹⁾ Iar Mar. Vasilie întrebat fiind ce este dîcerea „purtați sarcina unul altuia și așa veți plini legea lui Christos?” Rêsponde: „Greș, adecă sarcină, este păcatul și trage pre suflet la fundul iadului; pre care să-l ridicăm, este păcatul și trage pre suflet la fundul iadului; pre care să-l ridicăm unul al altuia și să cuprîndem spre întorcerea dragostei pre cei ce păcătuesc. Iar a purta este în loc de a ridica, obișnuită dîcere a se întrebuința și de cei localnici, precum de multe ori însumi dela mulți am audit, că legea lui Christos deplinăm aceluși ce a dîs: „Nu am venit să chem pre cei dreți, ci pre cei păcătoși la pocăință”, și nouê legîindu-ne, că de va greși fratele tîu, dîce, mergi, muștră-l pre el; de te va asculta ai dobândit pre fratele tîu” (Hotar. 177 pre scurt).

²⁾ Teodorit însă dîce: „Că lege a lui Christos este acesta: „Poruncă nouê dați vouê Apostolul, căci glas al lui Christos este acesta: „Poruncă nouê dați vouê

3. Că de se pare cul-va a fi ce-va, nimica fiind, pre sineși se amăgește.

Iarăși Pavel aicea oborâ și în prăpastie aruncă pre mândrie și pre slava deșartă, pentru-că cu cuvintele acestea arată, că celuia ce i se pare a fi ce-va mare, acela nu este nimica; pentru-că arată semn arătat al neputinței sale acêsta a socoti, că este ôre-care lucru mare, și cu acêsta nu amăgește pre alt cine-va decât pre sineși.

4. Fapta sa însă cerceteze-o fiește-carele și atuncea nu-mai întru sineși va avea laudă și nu întru altul.

Cerceteze, dice, fiește-carele faptele sale (că acêsta însemnăză dîcerea: cerceteze-o) nu cum-va face faptele sale acestea cu slavă deșartă ori cu fățarnicie, sau pentru vre un alt ôre care sîrșit și pravăț (scop) lumesc și omenesc și nu pentru singur Dumneđu; și atuncea când se va afla pre sineși nevinovat de acestea și fără prihană, să nu se laude împotiva celui-l-alt frate al său, ci de este așa neînfrinat și pățimas, și nu pôte a-și smeri cugetarea sa, albăși măcar lauda acêsta singur întru sineși; adecă însuși cu sineși asemănându-se, socotescă-și fapta sa cea de astă-đi mai bună decât cea de eri, și falăscă-se întru bunătatea sa. Acestea însă le dice Pavel duple compogorire și nu duple amănunțime și legiuire; adecă facend pogorămint la neputința Galatenilor dice acestea, pentru ca să pôte cu acest chip a tăia inct patima de a se lauda desăvirșit; că cel ce obicinuește a nu se lăuda împotiva fratelui său, precum fariseul se lăuda asupra vameșului, și a celui-l-alti ômeni dîcend: «Nu sint ca cei-l-alti din ômeni» (Luca XVIII, 11) acesta în curând se va lăsa de a se fali și întru sine-și.

5. Că fiește-carele greutatea sa va purta.

Ce te luađi tu hriștiane împotiva fratelui tđu? Și te albi pre tine mai mare decât cela-l-alt? Că și tu și acela veți purta sarcinile vôtre; și atunci în điva judecăței se va cerca lucrul al fiește-căruia, ori de va fi bun, ori rđu; în cât, fiind-că și tu al sarcini și greutăți de păcate, nu te lăuda că ești mai pre sus decât cel-l-alt, nici te mândri întru sineți pentru faptele cele bune ce le faci¹⁾.

¹⁾ ca să vă iubiți unii pre alții* (Ioan XIII, 34). Iar Coresie dice: „Că purtăm greșela fratelui nostru, nu numai suferindu-o, ci și îndreptându-l prin cuvint, precum a đis și Mar. Vasilie, și rugându-ne către Dumneđu pentru dînsul”.

²⁾ Dumneđuescul Ieronim aicea se nedumerește și dice: „Că Apostolul a đis mai înainte: „purtați sarcina unul altuia”, iar aicea cum dice, că fiește-carele își va purta sarcina sa? Că acestea sint împotiva una

6. Impărtășescă-se însă cel ce se învață cuvintul de tôte bunătățile cu cel ce învață.

Aicea vorovește Pavel pentru învățator, și dice că cel ce se învață, trebuie a împărtăși pre învățătorii lor, nu cu un lucru bun, ci cu tôte cele bune, adecă a da lor și mîncări, și beuturi, și îmbrăcăminte, și cinste, și dragoste, și cele-l-alte; fiind-că cel ce se învață, mai multe iađ dela învățătorii lor de cât ei; căci în locul celor vremelnice și pămentești bunătăți, ce dađ lor, ei priimesc dela dînșii vecinice și cerești, prin învățatura lor cea cerescă și prin dumneđuescul cuvint. Pentru acêsta Pavel lucrul acesta împărtășire și cuminacție îl numeste; pentru-că întru aceeași vreme ce da ucenicul și hriștianul cela ce se învață învățătorului său, se împărtășește și el și priimesc dela învățătorul său. Pentru ce pricină însă a rânduit Christos a se hrăni învățătorii dela ucenicii lor, că a đis cum că: «Vrednic este lucrătorul de hrana sa» (Mat. X, 10)? Pentru 4 pricină: întâu pentru a nu se mândri mult învățătorii, ci a avea smerita cugetare, fiind-că au trebuință și ei de ucenicii lor; al doilea pentru a se indeletnici cu totul tot, întru singur cuvintul lui Dumneđu și la învățatură, și a nu resgândi și a cheltui vremea spre a purta grijă pentru hrana și trebuința trupului lor; al treilea ca ucenicii și cei ce se învață, cu buna cunoștință și cu mulțămirea ce arată către învățătorii lor, să se învețe a se face bine mulțămitori și către cei-l-alti ômeni; și al patrulea, ca însuși ucenicii să nu se rușineze, de ar fi săraci, și ar cere dela alții cele de trebuință ale lor; de vreme ce însuși învățătorii lor sint asemenea săraci, și cer dela alții cele de trebuință și de nevoie.

7. Nu vă amăgiți, Dumneđu nu se batjocurește; că ori ce va semăna omul, aceea va și seceră.

8. Că cela ce sémână în trupul său, din trup va seceră stricăciune; iar cela ce sémână întru Duhul, din Duhul va seceră viața vecinică¹⁾.

altea. Deslegând însă nedumerirea, dice: Că ceea ce a đis, purtați sarcina unul altuia, o a đis pentru vremea cea de față, că aicea se cuvine se purtăm unul altuia (adecă să suferim) greșela; iar acêsta ce dice aicea, o dice pentru vécul viitor, că acolo fiește-carele își va purta sarcina sa, și pre nimenea va avea ca să-l ajute (la Coresie).

¹⁾ Mar. Vasilie duh înțelege aicea pre Duhul cel Sfint, dîcend așa: „Asemenea încă am apucat a ținea și despre Duhul, că la multe locuri se află pus cum este: „Că cela ce sémână, dice, întru Duhul, din Duhul va și seceră viața vecinică” (Cap. V, despre Sfintul Duh). Și acetași sf. Părinte tălcuind dîcerea aceea a lui Isaia: „Voii trimite ca pre niște tărătore pre pămînt” (Isaia XVI, 1) dice: „Că cela ce sémână în trup, se asemănăză cu șerpele, carele s'a osindit să mănânce pămînt

Fiind-că de multe ori urmăză de prihănesc mulți pre învățătorii lor, că ar fi omenii de viață rea, îi trec cu vederea și nu-î hrănesc, nici îi ajută săracii fiind și având trebuința de ajutor; pentru această Pavel a dîs mai sus despre acesta, că are să dîcă și de aicea înainte când dîce: «Iar făcînd binele, să nu ne pară rău», ci și acum aicea arată, că ucenicii și hristianii cei ce se învață, se cuvîne a nu se scumpi către învățătorii lor cei ce îi învață cuvîntul lui Dumnezeu, fiind-că cheltuelile ce se fac la acea, se fac în lucru sfințit și duhovnicesc; și asemîndu Apostolul cheltuelile, cari le fac óre-cari la lucrurile cele trupesti și limesti, cu cheltuelile acelea ce le fac în cele sufletești și duhovnicesci, dîce, că de-ți cheltuești, tu hristiane, bogăția ta la trup, adecă gînd mese și mîncări și bîuturi și mezelicuri pîntecelui, și sîmînti banii tîi în beție și în desfătare și în multe mîncări, să știi că în ziua morței tale vei secera din sîmînta acîsta, stricăcune și putrejune; pentru-că acestea nu sî se strice și au să se putrezescă împreună cu trupul tîu, și nu numai acîsta, ci și în ziua judecătîi vei secera rușine, și necinste, și muncă. Iar dacă din protivă vei cheltui bogăția ta intru Duhul și pentru suflet, sîmînti acîsta în lucru duhovnicesc, făcînd milostenie la toți, și viețuind viață cu întrîgă înțelepciune, să știi că în ziua judecătîi vei secera viața vecinică. Fînd-că Dumnezeu nu se ia în ris, nici se amăgește, ci va da fieste căruia dupre faptele lui, precum dîce Solomon: «Cela ce a făcut rîsufierea tutului, acela știe tîde, carele va rîsplăti fieste căruia dupre lucrul lui» (Pild. XXIV, 12) Pentru acîsta, dîce, mai bine este a cheltui tu, hristiane, banii tîi în lucruri duhovnicesci, cu care împreună se cuprinde și ajutorul în tîntă viața lui, dacă cine-va rîmîne în pămînt, și se asemîneză șîr-pelului, pentru care s'a dîs că pămîntul vei mîncea intru tîntă dîlele tale" (Facere III, 14). Acesta se trimite ca cele tîrătore; și pămîntul mîncea acela ce sîmîntă în trup, și din trup secera stricăciunea". Și iarăși acestăși tîlcuind acîsta: „Și se vor veseli înainte ta, ca cei ce se veselesc în vremea secerîșului" (Is. IX, 4) dîce: „Că ce sîmîntă omul, aceea și va secera: decî în ziua rîsplătîrii, cei ce au pîrîmit cuvîntul și au făcut rod, dupre analoghia celor ce aicea s'au sîmîntat de dinșîi luând dela dreptul judecătîr rîsplătîrile, se vor veseli, ca cei ce se veselesc în vremea secerîșului și în ce chip se veselesc cei ce impart prăzile; cei ce se veselesc în vremea secerîșului, adecă, din ostenelele lor își au începuturile veseliei: iar cei ce se îmbogățesc din prădîi, năpraznic pîrîmesc prilegiul bogăției". Și tîlcuind încă dîcerea: „Norodul meu, ispraviciții voștri vei spîcuiesc" (Is. III, 12) dîce: „Că ceea ce sîmîntă omul, aceea va și secera, decî acela ce sîmîntă intru Duhul cu îmbelșugare și cu vrednicia de cuvînt împărtășire milostenia, buna îndurare, rugăciune, dreptate, lacrima neîncetată; acesta sîmîntănd cu lacrimîi, cu bucurie va secera, luându-și mînunchile pocăinței, ca să plătescă tîntă datorîa ispravnicului" (adecă celui rînduit asupra muncilor).

cel către învățătorii și împărtășirea, de cît să-î cheltuești în indulcîrile cele trupesti, care nu numai se strică ele, ci și trupul tîu îl strică, și sînatatea ta, pentru-că din indulcîri și din desfătări, urmăză mai de multe ori bóle ale trupului, de multe ori și morți încă!).

g. Iar binele făcîndu-î să nu slăbim, că în vremea o-sebită vom secera neostenind.

Acum aicea mai curat arată Apostolul, că măcar deși ar fi răi omenii cei ce cer milostenia noastră, noi nu se cuvîne a slăbi și a ne părea rău, adecă să ne ostenim de a face bine lor, dîcînd însă că nu se cuvîne a slăbi, arată că se cuvîne și a da milostenie, și a o da cu îndestulare și în tîntă vremea. Apoi fiind-că mare lucru se cere să facă hristianii, adecă să miluiască și cu îmbelșugare și tot-de-una; pentru acîsta, îndată spune și cununa ce au să o ia, adecă că vor secera viața vecinică. Cum însă vor secera acîsta? Neostenind, adecă fără a obosi și a suferi vre o osteneală, ci avînd tîntă odihnă, pentru-că în viața acîsta urmăză osteneți și sudori și arșiță când secera cine-va, iar în cea-l-altă viață, când secera cine-va și dobîndește bunătățile cele vecinice, nici osteneala ca acîsta suferă, ci are tîntă odihnă și fericirea *).

*) Pentru-că din multă desfătare, cei ce se desfăteză și benchetuesc se ingrașă fîrte, iar cei grași iarăși și cu multe cărnuri mai de grabă mor decît cei mai uscați. Pentru acîsta a dîs Ipcrat în aforismitorile lui: „Cei grași fîrte grabnicii muritorii se tac, mai mult decît cei uscați; și din protivă: din înfrinare și din pușina mîncare se naște sînatate și multă viață". Pentru acîsta, iarăși a dîs acestăși Ipcrat: „Maica sînatăței este nesațat mîncării și netrîndăvirea ostenelelor". Insemneză, că dîcerea: „Că ceea ce ar sîmîntă cine-va aceea va și secera", o a luat Apostolul dela Solomon, că dîce acela: „Cel ce sîmîntă rele, rele va și secera" (Pild. XXII, 8).

*) Iar Fotie dîcerea: „să nu-î slăbim" o a tîlcuit dîcînd neamorșînd, nici de facerile de bine depărtându-ne: căci cununile sint ale celor ce se nevoiesc pînă în sfîrșit. Și Teodorit așa tîlcuește dîcînd: „Nimic din cele neprîncioase să nu curme osîrdia cea despre cele bune; că fără de osteneală vom secera cele sîmîntate"; pentru acîsta și David dîce: „Mergînd mergeați, și plîngînd aruncați sîmîntele lor, și viind vor veni intru bucurie luându-și mînunchile lor" (Psalm. CXXV, 8). Dîce încă și avă Macarie Eghipteanul: „Că acela ce sîdește vie mai înainte de a începe lucrarea, are bucurie intru sine-și și nădejde, și mai înainte vestește în minte de pîvnită (adecă punere de bolobóce) și hotărăște veniturii, și așa așteptă lucrarea, că nădejdea și așteptarea îl face pre el a lucra cu osîrdie, și de o dată multe cheltueli împărtășe din casă; asemenea și cel ce zidește casă, și cel ce ară mai întîiu din cele ale sale multe împărtășie, pentru nădejdea viitorului venit; așa și aicea, de nu va avea cine-va înaintea ochilor șîi pre bucuria și pre nădejdea, cum că are să dobîndescă izbăvire și viață, nici o dată va pîrîmi a suferi necazuri, nici greutatea și calea cea strîmtă" (Vor. 26, cap. V).

13. Că nici acești ce se taie împrejur păzesc legea¹⁾, ci vreați voi să vă tăiați împrejur, ca în trupul vostru să se laude.

Nu numai pentru plăcerea omenescă, ȳice, ci și pentru iubirea de slavă, amăgitorii acela vă învață să vă tăiați împrejur, fiind-că acesta nu o fac de rivna legii, nici pentru buna cinstire de Dumnezeu, ci pentru laudă și pentru slava deșartă; că acesta însemnă ȳicerea: «Ca să se laude în trupul vostru», adică, ca cu tăerea împrejur a trupului vostru, ei să se laude că sînt învățatori ai voștri, și că vă au pre voi ucenici și ascultători la acesta.

14. Iar mie să nu-mi fie a mă lauda fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Christos.

Minciuno-apostolii și amăgitorii de norod acela, ȳice, se laudă întru tăerea împrejur, lucru ce este prea prost și stricat, iar mie să nu-mi fie a mă lauda întru nici un lucru altul, a-fără de crucea Domnului nostru Iisus Christos²⁾, care cruce a stricat pre Legea Veche; nici să-mi fie a mă lauda întru alta fără numai întru credința celui răstignit. Și nu a ȳis Pavel, duple dumnezeescul Chrisostom, că eu nu mă laud, sau eu nu voi a mă lauda întru alta, fără numai în crucea lui Chri-

¹⁾ Căci cum, ȳice Teodorit, este cu puțină acela a păzi legea, departe de Ierusalim petrecînd? Cum săvîrșesc sîrbătorile, cum produc jertfele? Cum de necurății atingîndu-se, sî se stropeau cu să se curătescă?

²⁾ Pavel se laudă în cruce, ȳice Coreșie, prin credința adică și prin dar, aducîndu-și aminte de facerea de bine și de îndreptarea ce a primit dela cruce, pentru-că prin cruce se cunoște și mărimea păcatului și mărimea dumnezeescii iubiri de omenii, precum ȳice dumnezeescul Chrisostom. Pentru acesta a ȳis sfințitul Avgustin că Pavel putea a se lauda întru înțelepciunea lui Christos și întru puterea lui, dar se laudă numai întru cruce, prin carea înțeleptul cel duple lume se dogorește și se rușinează, și Apostolul află vîștierie: că unde este smerenie, acolo s'a arătat mărirea; unde era nepuțința, acolo s'a arătat putere; unde era mîrtea, acolo viața. Iar dumnezeescul Maxim a ȳis: „Fîlca lui Dumnezeu este crucea, și pomenirea celor de sus și stăpînirea cea asupra pătimilor, adică asupra mîniei și asupra poftii, și înstreinarea dela dragostea rudeniilor, și a prietenilor, pentru iubirea cea către Dumnezeu. ȳice însă și Avva Isaia că: „Crucea, stricarea a tot păcatului este“. Și cuv. Marcu: „Totă virtutea sau fapta bună cruce este“. Un ore-care tălcuitor însă neînsemnat al Evangheliei lui Matei, aligoriceste tălmăcește la cruce ȳicerea aceea a Domnului, adică: „Amin ȳic vouă, până ce va trece cerul și pămîntul, o iotă sau o cirtă nu va trece din lege“; că iotă însemnă pre lemnul cel drept stătător al crucii, iar cirta însemnă pre partea cea în curmeziș a crucii; arată dar cu aceste cuvinte Domnul, că taina sa cea a crucii, și decăt cerul, este mai stăruitoare, și decăt pămîntul mai stătătoare, și decăt iotă alcătuirea estimelor mai rămăitoare (la șirul tălc. lui Matei Cap. V, 18).

stos, ci a ȳis: Iar mie să nu-mi fie când-va a mă lauda întru alt ce-va, fără numai în crucea lui Christos, rugându-se adică cu aceste cuvinte lui Dumnezeu, să nu-l dea lui acesta când-va, și dimpotrivă chemând ajutorul lui Dumnezeu spre a isprăvi să se laude întru singură crucea. Cu ce chip însă se lauda Pavel în cruce? Și cu ce chip trebuie a se lauda și fieste-care hristian în cruce? Ascultă, adică de va socoti și va ȳice așa: Christos stăpînul a tôte, pentru mine netrebnicul rob și vrășmașul și nemulțămitorul a pătimit și s'a răstignit și atata mult m'a iubit, în cât s'a dat pre sineși unei necinstite și osîndite morți de cruce. Drept aceea care altă laudă este mie potrivită, sau asemenea cu acesta? Deci lauda lui Pavel și a fieste-cărui hristian, este crucea, fiind-că cu mijlocirea crucii se arată dragostea stăpînului Christos cea covîșitoare către noi robii lui. Și care rob nu se laudă și nu se cinstește când se iubește de stăpînul seü? Cu adevărat fieste-care rob acesta o are de mare laudă a sa, fără a se osebi vre unul.

Prin care mie lumea s'a răstignit și eu lumii.

Lumea aceea numește Apostolul pre lucrurile cele lumesti: slava, bogăția, desfătările, îndulcirile și cele asemenea. Deci acestea, ȳice, despre mine au murit și imi sînt nelucrătoare, ci improtivă și eu m'am făcut despre dinsele mort și nelucrător lor, fiind-că s'a făcut omorirea îndoită, și nici aștea au putere a mă trage spre dragostea lor, fiind-că sînt morți mie, nici eu am putere a le pofti, fiind-că sînt mort despre ele¹⁾.

¹⁾ Iar dumnezeescul Grigorie al Tesal. în Duminica III-a a postului, tălcuind acesta ȳice: „ȳicerea prin care mie s'a răstignit lumea“, arată când noi ne depărțăm simțitoare de lume și lăsăm bogăția și slava și îndulcirile, care este cu lesnire fieste-cărui a face. Iar acesta „și eu lumii“ arată când și noi care ne-am depărțat de lume simțitoare, ne vom răstigni lumii și cu socotință, adică când vom lepăda din mintea și din inima noastră și pre ineseși patimile și pomenirile și poște lumii și când nu ne supărăm de dinsele, care este mai cu anevae decăt cea dintrău: fiind-că mulți sînt depărțați de lume cu trupul și cu simțirile, iar cu ougetarea și cu mintea și cu inima se află încă în lume, iubind și dorind îndulcirile lumii. Acesta înțelege și sf. Isaac întru cele ce ȳice: „Lucrarea crucii este îndoită, și aceasta către doimea firei, ceea ce se împarte în două părți și una adică către a răbda necazurile trupului, și se numește lucrare; iar cea altă întru lucrarea cea subțire a minții se află, și întru îndeletnicirea cea dumnezească încă și întru stăruirea înjugăcunii, și se numește teorie; și una, adică lucrarea curătește pre partea sufletului cea pătimitoare cu puterea rivnei, iar cea-l-altă, pre lucrarea dragostei sufletului (Cuv. XXX, fîca 190). Pentru acesta și dumnezeescul Chrisostom ȳice: „Că ȳicerea acesta a lui se cuvina a o avea în gura sa fieste-carele hristian, că acest-fel se cuvina a fi hristianul și glasul acesta a lui Pavel pururea să-l ȳică: „Prin care mie lumea s'a

15. Că în Iisus Christos nici tăerea împrejur poate, nici netăerea împrejur, ci faptura nouă.

16. Și câți cu canonul acesta vor urma, pace preste ei și milă și preste Israelul lui Dumnezeu.

Să nu-mi propui, ȳice, tu o hristiane, evreește cugetătorule, ca un lucru mare tăerea împrejur, pentru-că acesta este ne-trebnică și nici o putere are, precum nici netăerea împrejur vre o putere, și a fi netăeat împrejur cine-va, fiind-că Chi-rôre pre tôte le-a făcut noui, și pentru acesta cere dela noi hristianii viață nouă și alta duhovnicescă. Pentru acesta viața cea duple Christos a hristianilor se numește făptură nouă, pre-cea duple Christos a hristianilor se numește făptură nouă, pre-cum în alt loc ȳice acestaș Pavel: «de este vre o fătură nouă cum în alt loc ȳice acestaș Pavel: «de este vre o fătură nouă întru Christos» (II Cor. V, 17). Find-că sufletele noastre ale hristianilor celor ce ne-am botezat, invecchite fiind de păcat, s'a înoințit prin sfintul botez în viața această, și în cea viitoare se vor inoi trupurile noastre și se vor cinsti cu slavă¹⁾ și cu ne-strictăciunea învierii. Deci, câți hristianii rămân întru acest canon

rêstignit, și eũ lumii, că nimic decât omorirea această este mai fericită, că acesta este pricina fericităi vieții» (în tâlc. Epist. acestea).

Insuși acesta cu dumnezeescul Chrisostom mai și Mar. Vasilie o ȳice: «Că toți hristianii cu îndrăznělă sũ ȳică cuvintul acesta: „Pentru care de nevoie este mie a mē curăți de tôte, atât de poftele diavolului și de răspândirile lumii, și de predănisirile ômenilor și de voile mele, măcar de s'ar părea ômenii a fi mai cu bună față, și cã grăesc împreună cu legea, și măcar de ar face către puțină întârziere, din îndatorita sirgu-ință cea prea iute a voilor lui Dumnezeu, ca cei ce au mărturisit întru botezul cel de acest-fel, cã împreună s'aũ rêstignit cu Christos și împreună au murit, și împreună s'aũ îngropat, și împreună s'aũ sãdit, împreună s'aũ sculat, aũ îndrăznělă cu adevărat a ȳice: „Eũ lumii m'am rêstignit: și cu mult mai înainte, diavolului, și lumea mie, și viez nu de acum eũ, ci viazã întru mine Christos» (Cuv. despre botez, cum s'e botezã cine-va întru Evanghelie).

¹⁾ Pentru acesta și Marele Vasilie proinsemnare ȳice, cã este Evanghelia a vieții ceii din înviere; și vedei la suptinsemnarea ȳicerei de mai sus (II Cor. V, 17). Pentru acesta și înțeleptul Teodorit ȳice: „Făptură nouă chiar numește pre prefacerea lucrurilor ce va fi duple învierea din morții, cã atunciș și făptura se va sloboȳi de strictăciunea ce este pusă asupra-i, și firea ômenilor se va îmbrãca cu nestrictăciune. Și ôre-care închipuire a celor viitoare, arată măntuitorul botez, cã întru acesta ne desbrăcãm de omul cel vechiu și sarcina păcatelor, lepădându-o ne îmbrăcãm întru cel nou, și priimim Darul Sfintului Duh. Deci nici prea sfintul botez, nici viața viitoare ȳie ôsebite de tăerea împrejur și de netăerea împrejur. Iar Mar. Maxim aligoriceste tâlcuește această ȳicând: „Cela ce a viețuit viața cea întru Christos a covârșit pre dreptatea legii și pre a firei, care dumnezeescul Apostol arătând ȳice: „Cã în Christos Iisus nici tăerea împrejur este, nici netăerea împrejur; prin tăerea împrejur adevăc pre dreptatea legii arătându-o, iar prin netăerea împrejur însemnând pre fireasca lege cea de o potrivă» (Cap. LXII din suta II din cele teologicești).

(adecă dreptar), și în legea vieții celei noui duple Christos, și se întore de către vechea tăere împrejur și netrebnica, aceștia vor dobândi pacea cea dela Dumnezeu; pentru-cã s'aũ sloboȳit prin credință de păcate, care fac pre Dumnezeu vrășmaș asupra noastră. Și aceștia vor lua iubirea de ômeni și mila de la Dumnezeu; pentru-cã nu vor mai fi urțiți de Dumnezeu, ci se vor împrieteni, și se vor milui de el, fiind-cã Dumnezeu s'a împăcat cu dinșii prin cruce și prin Darul Fiului său Iisus Christos; înșiișt aceștia în sfârșit sint și se numesc chiar și cu adevărat Israel; pentru-cã sint minți cari ved pre Dumnezeu precum din acesta s'a numit Israel, și patriarhul Iacov acela: «Cã nu se va mai chema, ȳice, numele tũu Iacov, ci Israel va fi numele tũu, cãci ai putut cu Dumnezeu, și cu ômenii puternic vei fi» (Fac. XXXII, 26). Și câți hristianii nu sint acest-fel duple credință și duple viață, aceștia cu adevărat nu sint Israel, ci mincinos se numesc Israel, măcar deși se trag din neamul lui Israel; această ȳicere însă o a luat împrumut Pavel dela David ce ȳice: «Pace preste Israel» (Psalm CXXIV, stih 5)¹⁾.

17. De acum mie, nimenea nu-mi dea ostenele.

Aceștea le ȳice dumnezeescul Apostol, nu cã s'a lenevit și a obosit; cãci cum o ar ȳice acesta Pavel, unde însuși sfătuiește pre Timotei și îi ȳice, sã stea și se învețe, și când aflã vreme potrivită și când nu o aflã: «Stã asupra în vreme bună, și fără vreme» (I Timot. IV, 2), ci le ȳice acestea, una adevăc pentru-cã voia sã rêmie nemișcate, și dogmele nestrãmutate ale credinței, și Evanghelia care el le propovăduia; și alta încã, pentru ca sã nu mai nãdăjduiascã Galatenii a aũdi dela dinsel altã învăturã, ci sã aibã desãvirșitã incredințare, cã această este propovăduirea lui.

Cã eũ ranele Domnului Iisus pre trupul meu le port.

Acelora, ȳice, cari mē prihanesc cã sint șafarnic, și cã la alte părți propoveduesc tăerea împrejur, am sã daũ această rês-pundere. Care? Ranele și patimile și primejdiile ce le sufer pentru Christos; pentru-cã acestea mărturisesc mai luminat de

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie ȳice, cã amândouê stihurile acestea, adevăc „nici tăerea împrejur poate, nici netăerea împrejur, ci făptura cea nouă, și câți umblã duple canonul acesta, pace asupra lor și milă, și preste Israelul lui Dumnezeu”. Aceștea ȳic, socotește Fotie cã Pavel le-a luat din cele ascunse (apocrife) ale lui Moisi, care în ȳiua de astã-ȳi nu se aflã, precum și Apostolul Iuda din acelea a luat ȳicerea: „Iar Mihail arhanghelul când vorbea cu diavolul pentru trupul lui Moisi, nu a cutezat a pune asupra lui judecata de blestem, ci a ȳis: certe-te pre tine Domnul» (Iuda v. 9, întreb. 172 din amfilohicești). Iar Teodorit canon ȳice cã a numit pre învătura cea de față, ca una ce drept împodobește, și nici lipsește ce-va, nici de prisos are.

cât tot glasul și trîmbița, că eu nu le sufer pentru Legea Vechi, ci pentru Evanghelia lui Christos. Nu a Țis însă că am ranele lui Iisus, ci că le port, ca pre o cunună de biruință a-decă, și ca pre un semn și corônă împăratăscă, și intru acă-tea mē laud și mē măresc și îndrăznesc in lume.

18. Darul Domnului nostru Iisus Christos cu duhul vostru fraților; amin.

Cu ruga acăsta, in sfișit, ce face pentru Galateni, Apostolul arată, că tôte căte le-a Țis certătore in epistolă acăsta, nu le-a Țis din mânia și din vrajbă, ci le-a Țis din dragoste. Cuvintele acăstea însă nu sint numai rugă, ci și învățatură, care peteluște pre tôte căte a Țis, fiind-că pomenește in cuvintele acăstea de darul ce l'a Țis dobândit Galatenii, nu prin lege, ci prin credința lui Christos. Și nu a Țis: Darul lui Christos să fie cu voi, ci: cu duhul vostru, pentru ca să-l depărteze cu cuvîntul acăsta dela cugetările cele trupesti, care sint protivnice duhului, și pentru ca să arate lor că nu au luat pre Duhul Sf. dela lege, ci l'a luat dela Darul și Evanghelia lui Christos, și că legea și tăerea împrejur nu pot a păzi intru dinșir pre Sfîntul Duh, ci Darul și credința lui Dumnezeu, precum și Darul lui Christos a dat din început lor pre Sfîntul Duh. Țicînd însă Pavel Galatenilor: frați, le-a adus aminte de scaldătoreea sfîntului botez, din care ca dintr'o mîtră a două oră ne naștem și ne facem frați dupre duh, și fîi ai unui Părinte, ai lui Dumnezeu și nu ai legi. Binevoiescă însă Dumnezeu, ca și cu noi cei, ce cetim și auzim acăstea, să fie Darul lui Dumnezeu vietuind duhovnicește, să nu lepădăm sfințenia Dumnezeiescului Duh, și curăția cu norolul păcatului; ci mai ales să creștem sfințenia acăsta mai mult intru noi, cu Darul Domnului nostru Iisus Christos, carele a arătat nouă viața cea nouă și duhovnicăscă, cu lepădarea vieței celei trupesti și vechi, căruia slava in vécurile vécurilor. Amin.

Acăsta către Galateni s'a scris dela Roma.

Tălcuire la Trimiterea cea către Efeseni a Sfîntului Apostol Pavel, tălcuită de Teofilact Episcopul Bulgariel, și tălmăcită din elinăscă in cea prôsta grecăscă de fericitul intru pomeneire monahul Nicodim Aghioritul, și acum românește de smeritul V. P. M.

Pricina trimiterei ceii către Efeseni¹⁾ după Chrisostom, Teodorit, Teofilact, Icumenie.

Efesul a fost mitropolia Asiei celei mici, și slujea mincinosei Zeoaiei Artemidei, a căreia era și capiștea in Efes, cea prea mare și prea frumoasă, cinstindu-se de toți Elinii, iar mai ales de Efeseni²⁾, pentru care și Efesul se numea cetatea Artemidei și a idolului ei celui ce se numea Diopel, precum istorisește Faptele Apostolilor (Fapt. XIX). In Efes petrecea cea mai multă vreme evanghelistul Ioan, intru care și s'a săvîrșit³⁾. Și Pavel

¹⁾ Trimiterea acăsta s'a scris, după Meletie, in anul 27 după înălțarea Domnului (Tom. I al biser. istorii).

²⁾ Capiștea Artemidei a fost una din cele 7 minuni ale lumii, care s'a zidit cu cheltuiala a tôtei Asiei celei mici in vreme de 200 de ani, precum Țice Plinie. Era însă in lungime adecă de 425 de picioré, iar in lățime de 200; se întărea însă și se rezema asupra a 127 de colone, din care una fiește-care din ele era de 60 de picioré înălțime, afierosite de un împărat (fiind-că in vremea aceea fiește-care celate se oblăduia de un ocărmitor, carele se numea împărat) și fiește-carele dintr'insele era de multă cheltuială, și meșteșugită de meșteri prea iscusii. Și s'a zidit capiștea acăsta de vestitul arhitect Klisiphont sau Krisiphont și de Metagheni fiul lui. . . S'a ars însă in Țina când s'a născut Mar. Alexandru. Un om prost, anume Erostrat a pus focul, carele pedepsindu-se pentru ca să mărturisăscă de unde s'a îndemnat a o arde, a răspuns că s'a îndemnat pentru acăsta, ca să lase numele său nemuritor. Pentru acăsta Asia, pentru ca să zădărnicească scopul lui Erostrat, a dat hotărîre ca nimenea să cuteze a huli numele acăsta. Inșă hotărîrea acăsta a deșteptat pre iscodirea ômenilor și a făcut pre istoricii a pomeni și sus și jos in istoriile lor numele lui Erostrat.

³⁾ Insemnăză, că Dumnezeiescul Chrisostom și ucenicul său Teodorit și Teofilact căte trei intr'o unire Țic, că evanghelistul Ioan s'a săvîrșit, adecă a adormit și a murit in Efes; încă și Policarp episcopul Smirnei, sau după alții al Efesului, in scrisoreea cea către Victor episcopul Romei, însuși acăsta o mărturisește Țicînd: „Că și in Asia mică mari stihii au adormit, Filip a adormit in Ieropol. . . încă și Ioan, cela ce a căđut pre peptul lui Iisus carele s'a făcut preot, purtând potcova, și martor, și învățator acăsta in Efes a adormit, măcar deși Nichtfor Vlenid in orașia ce-l face, manuscrisă, Țice: că s'a înălțat sau s'a schimbat Evang. Ioan, fiind-că îndată scuturând stricăciunea s'a făcut nestricat, și acum viază. Inșă schimbarea acăsta se socotește ca mörte și ca adormire, și așa s'a plinit amîndouă cuvintele Evangheliei, cele